

Marthus, Aprilis, Maius, sunt tempora ueris.

VER
Pueritiae tempus

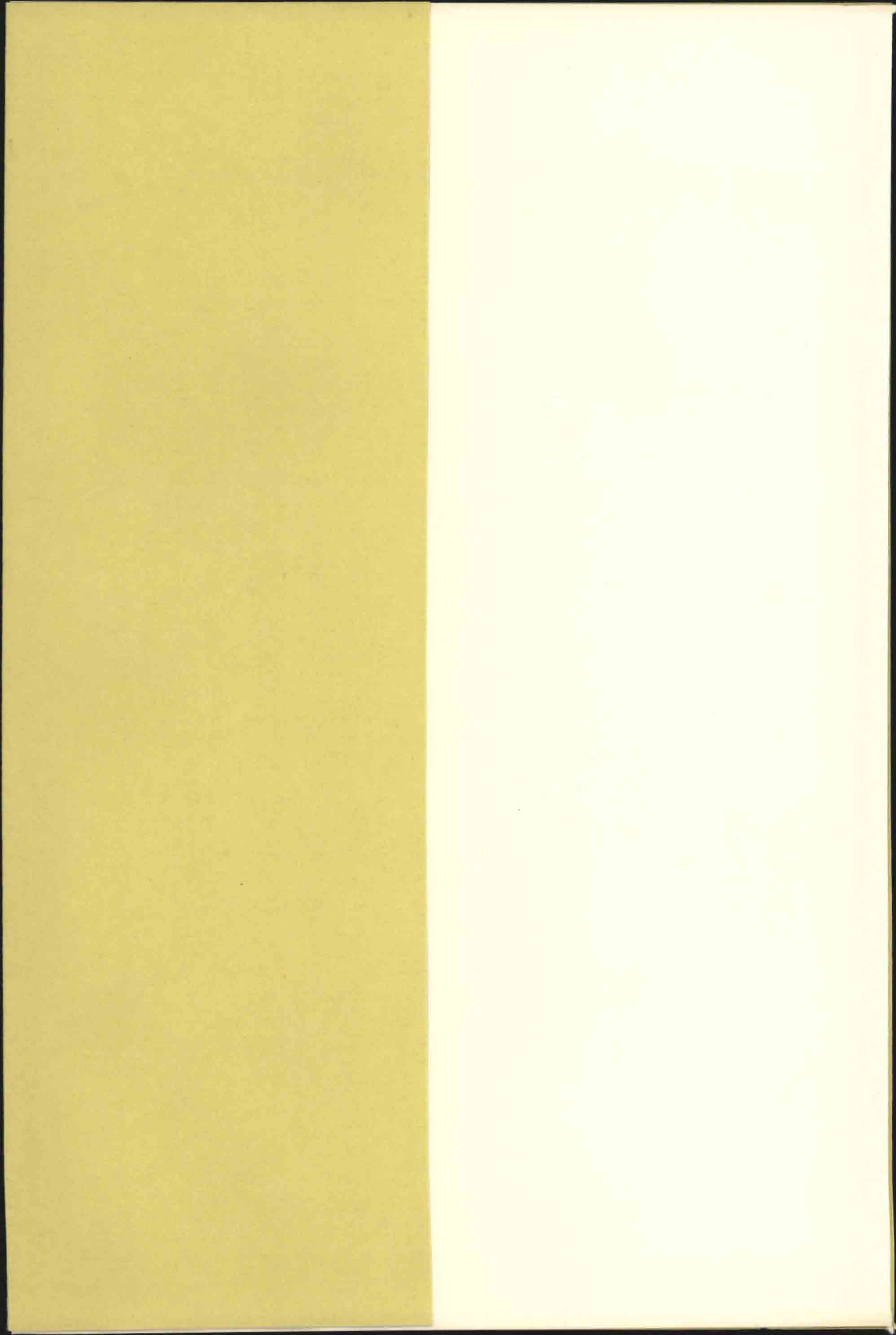
Vere Venus gaudet florentibus aurea serlis.

FRA KVANGÅRD TIL HUMLEKULE

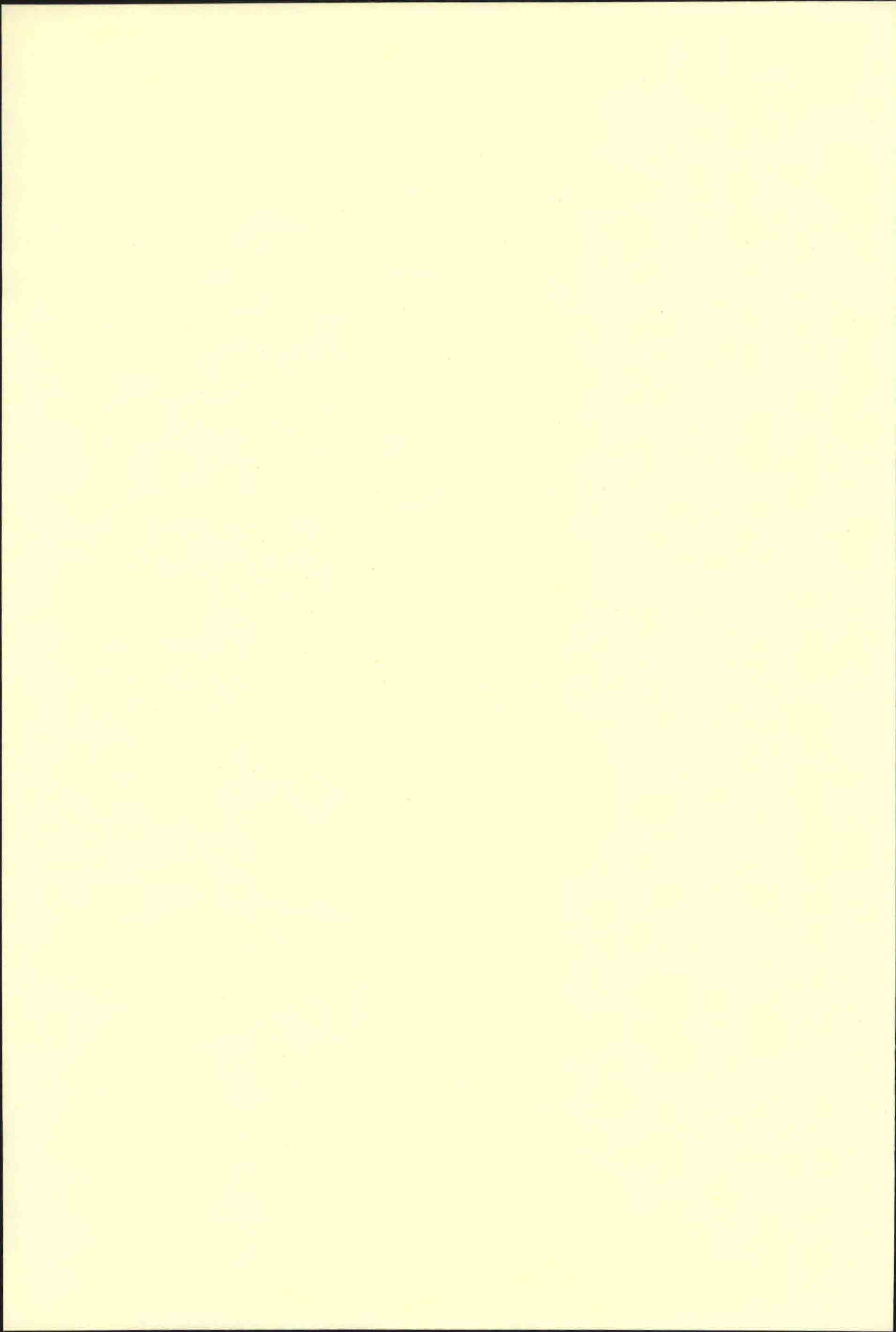
MEDDELELSER FRA HAVEBRUGSHISTORISK SELSKAB

NR.10 1980

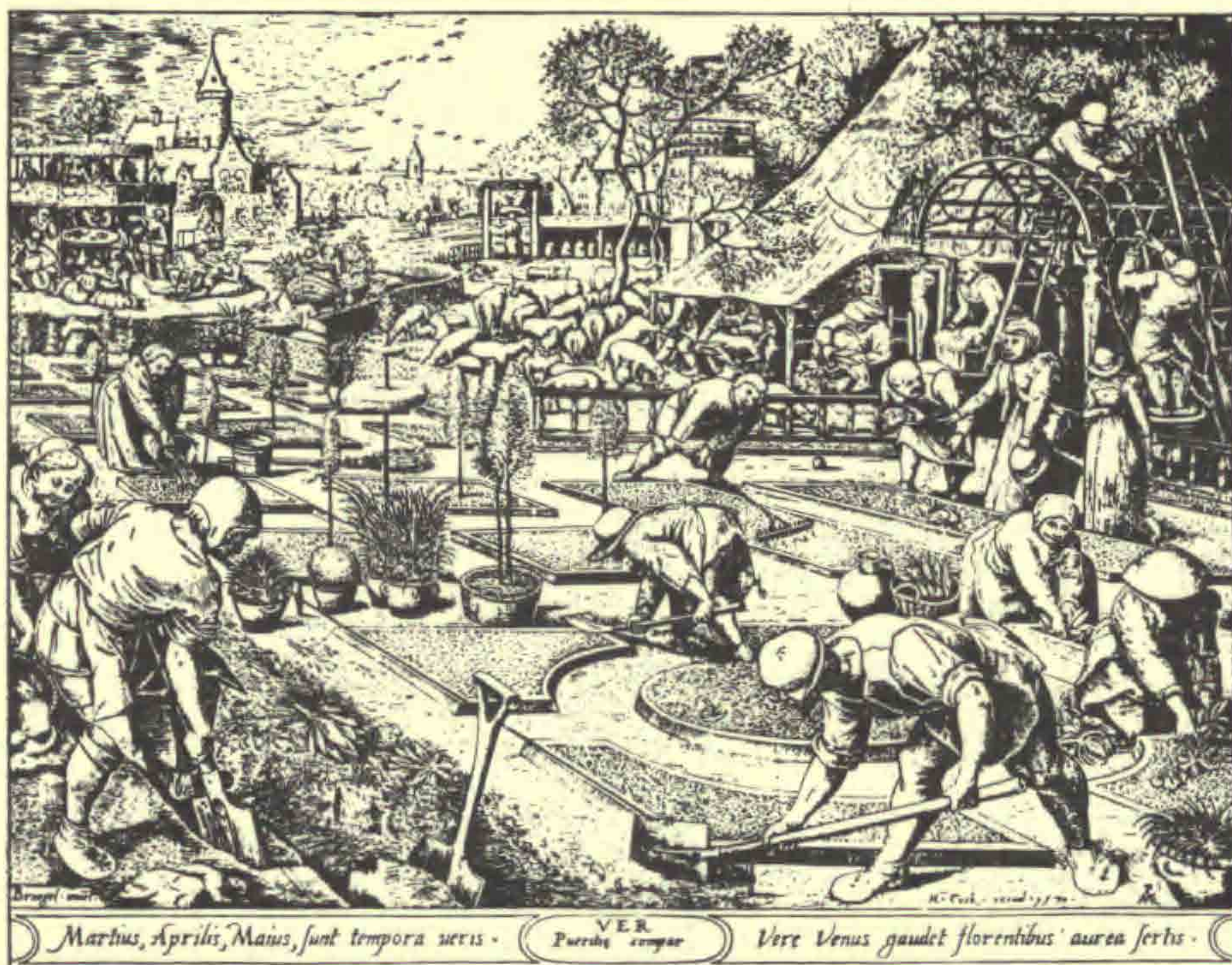

FRA
KVANGÅRD
TIL
HUMLEKULE

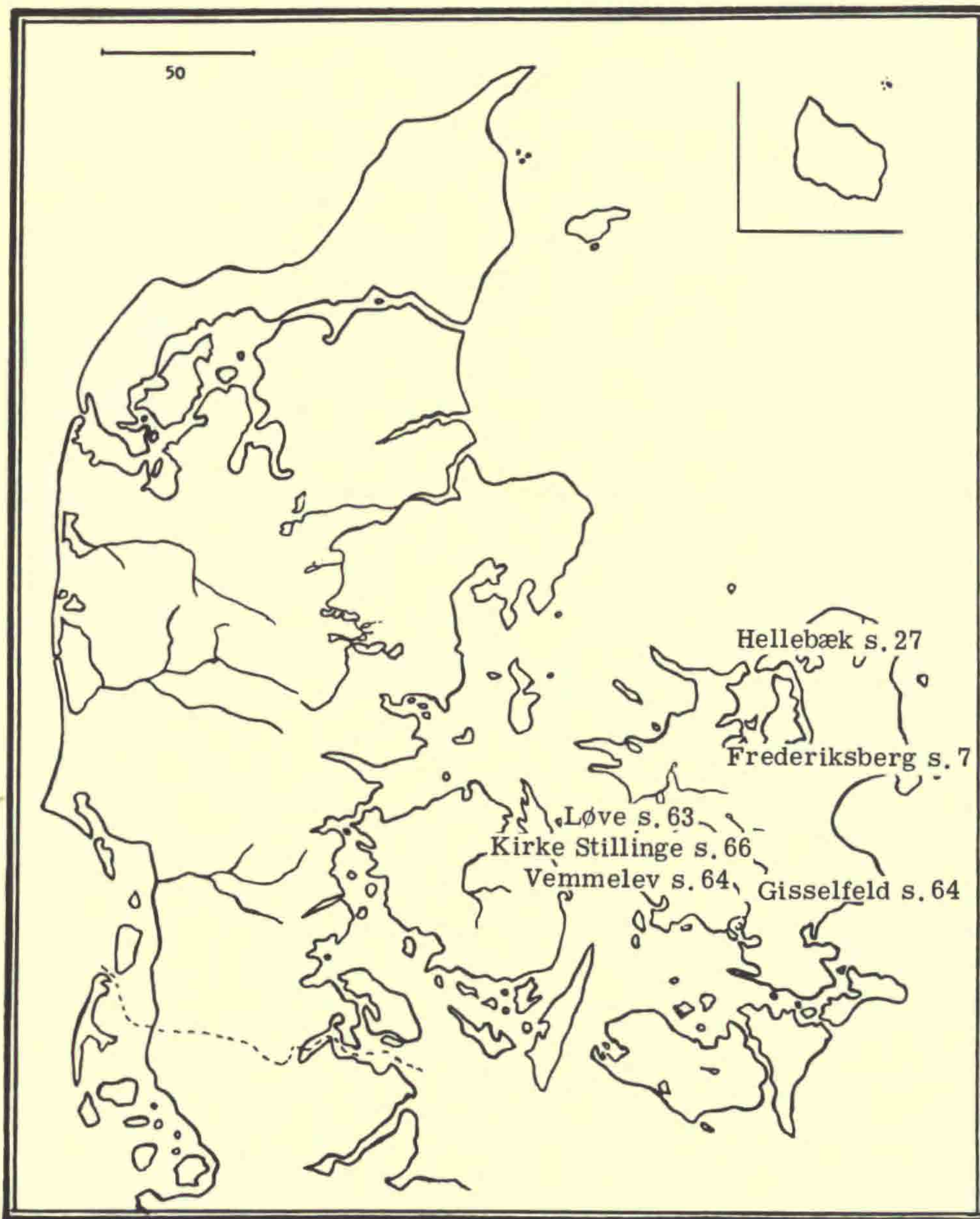

FRA KVANGÅRD TIL HUMLEKULE

MEDDELELSER FRA HAVEBRUGSHISTORISK SELSKAB NR.10 1980

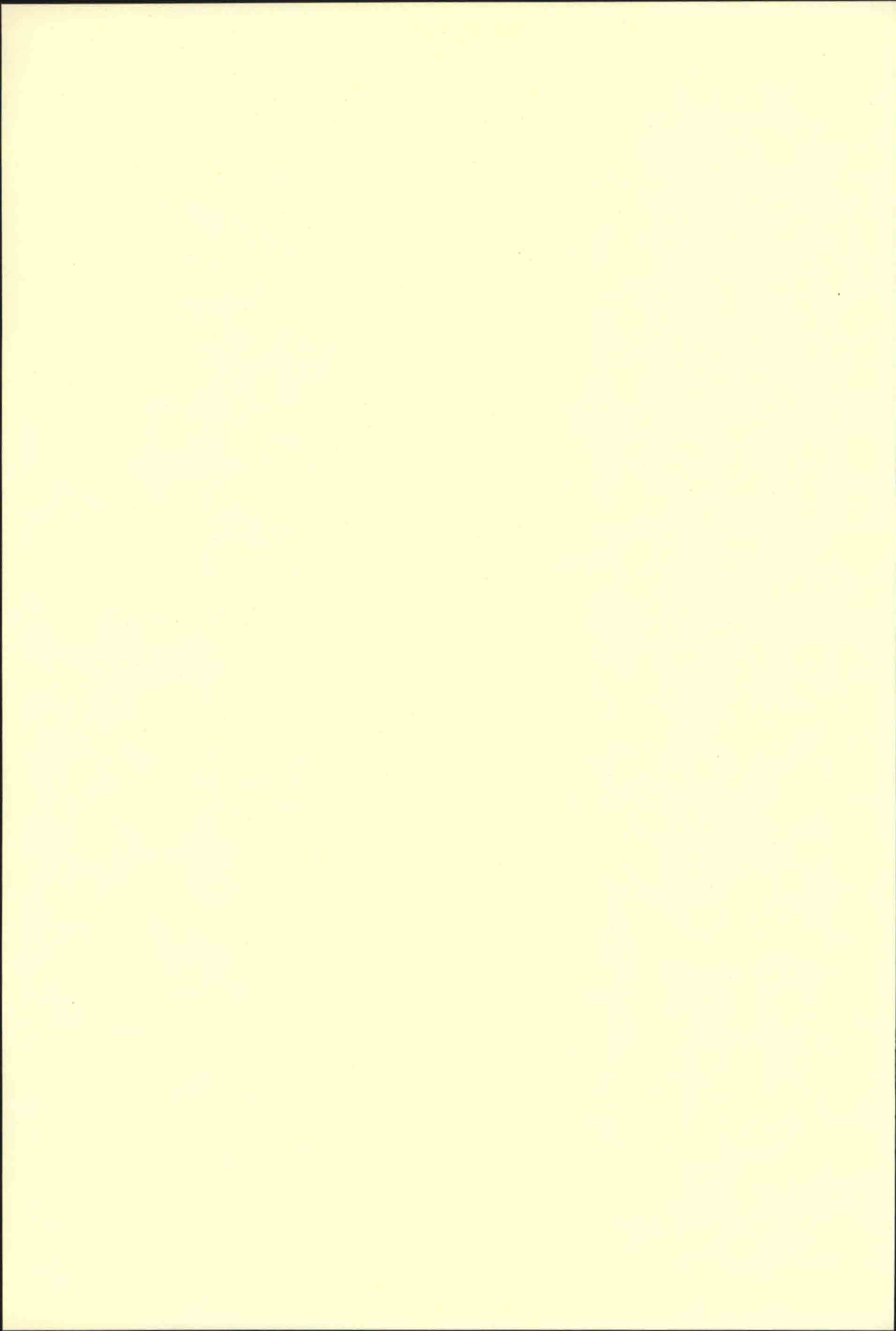

INDHOLDSOVERSIGT

Carl Johan Hansen: Det kgl. Danske Haveselskab i historisk belysning	7
Olaf Olsen: Planteindførsel til haven i Hellebæk 1891-1905-1956 . .	27
Små meddelelser	61
Det kgl. Danske Haveselskab 150 år	61
Fra undergang reddede gartnerier	63
Ødelagte præstegårdshaver	64
Register	67

DET KGL. DANSKE HAVESELSKAB I HISTORISK BELYSNING

Uddrag af foredrag holdt i Havebrugshistorisk Selskab
21. marts 1973

Af Carl Johan Hansen †

Det kongelige danske Haveselskab blev til af trang, det indtryk må man få ved at granske selskabets gamle papirer; og når noget bliver til af trang, så sker der noget, så spirer der noget, og så gror der noget.

Intet tager form af sig selv, der må en igangsætter til, et menneske med initiativ, en optimist, og her hed optimisten d'Origny; han var oberst og kommandør for Prins Christians Regiment i København; han samlede den 23. september 1830 en kreds af haveinteresserede mænd 9 i alt, og de stiftede så Selskabet til Blomsterculturens Fremme, sådan hed selskabet ved sin start.

Som haven præsenterede sig i mange år før 2. verdenskrig nærmest indgangen fra Frederiksberg Runddel. Brøndsalen t.v., udstillingssalen og gartnerboligen t.h.
Juli 1935.

Oberst d'Origny har ikke blot været en initiativrig mand, han har også været en meget flittig og virksom mand, og det er blevet mit indtryk tillige en beskeden mand.

Uden tvivl må han have haft kontakt med Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, der var blevet stiftet i 1769. Dette selskab varetog på beundringsværdig måde havebrugets interesser for Danmark og Norge, hvilket jeg ved studium af en del af selskabets tidlige skrifter har overtydet mig om, men det er en anden historie.

Som det fremgår af selskabets første navn, var det ganske særlig blomsterne, der havde d'Orignys interesse, men i hurtig rækkefølge blev alle grene af havebruget inddraget i selskabets virksomhed.

Der skete utrolig meget i de første 5 år under oberstens ledelse, herom vidner bl.a. de publikationer, som selskabet udsendte.

Året efter selskabets stiftelse i 1831 arrangerede man sig med Botanisk Have, der dengang lå ved Charlottenborg; man holdt "samlinger" som det står udtrykt, en gang om måneden.

I 1833 havde man samlingsdag en gang om ugen hos gartner Ohlsen på Østerbro, grundlæggeren af firmaet Ohlsens Enke.

Samme år lejedes et areal på ca. 1/2 td. land af gartner Danckert på Østerbro; her foregik Haveselskabets første virksomhed med tiltrækning af planter af forskellig art; her oprettedes en planteskole, og her foretoges de første prøvedyrkninger, en virksomhed, der med årene har udviklet sig til en stadig voksende, uvurderlig faktor til havebrugets højnelse og plantedyrkningens økonomi, videreført af Almindelig dansk Gartnerforening og Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur.

I 1834 foreligger der nye vedtægter for selskabet i stort format med 8 flot nummererede sider, trykt hos Bianco Luno. Selskabet har ændret sit navn til: Selskabet til Haveskulturens Fremme, og tilkendegiver herved den udvidelse af selskabets virksomhed, der fandt sted allerede under de første 4 år af dets tilværelse. De "nye vedtægter" åbenbarer for os hvilken stor, grundlæggende betydning Haveselskabet har fået for den vældige udvikling, der er sket siden da inden for alle områder af havebruget.

Ved fælles hjælp udarbejdede man plantelister, efter hvilke selskabets medlemmer indbyrdes kunne erhverve sig planter, og for at skaffe sig viden om, hvilke plantearter og -sorter, der kunne købes hos gartnerne, påtog man sig blandt sine opgaver: "Catalogers Trykning for Gartnere"; hvem kunne vel dengang forestille sig hvilken nutidens overflod af plantekataloger i fineste udstyr denne foranstaltning førte til?

Og opretholdelse og vedligeholdelse af et udsalgssted for handlegartnerne, Københavns og vel landets første blomsterbutik; og nu!

Da der i datiden ikke fandtes planteskoler i landet der forhandlede frugttræer, fik den af selskabet oprettede og senere på egen jord videreførte planteskole meget stor betydning for vort land. Planteuddelingen i 1880 omfattede alene 945 frugttræer, og der var indtil da uddelt

14.300 frugttræer til mindre jordbrugere rundt om i landet; der blev desuden sendt en samling forskellige træer og buske til Færøerne, af hvilke jeg ved selvsyn mener at kunne konstatere, at seljerønnen var den, der klarede sig bedst, medens flere andre arter var gået til grunde.

Det kongelige danske Haveselskab

agter Tirsdag den 8de Avgust, Kl. 1, i Selskabets Have at lade ved Auktion opraabe til Bortleje fra 1ste Oktober d. A. at regne

**Frederiksberg Slots
Kjøkken- og Frugthave,**
enten samlet 10 Tdr. Land **eller** skilt i to Parceller, hvoraf den ene (Kjøkkenhaven) indeholder $3\frac{1}{5}$, den anden (Frugthaven) $6\frac{4}{5}$ Td. Land, hvortil Afbenyttelsen af $\frac{2}{3}$ af Bygningen Nr. 6 i Pilealleen, der er indrettet til to Boliger, er knyttet.

Konditionerne fremligge til Eftersyn saa vel hos Selskabets Gartner (Haveselskabets Vej 7) som hos Hr. Haveinspektør Flindt, der vil lade de Lysthavedne Jordstykkerne paavise.

Annonce i Frederiksbergbladet, juli 1882.

Haveselskabet foranstaltede over hele landet konkurrencer med prisbelønninger af mønsterværdige havebrug og husmandsbrug; havebrugsudstillinger med præmieringer blev ligeledes afholdt rundt om i landet.

Med bevillinger fra Landbrugsministeriet sørgede Haveselskabet for at der blev givet tilskud til oplæring af husmands- og arbejdersønner i gartnerfaget; en foranstaltning, der har bidraget til en god uddannelse af mange driftige gartnere.

I de allerførste år i Haveselskabets tilværelse anskaffede man sig havebrugslitteratur til udlån blandt selskabets medlemmer; d'Origny påtog sig selv opgaven som selskabets bibliotekar, senere overgik denne biblioteks-virksomhed til bestyreren af selskabets blomsterudsalg.

I november 1834 udsendte Haveselskabet sit første tidsskrift: Have-tidende; som redaktør nævnes professor Schouw, med Feilberg, etatsråd Beck og gartner Mørch i redaktionen. Tidsskriftet udkom hver 14. dag og blev forelagt af boghandler Reitzel.

Trangen til udvidelse af de på lejet jord påbegyndte virksomheder, og længselen efter at få en forbilledlig mønsterhave, hvor selskabets medlemmer kunne samles i følelsen af, at haven var deres egen, presede på; egen jord, det var målet.

Den 31. august 1837 forelægger bestyrelsen på sin generalforsamling et forslag om køb af et areal på 3 tdr. land af Studevangen, beliggende ved Frederiksberg Allé ved Sankt Thomas; tilbudet er 4.700 rdl. Generalforsamlingen vedtager at købe, og bevilger 500 rdl. til anlægsomkostninger. Forhandlingerne ender med, at selskabet køber yderligere 1/2 td. land altså 3 1/2 td. land for 4.950 rdl. med et årligt afdrag på 100 rdl.

15

Nr.	
291	25 Stk. forstj. Kurve
292	25 " — —
293	25 " — —
294	et Værthus med Vinduer og et bagved staaende aabent Skur.
295	et do. m. Barmeledning, Vinduer og Dæflemme.
296	en muret Bakke med Vinduer.
297	et Værthus med Vinduer og Skyggerammer, Dæflemme og Barmeapparat og Formeringskasse med Vinduer.
298	et Værthus med Barmeapparat, 17 Vinduer og Dæflemme.
299	et Værthus med Vinduer.
300	en Mur, ca. 50 Alen.
301	et Værthus med Vinduer og Lemme samt et med dette sammenbygget Hus af Grundmur og med Tegltag.
302	en Mur, ca. 50 Alen.
303	et Værthus med Vinduer.
304	et dito med dito, Dæflemme og Skyggerammer og et bagved sammenværende aabent Skur med Jernsøjler.
305	en Blomsterbakke af Træ.
306	et Værthus med Vinduer, Dæflemme og Barmeapparat og et bagved Samme liggende aabent Skur.
307	et Værthus med Vinduer.
308	et Skur af Grundmur uden Bagvæg med Skifertag.
309	et aabent Skur uden Bagvæg, dækket med Brædder og Tagpap.

Næstsidste side i auktionskataloget fra september 1882.

På en ny generalforsamling den 23. oktober vælges slotsgartner Rother, Rosenborg, og gartner Mørch til at forestå anlægningen. En haveplan foreligger. Allerede i november påbegyndes arbejdet med anlægningen, der har været meget omfattende; der arbejdes året ud med 40 "slaver" (d.v.s. straffefanger); der graves grøfter og anlægges en brønd, der angives at være på 5 x 12-14 alen m.m.m. Årets driftsomkostninger beløber sig til 482 rdl., der udredes af de ordinære indtægter (det var dengang!). Udbetalingen klares ved tegning af aktier á 25 rdl., det blev til 675 rdl.; dertil kom så frivillige bidrag, og det blev til 1098 rdl. i alt.

Medlemstallet, der ved årets begyndelse angives til 216, steg efter at selskabet var blevet ejer af egen jord til 437 + 12 ekstraordinære medlemmer; dette betød altså mere end en fordobling i året 1837.

I stiftelsesåret 1830 var medlemstallet 44, i 1833 152.

Endnu en bemærkelsesværdig begivenhed fandt sted i året 1837: Haveselskabet afholdt sin første blomsterudstilling, ved hvilken der blev taget entré; den fandt sted i Botanisk Have ved Charlottenborg den 10.-13. juni.

Som det fremgår af selskabets første vedtægter, lagde man megen vægt på fremskaffelse af "nye planter"; man kunne vel derfor tænke sig her at have en rislende kilde til efterforskning af plantearternes indførsel til vort land, men desværre er jeg ikke stødt på plantelister fra selskabets første år; de 3, jeg har fundet, er fra 1855, 1869 og 1870; af dem har jeg fået det indtryk, at man særlig har interesseret sig for "nyheder" d.v.s. sorter af gammelkendte haveplanter.

I plantelisten fra 1855 nævnes *Ligustrum japonicum* og *Jasminum nudiflorum* blandt potteplanterne, hvilket vel kunne give en formodning om, at de var nyindført, *Genista fragrans* og koldhusplanten *Cantua dependens* nævnes også. Under hårdføre friluftplanter nævnes *Spiraea prunifolia* og *Dracocephalum ruyschianum*. *Phlox paniculata* nævnes i 10 sorter, *Primula acaulis* fl. pl. i 4 sorter, *Penstemon* i 8 nye sorter; nelliker i 8 sorter; liliput-georginer i 8 nye sorter; *Cupressus lawsonianum* (d.v.s. *Chamaecyparis lawsoniana*) er sluppet med blandt stauderne.

J. W. Frisenette blev Haveselskabets første overgartner; han påbegyndte sin virksomhed i 1838, han må have forestået et meget omfattende arbejde med sin bestyrelses meget initiativrige medvirken. I 1843 afløstes han af gartner W. Rathsack, der ledede havens arbejde til 1847; så blev J. A. Bentzien selskabets overgartner; han var en højt begavet, meget kyndig mand. Han oparbejdede planteskolen, hvorfra tusinder af frugttræer og andre træer og buske blev sendt ud over landet. Han arbejdede også med tiltrækning af nye frugtsorter, og var tillige en meget dygtig og flittig skribent, han kunne fortjene et kapitel for sig i havebrugets historie. I årsløn fik han 300 rdl.; havens bud fik 50 rdl., man regnede dengang med runde tal, "så meget i timen" var dengang endnu ikke opfundet; i øvrigt havde man endnu Shakespeares

grundfæstede opfattelse at den, der arbejder for penge aldrig gør ret meget. Første juli 1864 fratrådte Bentzien sin stilling som havens overgartner; blandt 8 ansøgere til stillingen, valgtes gartner J. C. Olsen som hans efterfølger; han var meget dygtig, og af en støt og rolig natur.

Det kgl. danske Haveselskabs have var i 1920'erne og 30'erne de mange kvindelige gartnererelevs have.

Kammerherre, lensbaron Zytphen-Adeler blev 1862 Haveselskabets formand, og med J. C. Holm som sekretær, blev selskabet vel konsolideret; en meget virksom tid påfulgte. I 1872 afholdtes i dagene 5.-9. oktober en stor havebrugsudstilling i Tivoli; et bevaret præmieprogram giver et meget imponerende indtryk af udstillingens omfang.

Selskabet til Haveculturens Fremme fik flere filialselskaber, et i Helsingør, et i Vordingborg og et i Viborg; til disse filialafdelinger blev der udsendt særlige plantelister; der har således været selvstændig virkestrang blandt selskabets medlemmer, hvor lokale kræfter kunne tage sig bedre af de foreliggende, stedlige opgaver; I 1873 stiftedes så Jydsk Haveselskab, vore smukke 1973-frimærker med den hundredbladede rose minder os om denne begivenhed.

I 1888 stiftedes Østifternes Haveselskab; disse tre haveselskaber har siden da virket sammen under fællesbetegnelsen "De samvirkende danske Haveselskaber"; jo mere samvirkende des bedre.

I 1878 blev kammerherre Fr. Wolfhagen selskabets formand. Da Haveselskabet den 25. september 1880 rundede de 50 år, fik selskabet sit nuværende navn: Det kongelige danske Haveselskab, det skete ved kongelig resolution, der er underskrevet af kronprins Frederik med en meget flot signatur.

To år efter jubilæet solgte selskabet sin have; det skete den 14. maj 1882; køberen var Tvedes Bryggeri, og prisen var 3 kr. pr. al.² = 127.830 kr. Arealet var købt for 4.950 rdl. Penge frister og bedrager. Bebyggelsen var ved at omslutte haven, der med sine 3 1/2 td. land kunne være blevet et godt "åndehul", en blandt byens skønne oaser; men man ønskede sig friere omgivelser og forpagtede så af staten 12 1/2 td. land, hvoraf de 2 1/2 td. kom til at udgøre selskabets have (haven, man forlod, var på 3 1/2 td. land). Lejemålet var uopsigeligt i 50 år; senere blev lejemålet sikret for endnu 50 år til 1982, og det er nu yderligere sikret til 1992.

Inspektøren af de offentlige lysthaver, H. Flindt, der var næstformand i Haveselskabet, tegnede haveplanen (den gamle del af haven).

Det meget betydelige arbejde med havens flytning blev forestået af selskabets overgartner J.C. Olsen, der da var i sine bedste arbejdsår; ved sit 40 års jubilæum fik han Haveselskabets medaille i guld, og ved sin afgang som overgartner for Haveselskabet blev han udnævnt til ridder af Dannebrog.

Kammerherre,
Formand.

Docent,
Sekretær.

Havearkitekt.

Handelsgartner.

Grosserer,
Kasserer.

Inspektør ved de offentl. Haver,
Næstformand.

Overretssagfører.

Baron, Arkivar i Udenrigsministeriet.

Respektable navne i den samlede bestyrelse i 1908

Det kgl. danske Haveselskab's Planteuddeling.

Medlemmer af *Det kgl. danske Haveselskab* kan efter Ønske frit vælge sig 8 Planter efter nedenstaaende Planteliste.

Stauder, der særlig er egnede til Plantning paa »Stenbed«, — er samlet for sig. Planterne uddeles omkring 1. September; ønskes de tilsendt, kan dette ske mod Betaling af Forsendelsesomkostninger — 75 Øre, der kan indsendes i Frimærker.

Saa vidt muligt vil alle Begæringer, der indkommer rettidigt, blive opfyldt uden Ændring.

Begæringer om Andel i denne Planteuddeling maa skriftligt afgives **inden 1. Marts**; senere indløbne Begæringer kan ikke gøre Krav paa Ekspedition. Adresse: Planteuddelingen, Det kgl. danske Haveselskab, Frederiksberg Runddel 1, København F.

Anmodninger om Deltagelse i Planteuddelingen fra andre end Det kgl. danske Haveselskabs Medlemmer kan ikke ventes besvaret.

Stauder.

	Helenium hybr. Riverton Gem	Rudbeckia Newmanii	Primula veris
	— — Windley	Sedum spectabile	— hybr. Miss Mac. Gillaway
Achillea ptarmica	— pumilum magnificum	Salvia nemerosa	— cortusoides
Aconitum pyramidale	Hemerocallis fulva	Solidago aspera (Gyldenris)	— Wanda
Anchusa italica, Dropmoore	— flava major	— Shortii	Saponaria oeymoides
— myosotidiflora	— luteola	Telekia cordifolia	Saxifraga Andrewsii
Aquilegia coerulea hybrida	Iris germanica Feodora	Trollius hybridus	— Aizoon atropurpurea
Aster ericoides Reversii	— — Imperator	Verbascum panosum	— — balcana
— hybr. Dr. Eckener	— — Madame Chereau		— decipiens grandiflora
— — Barrs Pink	— — pallida	Stenbedsplanter.	— lingulata superba
— — Victor	— — perfection	Ajuga reptans atropurpurea	— longifolia
— — Lavendel	— — President Carnot	Arabis alpina fol. var.	— Kingii
— — Blackwood	— — Pluto	— hybr. Rosabella	— Wildeana
— challenger	— — Prosper Laugier		Sedum album

— — Lillac Times	— — Tour Eiffel	— scabra	— Anacamperos
— — Snowdrift	— — Walhalla	Armeria formosa	— lydium
Astilbe hybrida	— graminea	Aubrietia hybrida	— spurium
Betonica grandiflora	— ochroleuca gigantea	Bergenia speciosa	— — splendens
Campanula glomerata dahurica	— orientalis	Campanula garganica	Sempervivum Brownii
Centaurea montana grandiflora	— sibirica	— Portenschlagiana	— flagellifolium
— macrocephala	— — Perrys blue	Dianthus barbatus	— Fauconettii
Chrysanthemum maximum	— — Snow Queen	— graniticus	— fimbriatum
Ophelia	Ligularia floribunda	— plumarius	— Funckii
Delphinium hybridum (Ridder- spore)	Lilium regale	Draba bruneifolia	— pyrenaicum
Digitalis lutea	Lupinus polyphyllus	Dryas Sundermanii	— speciosum
Doronicum caucasicum	Lythrum roseum superbum	Erica carnea	— triste
— magnificum	Oenothera fruticosa	Euonymus pulchella fol. var.	Silene maritima
Erigeron hybr. mesagrande	Orobus vernus	Festuca crinum ursi	Thymus Golden Dwarf
— Fontainebleau	Papaver orientale (Tyrkisk Valmue)	Geum sibiricum	— lanuginosus
— grandiflorum elatior	Paeonia chinensis	Helianthemum mutabile	— serpyllum splendens
Echinops Ritro	Phlox paniculata (i Sorter)	Heuchera tiarelloides	Veronica fruticans
Eryngium planum	Phytolacca americana	Iberis sempervirens	— prostrata
Euphorbia polychroma	(Kermesbær)	Lonicera nitida	— gentianoides
Helenium hybr. Riverton	Pyrethrum roseum	Nepeta Pseudoussinii	— incana
— Beauty	— — Eileen May	Oenothera missouriensis	Vinca major fol. var.
— — Crimson Beauty	— — Robinson	Penstemon confertus	(Brogetbladet Singrøn)
		Phlox setacea	Viola gracilis Lord Nelson

**Planteuddelingen er kun for Medlemmer af
Det kgl. danske Haveselskab.**

Det var gyldne tider for haveselskabets medlemmer i 1930'erne og 40'erne,
planteuddelingslisterne svulmede mere og mere.

To år før overgartner Olsens afgang, nemlig i sommeren 1905, kom jeg for første gang til Det kongelige danske Haveselskab, det var som elev hos gartner Carl V. Lange i Frederikssund, der dengang havde landets største staudegartneri med Georginer som speciel kultur; vi kom for at arrangere blomsterudstillinger; det foregik mest i Tesalonen; haven havde dengang en meget stor samling vaser og skåle fra Den Kongelige Porcelainsfabrik. Overgartner Olsen var dengang gammel, og overlod os ganske selv at foretage arrangementerne, så jeg nåede ikke at få et varigt indtryk af hans personlighed; derimod mindes jeg meget tydeligt havearkitekt E. Erstad-Jørgensen, der var meget interesseret i vort foretagende, og gentagne gange besøgte os i staudegartneriet i Frederikssund. Disse udstillingsbesøg i Det kongelige danske Haveselskabs have står stadig som lyse minder fra min elevtid.

Da overgartner Olsen trak sig tilbage i 1907, blev J.K. Jørgensen selskabets overgartner; samme år blev jeg elev ved "Rosenborg kongelige Gartneri og Gartnerlærestanstalt"; der skulle dog gå nogle år, soldatertiden, studieårene på Landbohøjskolen og rejseårene, før jeg for alvor fik kontakt med "Jens K.", det skete i 1920, da jeg lige efter hjemkomsten fra Amerika blev afdelingsgartner ved Botanisk Have som leder af drivhusafdelingen. Jens K. Jørgensen havde en levende interesse i alt, der kunne gro, måske med forkærlighed for orkideer, som han skaffede sig en ret stor samling af. Vi tuskede indbyrdes planter; mest sådan, at det, der blev så stort, at det kneb med at få plads i Haveselskabets små drivhuse, kom ud under Botanisk Haves rummelige glaskupler.

Undergartner Peter Andersen havde været i haven siden sit 17. år, og var således i haven gennem hele Jens K. Jørgensens tid som overgartner; da jeg kom til haven som Jens K. Jørgensens afløser, lærte jeg hurtigt Peter Andersen at kende, og det ikke blot som en uvurderlig og trofast medarbejder; han kom til at betyde umådelig meget for mig, ikke mindst gennem tildragelserne i krigens tunge år, et dramatisk kapitel i Haveselskabets historie.

Inden jeg modtog stillingen, tog jeg til København for at tale med professor Ellinger, der dengang var Haveselskabets formand. Professoren gik til min store glæde helt ind for de tanker, jeg fremsatte for ham om selskabets opgaver i fremtiden, indbefattet at erhverve nye arealer på hvilke Haveselskabet kunne udfolde sig.

Vi havde imidlertid kun haft nogle få bestyrelsesmøder før det gik op for mig, at professoren var den eneste optimist i bestyrelsen.

Det varede ikke længe før jeg tog mig for at søge udvej; det skete allerede ved slutningen af mit første år i haven. Jeg gik til Dyrehavens daværende skovrider, Martensen-Larsen, der med stor hjælpsomhed gik ind for opgaven, og sluttelig fandt et ca. 60 td. land stort og herligt areal, liggende lige op mod Eremitagen. Jorden tilhørte Staten, men var udforpagtet, og kunne ved forpagtningens udløb få år

senere overtages af Haveselskabet. Flere af bestyrelsens medlemmer beså arealet; professor Ellinger kørte med mig derud i min gamle Ford, som jeg havde fra konsulenttiden; alle måtte finde stedet eventyrlig herligt; sagen blev behandlet på et bestyrelsesmøde i marts 1932 og senere på generalforsamling i september. Pessimisterne var i overtal; de gjorde det af med de strålende muligheder, der lå for Det Kongelige danske Haveselskabs fremtid.

Haveselskabets økonomi var ved min tiltræden meget stram, og flere samspillende faktorer gjorde min opgave svær; havens areal var umiddelbart før blevet udvidet med den for stenhøjen beliggende sydlige del, hvilket betød en fordobling af vedligeholdelsesarbejdet.

Staten inddrog de sidste 4.000 kr. af de årlige tilskud, som selskabet gennem en lang årrække havde haft til havebrugsformål.

I 1933 øgede Staten den årlige leje for medlemshavearealet med 6.500 kr.

Københavns Boldbaner havde lejet sit areal af Haveselskabet for 4.000 kr. årlig; kort efter min ankomst overtog Staten også denne indtægt.

Mest føleligt for havens vedligeholdelse blev det dog, da fagforeningerne greb ind i forholdet til vore elevlønnings; i 1938-39 var jeg flere gange til forhandling om lønspørgsmålet; det gik ikke længere

Stenhøjen ned mod søen under ombygning i 1934, overgartner Carl Johan Hansen med ryggen til, undergartner Peter Andersen i kittel og med spade.

end til 1940, så blev vi tvunget ind under lønningsloven. Da jeg kom til haven, var vi 15; vor svenskfødte lugekone "Søster" var den højstlønnede, og hun fortjente at være det; hun fik 25 kr. om ugen i de første år; senere steg hendes gage dog gradvis til 35 kr. Efter 1945 kneb det med at få pengene til at strække til 3-4-5 elever; dette blev kun muligt ved hjælp af udstillingsindtjeningen, der tidligere kun undtagelsesvis havde givet et overskud. Det var med spænding, at hver enkelt udstillings økonomiske resultat blev imødeset. Netto-overskuddet kom i en årrække til at ligge omkring 20.000 kr.

At komme ind på de mange forskellige planer og omlægninger fra min tid, vil føre for vidt; dog må nævnes den gennemgribende omlægning af partiet omkring stenhøjen med springvandet og søen, hvis runde form blev ændret til sin nuværende skikkelse.

Min formodning om at muren, der går på tværs af stenhøjen, gik i dybden, viste sig rigtig. Jeg havde hørt noget om, at det var en rest fra et menageri, der havde hørt til det nedbrudte slot, og at menageriet var blevet nedlagt fordi løven åd dyrepasserer; det sidste er forhåbentlig digt og opspind; jeg tænkte mig muren som en del af en løvekule eller lignende bygningsværk fra menageriet, der vel har været en forløber for Zoologisk Have.

Muren, der går i dybden, gav altså mulighed for at udforme en stenslugt, med nogle småfald over hvilke vandet fra springvandsbassinet kunne risle; jeg tænkte mig springvandet forsynet med et pumpeværk, der gav så rigeligt med vand, at dette kunne lade sig gøre.

Stenmaterialet, der for en del var gaver fra medlemmer af selskabet, havde vi samlet i løbet af de foregående år; de vigtigste nøglesten blev udvalgt, afmærket og købt i Hedehusenes Grusgrav, broen, der førte over kløften, bestod af nogle lange, forhenværende granittrappesten, der blev lagt ved hinandens side.

Broen, der sammen med trædestenene over vandfladen og murkanten gav kløften en horisontal tredeling, er senere blevet fjernet; de vandrette linier kontrasteredes bl.a. med nogle enebær-søjler. De mange bambus, der nu dominerer anlægget, er kommet til senere.

Til arbejdets udførelse havde jeg foruden Peter Andersen, der dengang var stærk som en bjørn, den unge gartner Einar Seldelin; han var en kunstnersjæl og en ypperlig, forstående medarbejder, og så var der naturligvis eleverne, havens væsentligste arbejdskraft, som det var en uforlignelig inspiration at arbejde med.

Et lille kapitel om havens folk må med; de stod og de står mit hjerte nær. Peter Andersen "undergartneren", var en sprudlende personlighed, tjenstvillig og gavmild til det yderste; begrebet "fyraften" kendte han kun som en foragtelig glose; i højsommeren fandt man ham ved vandslanger og turbiner til midnat, når der var "tryk på vandet". I krigsårene fyrede han med våde tørv natten igennem, så afløste jeg tidligt om morgenen. Skulle der afbrændes kvas på kompostpladsen, inspirerede han en kreds af elevflokkene til at stille kl. 4 om morgenen,

og snart sprang gnisterne fra bålbrændernes morgenkåde læber om kap med det gnistrende bål. Belønningen var gerne en kop morgenkaffe inde i slotsgårdens køkken.

Vor mangeårige "Søster" mestrede sit fag, hendes hænder var adlede ved arbejdet, hendes ansigt bestod i det væsentlige af smilerynker omkring et par strålende øjne; sidst jeg besøgte hende, havde hun 15 oldebørn. Den trofaste "frk. Andersen", der fremdeles er i haven, hørte med til den faste stab; hun tog fat overalt, hvor der skulle bestilles noget, ikke mindst ved udstillingsarbejdet, hvor alt skulle være klappet og klart på klokkeslæt.

LANDBRUGSMINISTERIET.

Kjøbenhavn, den 26 August 1910.

Det under 30de Juni d. A. hertil indgjorte Andragende fra det kgl. danske Haveselskab paa Grundlag af Forhandlingerne, der have været foret i et Fællesråd af Repræsentanter for de samvirkende danske Haveselskaber, Almindelig dansk Gartnersforening og Foreningerne af danske Planteskoleejere, anholdt om, at der ved Forslaget til Finansloven for Finansaaret 19de maaske vilde søgt bevilget et Beløb af 2,500 Kr. til Lønning af en Konsulent vedrørende Lygdannelse hos Haveplanterne.

Saaledes foreslåediget skulde man hermed høfligt meddele, at Ministeriet - i hvert Fald for Liden - ikke har set sig i Stand til at frestøge videre i denne Sag.

Anders Veltus.

Skuffelser som følge af afslag på ansøgninger kendte man også til den gang.

Så er der udstillingerne, et meget omfattende kapitel gennem mit tidsafsnit af Haveselskabets historie; det kan her kun kort berøres; rosen-, georgine-, staude-, akvarie-, og en række andre udstillinger vekslede i en uafbrudt række; derudover enkelte store kunstudstillinger; ikke mindst borddækningsudstillingerne kaldte på et stort publikum, med deres rige bidrag fra Den kongelige Porcelainsfabrik og andre store firmaer inden for vore fornemste kunsthåndværk; ofte med fantasifuldt strålende bidrag til udsmykningen fra virksomhedernes ledende kunstnere. Hjælpsomhed og godt humør blev højt kultiveret under udstillingsforberedelserne nu og da indtil den lyse morgenstund.

DET KONGELIGE DANSKE HAVESKAB

København V., den December 19

Af de Midler, som Det kongelige danske Haveselskab i Aar kan uddele til Husmænd og Parcellister for god havemæssig Behandling og Benyttelse af deres Jord, har Selskabet tilstaaet Dem en Præmie af Kroner.

Idet Præmien herved fremsendes, udtaler Selskabet det Haab, at denne Anerkendelse vil opmuntre Dem til fortsat Virksomhed og Bestræbelser for Deres Jordbods Forbedring og dens Benyttelse paa bedste Maade til Havedyrkning.

Paa Bestyrelsens Vegne

Alfred Bruun.

Den 9. april ved morgengry stod jeg ved et vindue og så ud over haven, hvis træer fortonede sig i en tågedis i dyb fred; da hørte jeg lyden af flyvemaskiner der nærmede sig, og kort efter drøned 3 store bombemaskiner hen over vore bygninger i sydlig retning. Den onde

DET DANSKE POST- OG TELEGRAFVÆSEN

TELEGRAM FRA KØBENHAVN

Nr. 24136 19 ORD. INDLEVERET DEN 6/9 1930. 2018 M

OVERGARTNER JENS JØRGENSEN

DET KGL HAVESELSKAB

FREDERIKSBERG RUNDDEL KØBENHAVN

I HØJESTE BEUNDRING SENDER JEG LYKØNSKNING OG TAK

CLOD SVENSSON

krig var begyndt, og den kom til at gribe stærkt ind i havens tilværelse; tyskerne rykkede ind i den; de gennembrød hegnene, og opstillede gadekanoner ved Pile Allé; tennishallen, der nu er forsvundet, blev belagt med skiftende hold soldater. Gestapo var indkvarteret der gennem en lang og meget uhyggelig periode; området blev afspærret med høje, stærke pigtrådshegn.

De geværsalver, der jævnlig lød derinde fra, gav næring til de mange uhyggelige rygter om, hvad der foregik derinde.

I haven havde soldaterne slået sig ned; de lagde sig i plænerne hvor det lystede dem, mens vagthold med skarpladte våben gik deres runder ved dag og ved nat. Familiehavernes lagre blev plyndret. En dag var en havebænk anbragt midt i et blomsterbed. Tagsten og ruder blev gennehullet af kugler; en dag, jeg gik og afmærkede Brøndsalens gulv til en udstilling, fløj en kugle tæt forbi mig; jeg ænsede det næppe, hvilket senere undrede mig. Kun ét drivhus blev holdt igang ved hjælp af våde, sjællandske tørv.

Gennem alle krigsårene fik vi en højst værdifuld håndsrækning fra Landbohøjskolens have, fra Botanisk Have og fra Københavns og Frederiksberg Kommunes gartnerier ikke mindst fra sidstnævnte; herved blev det muliggjort at gennemføre vore udplantninger uden mærkbare indskrænkninger.

En dag kom lederen af en undergrundsgruppe, dannet af officersaspiranter fra skolen på Frederiksberg Slot; han ville have tilladelse til eller min medvirken til at anbringe et våbendepot på et af vore lofter. Det kostede overvejelse og senere søvnløshed. Våbendepot på loftet af Frederik III's gamle slot og midt i den tyske rede; hovedbygningens loft blev opgivet som for befærdet; Brøndsalens loft kunne kun betrædes gennem tagvinduer; men en aften mens det endnu var lyst lige efter at havens folk var gået hjem, blev lageret anbragt på drivhusloftet, hvorfra det blev hentet omkring første april 1945.

KORSØR 143/81 12 15 55 6/9 =

TELEGRAM fra		Adress: OVERGARTNER JØRGENSEN		Telegrafstation	
		HAVESELSKABETS HAVE KBH =		KØB	
				ALLEUDEN	
Nr.				Dato: 6. SEP. 1930	
				Ti. Bem.	
Modtaget			Afsendt		
App. Nr.	Linc.	fra	den	til	den
			11		11

VOR HJERTELIGSTE LYKØNSKNING TIL JUBILÆET = MATHIESENS

PLANTESKOLE +

Vedtagne Forkortelser: D Telegram. TC Aabetslet Telegram. MP Udlev. egenhændigt. PC Ankomsthvis betalt.
 RP Svar betalt. Overt Udleveret aabent. FS Eftersendes. XP Bud betalt.

Under en sabotage hos grosserer Lystrup blev blomsterbodens 2 store ruder splintret; skønt vi var blevet informerede, og havde sat fuld luft på drivhusene, gik der dog her en del drivhusrunder sammen med en masse ruder i nabolaget.

4. majaften glemmer ingen, der har oplevet den; i dagene umiddelbart før faldt 4 frihedskæmpere omkring haven; 2 af dem under forsøg på at slippe over vore hegn.

Den påfølgende jul bandt jeg 2 laurbærkranser og lagde dem, hvor de var faldet; gadefejeren værnede den der lå ved Pile Alléens fortov til den hen mod foråret var blevet vissen; nu og da lagde forbipasserende friske blomster i den.

Om morgenen den 5. maj stod jeg med vort gamle flag ved foden af havens flagstang og ventede på, at klokkerne fra Frederiksberg Kirke skulle begynde at kime for sammen med alle danske kirkeklokker at give signal til, at dannebrog gik til tops over det ganske land.

Næppe var dette sket, før en officer kom hen til mig og bad om tilladelse til at beslaglægge selskabets kontor med telefon, samt til at lukke haven for alle, der ikke fik indpas af vagten; snart efter ankom en afdeling soldater og stillede deres geværer i pyramide på plænen foran hovedbygningen, og så ankom det ene dramatiske optog efter det andet; landsvigere, der var blevet hentet, flere kom med opstrakte hænder; snart var Frederiksberg Runddel fyldt med biler. Men da dagen var omme, kom freden; haven var atter blevet medlemmernes og vort paradys.

I de nærmeste år efter krigen, lagde kæmpe-turistdampere til ved Langelinies kaj; sværme af turister strømmede ind; vi traf aftale med nogle turistselskaber om tilladelse til adgang for deres selskaber med fører for at bese haven, imod at de løste et antal medlemskort; Te-salonen fik en god, øget omsætning; vore fine prospektkort fik rivende afsætning; sværme af dem blev sendt ud over kloden til havens berømmelse.

Da krigen nærmede sig sin afslutning, og vi i fortrøstning så, hvor det bar hen, blev håbet for en ny stor og rig fremtid for Det kongelige danske Haveselskab atter lysegrønt, og så gik jeg til skovdirektør Poul Lorenzen for at finde et godt fremtidens bosted for Haveselskabet. Skovdirektøren fattede stor interesse for sagen, og efter gentagne drøftelser og brevveksling, mødtes dr. Syrach Larsen og jeg hos skovdirektøren. Resultatet blev, at vi sammen gik på ekskursion i Dyrehave-området, og det blev til en herlig skovtur i sol over et sneklædt landskab; vi havnede på Wesselsmindes jorder; vidunderlige arealer, der delvis grænsede ned mod Mølleåen. Skovdirektøren henvendte sig derefter til departementscheferne Wilcke og Andreas Møller, til hvilken sidstnævnte jeg blev introduceret. I Statsministeriet undersøgte vi arealgrænserne på et stort generalstabskort. Departementschefen tog ud på arealerne, og skrev herefter et varmt brev for sagen til stiftamtmand Haugen Johansen, der var Haveselskabets formand; denne

Det kgl. Danske Haveselskab

har optaget

Hr. Professor,

Dr. phil. E. Rostrup,

Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd p. v.,

som

Eresmedlem,

i taknemlig Anerkendelse af hans Virksomhed
som Selskabets Formand fra 18. September 1894
til 26. Februar 1903.

København, d. Maj 1903.

Haven

Medlemsblad for

DET KGL. DANSKE HAVESELSKAB
DET JYDSKE HAVESELSKAB
ØSTIFTERNES HAVESELSKAB

Ansvarshavende redaktør:

Hother Paludan, Helsebakken, Hellerup

I redaktionen: havearkitekt Georg Boye,
konsulent Aage Gylling, havearkitekt Eigil Kiær

Indhold

	Side
Det kgl. danske Haveselskab	67
Fire festlige forårsudstillinger	69
Dahlia er uundværlige	69
Anerkendte Dahlia	69
Storblomstrede Roser	71
Chrysanthemum	72
Blomsterkul	73
Veronica incana	73
Sygdoms- og skadedyrsbekæmpelse	74
Tomat og gødning i almindelighed	76
Sunde solbærplanter	77
Sommerudflugt og årsmøde i Ø.H.	78
Haven i maj	79

Forsidefoto:

Havesalen i Det kgl. danske Haveselskab

Oplag: 43.500

Amelanchier canadensis. Bærrispel

hører til Æblefamilien og har æblelignende blade. Denne er en stivgrenet busk, velegnet til læ. Vindrøde frugter. Dette er den ægte, der har mere åbne klaser og længere kronblade end den almindeligt leverede. A. lævis danner en bred, smuk busk med rustfarvede skudspidser. Bør plantes frit på plæne.

„HAVEN“ er udgivet af

De samvirkende danske Haveselskaber.
Ekspedition: Konsulent Povl Bruun-Møller,
Rolighedsvej 26, København V., tlf. Nora 1135
Tryk: J. D. Qvist & Komp. Bogtrykkeri, Akts.
København K.

DET KONGELIGE DANSKE HAVESELSKAB

DET har klang af eventyr, og det er et eventyr.

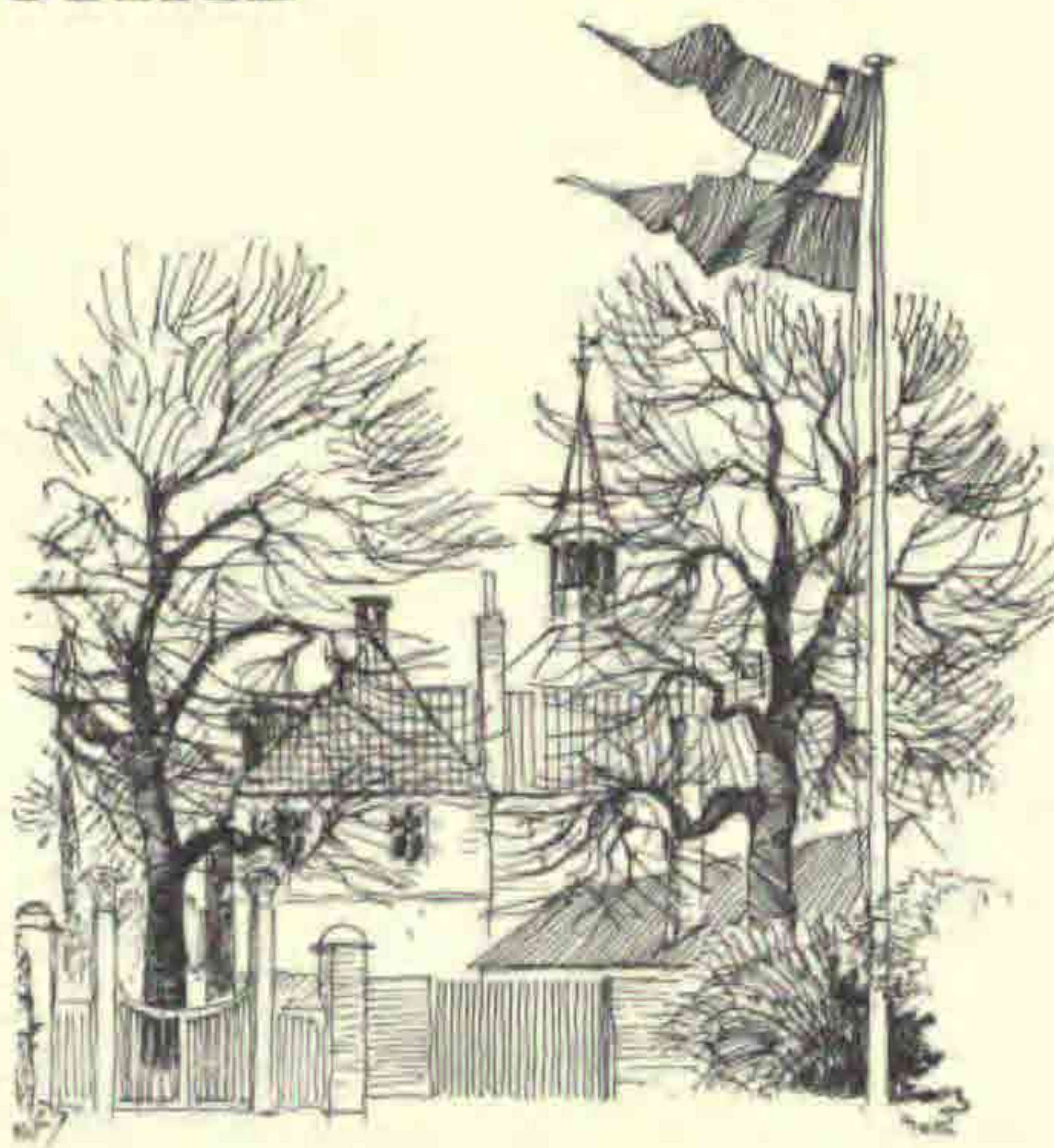
Den 23. september i år er det 125 år siden, at forudseende og indflydelsesrige mænd tog initiativet til at hjælpe det „betrængte“ havebrug her i landet.

Kommandør ved prins Christians regiment i København, oberst F. I. d'Origny kom ugentlig ved en kop aftente sammen med 8 andre „blomstervenner“ for at drøfte nye og sjældne blomsters fremskaffelse og kultur, og dette førte snart til stiftelsen af *Selskabet til Blomsterkulturens Fremme*.

Det mest beundringsværdige ved disse blomstervenner, der var etatsråder, justitsråd, kgl. hofbygmester, kancellisekretær, overkirurg, professor og legationsråd, var, at de satte deres kræfter praktisk ind, hvor det tiltrængtes. De hjalp handlegartnerne med at komme i kontakt med publikum ved at trykke plantekataloger og ved at leje et lokale ved Holmens Kanal, hvori gartnerne kunne indsætte de planter, de havde til salg — det blev Københavns første blomsterhandel i 1834. De holdt årligt udstilling et eller andet sted i hovedstaden og vakte derved publikums interesse for blomster. De lejede et areal på Østerbro til forsøgsvirksomhed og prøvedyrkning af nyimporterede planter, de udgav tidsskriftet „Havetidende“ m. m. Det var ikke så underligt, at staten, der hidtil havde støttet havebruget gennem Landhusholdningsselskabet, henvendte sig til blomstervernerne og bad dem administrere statstilskudet under forudsætning af, at selskabet ville udvide sit virkefelt til at omfatte hele havebruget, hvorfor navnet ændredes til *Selskabet til Havekulturens Fremme*.

Opgaverne blev større og mangesidige, ofte så store, at de oversteg de frivillige kræfter, der satte en ære i at yde hjælp, hvor den tiltrængtes. Staten på sin side viste selskabet sin anerkendelse og tak for godt udført arbejde ved på 50-års dagen for selskabets stiftelse at tildele det prædikat af *Det kongelige danske Haveselskab*, hvormed fulgte tilladelse til at flage med splitflag.

Selskabets børn, handlegartnerne og blomsterhandlerne, blev selvstændige — de fløj af reden og dannede deres egne organisationer, og nye børn kom til i Det jydsk Haveselskab og Østifternes Haveselskab. Det var en ganske naturlig udvikling, men på mange måder at beklage for det gamle selskab, hvis opgaver toges op af nye kræfter, der udelukkende arbejdede ud fra økonomiske og praktiske synspunkter, og tilbage blev kun de æstetiske, knyttet til selskabets have ved Frederiksberg Runddel og de i og for sig tilstrækkelig mange og

Medlemsbladets første side i 125 års jubilæumsnummeret, maj 1955.

oplæste brevet på et bestyrelsesmøde; dets indhold frydede mig, nu troede jeg sikkert at sejren var vundet, at Haveselskabets fremtid lå solbeskinnet forude.

Det blev en fornøjelig bestyrelsesskovtur, hvor vi badede i solskinnet i den vidunderlige natur, tog forskud på havens lykkelige fremtid.

Kommunegartner Michael Gram, der var blevet medlem af Haveselskabets bestyrelse, fik til opgave sammen med mig, at tage ud og tale med fabrikant Hempel, der ejede Wesselsminde; sammen gennemvandrede vi arealerne, og drøftede derefter sagen i fabrikantens hjem. Inden vi forlod Wesselsminde, havde fabrikant Hempel givet mig håndslag på, at Haveselskabet kunne erhverve ejendommen uden udbetaling, kun "hokuspokus"; det var det udtryk fabrikant Hempel brugte.

Så gik der nogen tid, hvor der må være blevet arbejdet med sagen, uden min medvirken.

Stiftamtmand Haugen Johansen ønskede at trække sig tilbage som formand; han sagde: "Nu giver jeg bolden op inden jeg går"; med de ord udtrykte han sig.

Jeg plejede altid at deltage i bestyrelsesmøderne, men jeg var ikke med, da denne "fodboldkamp" blev udspillet; udfaldet åbenbarede sig først for mig på et senere bestyrelsesmøde.

Efter god tid blev min beslutning taget; fortøjningen løsnedes; jeg var sikker på, at jeg handlede rigtigt, og det er jeg fremdeles.

Så blev Troels Erstad havens direktør, med Samuelson som overgartner.

PLANTEINDFØRSEL TIL HAVEN I HELLEBÆK 1891-1905-1956

Et usædvanligt initiativ af dr. F. Børgesen

Af Olaf Olsen

På et forholdsvis tidligt tidspunkt begyndte dr. F. Børgesen (1/1 1866-22/3 1956) at skrive en række artikler om specielle planter eller plantegrupper, han dyrkede i haven i Hellebæk (2-5). Det begyndte med begejstrede beskrivelser, der nærmest skulle inspirere have dyrkere til at prøve nye plantearter/sorter, der kunne berige haveglæden. Senere handlede artiklerne mere om årelange erfaringer, han havde høstet i omgang med de mange nye planter, han havde hjembragt til haven (7, 8, 11, 14, 15). Det var optegnelser over hårdførhed og plantekombinationer, især med henblik på udnyttelse af blomstring og høstfarver.

Dr. F. Børgesen ved "Børgehus". Fot. 1918.

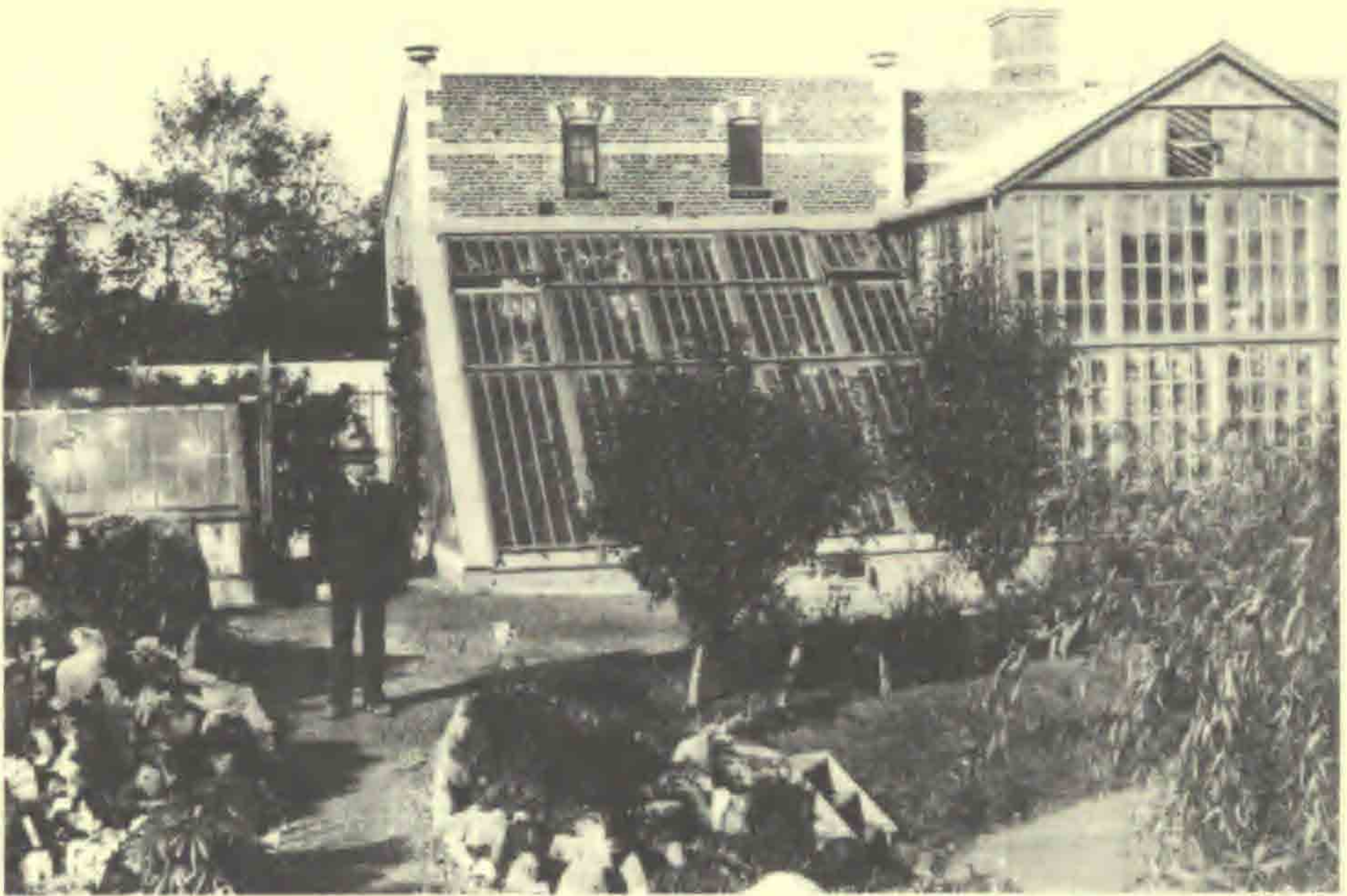
Først i 1947 bragtes i "Havekunst" en oversigtsartikel med plantelister af Troels Erstad og Conrad Nellemann (17) med bistand af dr. F. Børgesen. Denne artikels forfatter (27, 28, 29) har efter havens deling beskrevet dens nuværende plantebestand, idet der er lagt særlig vægt på *Rhododendron*-samlingen.

Dr. Børgesens store plantesamling med mange eksklusive arter, hovedsagelig hjemført 1905-1940, gav inspirationen til den foreliggende artikel, på opfordring af Johan Lange. Den følgende udredning kan også ses som et supplement til artiklerne om: Haveplanternes Indførsels-historie i Danmark I & II (Meddelelser fra Havebrugshistorisk Selskab Nr. 5, 1975 og Nr. 6, 1976) og giver en bredere belysning af udgangspunktet privatpersoner og botanikere som initiativtagere til planteindførsler. Tiden omkring århundredskiftet var præget af mange planteindførsler fra Øst-Asien, fortrinsvis til England, og det var bl.a. dr. Børgesens fortjeneste at han, som en af de første, tog denne udfordring op.

Det var nærliggende at granske de foreliggende artikler og samarbejde disse med optegnelserne fra dr. Børgesens eksisterende plantelister og dagbogsoptegnelser (16). Bortset fra *Rhododendron* har det desværre ikke været muligt at tidsfæste et stort antal af planterne, skønt dr. Børgesen har anført dem som førstegangsførsler, men uden at nævne årstal. For at råde bod herpå er inden- og udenlandske arkiver kontaktet, men udbyttet var overvejende negativt. For at fastslå de korrekte eller tilnærmelsesvis korrekte årstal for indførslerne samt for at kunne opspore evt. andre ophavsmænd til planteindførslerne er plantekataloger fra denne tidsperiode, specielt Aksel Olsens kildeliste (25), Botanisk Haves (33) og Landbohøjskolens plantefortegnelser (20, 31) undersøgt. I de efterfølgende planteintroduktions-skemaer, der er udarbejdet efter det undersøgte materiale, vil man kunne aflæse det interessante forhold, at en snæver kreds af planteinteresserede i en årrække har en meget nær bytte- og arbejdskontakt. Det gælder især Aksel Olsen og dr. Børgesen; f.eks. får (køber) A. Olsen formeringsmateriale fra dr. Børgesen, og i en slags clearing indgår tilbagelevering af nye tiltrukne planter. Ligeledes vil man kunne se, at dr. Børgesen har erhvervet nyopdagede plantearter ret hurtigt efter deres introduktion til Europa og da især England.

Fra dr. Børgesens far, hattefabrikant Skjold Børgesens køb af haven i Hellebæk i 1891-99 og de første år efter dr. Børgesens overtagelse af haven fra 1905 spores en tydelig ændring i driftsformen, fra en efter tiden traditionel dyrkning til en bevidst omlægning og opdeling af havearealet efter forskellige formål. Udformningen og den videre pleje af prydhaven er nærmere uddybet i de ovenfor citerede artikler. Til beplantning af den nyerhvervede have efter 1891-94 købtes f.eks. største-parten af de stedsegrønne planter i Hørsholm Planteskole og fra Forstbotanisk Have (som på det tidspunkt havde plantesalg) (32). Fra sidstnævnte sted blev der indplantet flere værdifulde nåletræsarter.

Det første drivhus og S. Børgesen stående ved dette. Fot. ca. 1895.

Ved den senere omlægning af haven efter 1905 flyttedes nåletræerne til deres nuværende plads. Hovedlinierne og den grundlæggende beplantning kan endnu tydeligt fornemmes i den bevarede halvdel efter delingen i 1964, og med stor pietet bliver haven plejet og bevaret af de nuværende ejere, dr. Børgesens datter og svigersøn Gunhild og Eggert Helwigh. Efter dr. Børgesens overtagelse af haven afspejler dens udvikling i forskellige faser til en vis grad hans videnskabelige uddannelse og karriere. Han blev givetvis først præget af sin fars have- og planteinteresse.

Dr. Børgesens botaniske studium fra 1884 og hans botaniske løbebane efter endt studium i 1891 med ansættelse som bibliotekar ved Botanisk Bibliotek fra 1900-1934 må have betydet en faglig baggrund og blev vel den egentlige inspiration for hans fritidsinteresse: at samle og dyrke planter, ved siden af hans videnskabelige hovedopgave som algespecialist. Og han siger selv i et tidligere citeret interview til "Dagens Nyheder" den 30. december 1935 i anledning af sin 70 års fødselsdag: "Mit Liv kunne paa en Maade lignedes med Floridors og Celestins. Min Vinter er helliget Algerne. Min Sommer - ja om Sommeren dyrker jeg min Have i Hellebæk som en gal Mand . . .", hvortil interviewereren spurgte, hvad selvironien dækkede over? Hertil svarede dr. Børgesen: "All right, over en vis Tilfredsstillelse ved at vide, at jeg har indført en Mængde af Østens Plantevækster, deriblandt een, som sikkert har en stor Fremtid for sig, selv om den endnu er meget lidt

Udsigten over de første stenhøje og den nyanlagte dam. I baggrunden villa Hamann og Hellebæk Fabrikkens høje skorsten. Bemærk træerækken på Øresundsskrænten til højre. Fot. 1893/94.

kendt og ikke en Gang har blomstret i Botanisk Have, *Davidia involucrata*, opkaldt efter en Missionær, der arbejdede paa Grænsen af Kina og Tibet...." (12, 19, 26).

Udtalelsen er en slags status, ikke over et langt livs arbejde med planter, men af bevidstheden om et væsentligt bidrag han har ydet ved indførsel og afprøvning af nye plantearter til have dyrkningens berigelse i Danmark. Skal man kaste et blik tilbage over havens udvikling i Hellebæk, fornemmer man en gradvis konkretisering af hans bestræbelser for at samle på de nye planteintroduktioner. Fra de første indsamlingsrejser af alger til Færøerne 1895, 1895-96 og 1898 til de senere studierejser, især til England fra før 1914 og i begyndelsen af tyverne, forandredes interessen for dyrkning af nordiske og alpine planter til dyrkning af stedsegrønne buske (især *Rhododendron*) og særprægede træer.

Nogle små notater fra 1898, 1899 og 1903 fra Botanisk Museums arkiv fortæller om en bytteaftale mellem prof. Wille, Christiania, og dr. Børgesen, der vil sende alger for frø og levende planter, indsamlet i naturen, og som prof. Wille skal sende. I et brev af 8. august 1913 fremgår det, at prof. Wille har sendt fra Hjerskin til Hellebæk 8 pakker med levende planter, som er returneret, da der (ved en fejl af den mand, der havde afsendt dem fra Hjerskin) ikke var sat frimærker på pakkerne.

Opbygningen etc. ved anvendelse af gamle Børsfigurer. Forrest med kasket gartnermedhjælper Lagerstedt fra Hellebæk. Fot. 1911.
Væksthuset blev benyttet til dyrkning af Orkidéer.

Wille lover at sende de samme arter i samme antal igen; men vil nok vente, til det bliver godt vejr, "før jeg henter *Diapensia*". (Den eneste art, der er nævnt).

Meget tidligt fattede dr. Børgesen også interesse for Orkidéer, og i et specielt bygget væksthuse ved nordgrænsen af haven dyrkedes i en årrække forskellige Orkidéer. Det eneste vidnesbyrd om en navngiven Orkidé-indførsel fra 1914-15 findes ligeledes på Botanisk Museums arkiv.

Efter prof. K. Yendos besøg i Hellebæk sommeren 1913 anmoder han K. Yendo, Sapporo Botaniske Have, om at samle et større antal Orkidé-arter i Sapporos omegn. 25 arter sendtes den 27. oktober 1914 over Canada og nåede Danmark i begyndelsen af februar 1915 i meget dårlig stand. Adskillige af de i K. Yendos brev nævnte arter er førstegangs indførsler, men der foreligger desværre ingen optegnelser over de arter, der overlevede.

I tidsrummet 1905 til 1920 blev der anlagt et større stenhøjsanlæg (18) på vestsiden af dammen, og højen blev tildels opbygget af jorden fra udgravningen. Desuden blev der anlagt nogle stenbede forskellige steder i haven, bl.a. beplantet med Lyng-arter og -sorter, f.eks. *Erica stricta*, og bedene blev senere beplantet med lavere *Rhododendron*-arter. På et billede i Langesø's katalog fra 1918 (23) kan man få et godt indtryk af udformningen, og billedet er tænkt som en

Ruinpergolaen med stenbede. Fot. ca. 1913.

Inspiration til efterligning. Dyrkning af alpine og især arktiske planter i en privat have var lidt af et særtilfælde i de nævnte år. Der eksisterer ingen plantelister fra denne periode, og det er ikke muligt at bedømme omfanget af de dyrkede planter; men da Botanisk Have allerede fra begyndelsen af 1800-tallet havde en omfattende samling af arktiske og alpine planter, kan der næppe være tale om førstegangsførsler.

Fra ca. 1910 til i begyndelsen af tyverne skifter beplantningen karakter, idet vægten lægges på en lang række løg- og knoldvækster, fri-landsorkideer (*Cypripedium spectabile* 1913) (3) og bregner, og flere sjældne træarter plantes. De stærkt voksende nåletræer og den øvrige beplantning har forandret vækstvilkårene for mere lyskrævende planter, og plantning af de mere skyggetålende vækster har været en naturlig følge. En større del af denne bundplantning er stadig bevaret, men var tidligere endnu mere domineret af en righoldig arts- og sortssamling af Bregner. En sammenligning af Bregne-samlingen med udbudet fra Langesø i årene før og under 1. verdenskrig lader formode, at det meste er erhvervet fra Langesøs righoldige salgssortiment. Noget lignende gælder også de mange forskellige arter af løg- og knoldvækster, hvor dr. Børgesen arbejder bevidst på at udvide haveglæden ved plantning af mange arter af efterårsblomstrende *Crocus*, *Colchicum*, *Cyclamen* og *Galanthus* (f.eks. *Crocus kotschyanus*, *Crocus speciosus*, *Colchicum cilici-*

Parti af stenhøjen. På trappen sidder dr. Børgesens hustru med tre døtre; t.v. Gunhild B., senere gift Helwich, den nuværende indehaver af haven. Forrest t.h. Elisabeth B., senere gift Jacobsen, og lige ved siden af fru Børgesen Gerda B., senere gift Hultin Hansen. Fot. 1913.

cum, *Colchicum speciosum*, *Cyclamen cilicicum*, *Cyclamen coum* 1912) (5). Mange Liljer blev plantet med større eller mindre held, og i en artikel til det engelske Haveselskab fra 1937 (10) gør han status over mange års erfaring med Liljer og nævner, at *Lilium regale* blev dyrket siden 1927, og at han formodentlig er den eneste i Danmark foruden Hæsede (før 1897), der fra 1917 dyrker *Lilium giganteum* med godt resultat og jævnlige blomstrende.

Det er også i disse og efterfølgende år, at dr. Børgesens videnskabelige kontakter med henblik på hans alge-arbejde fører til nære forbindelser især i England med bl.a. de botaniske haver i Kew, Edinburgh, Royal Horticultural Society's Have i Wisley og med planteskolefirmaet Hillier. Personlig hjælp får dr. Børgesen især af dr. A. W. Cotton, Kew's Herbarium, og med ham bevarede han et mangeårigt venskab. Dr. Cotton formidlede også dr. Børgesens bekendtskab med Sir Arthur Hill, direktør for Kew Gardens. Indkøb eller bytte har han også med danske (bl.a. Hørsholm, A. Olsen, Langesø, D. T. Poulsen), hollandske og engelske (Gill, Veitch, Wallace) planteskoler og med Göteborgs botaniske have i begyndelsen af tyverne. Ud over de tjenstlige rejser var dr. Børgesen ofte med familien på besøg i England, og

Parti af haven med en spinkel eg på toppen af stenhøjen. I forgrunden Gerda B., senere gift Hultin Hansen og t.h. Gunhild B., senere gift Helwich. Fot. 1913.

Birthe Børgesen kan bl.a. huske besøgene i 1928, 1931, 1934 og 1936. I 1934 blev familien præsenteret for plantesamleren F. Kingdon Ward, som på dette tidspunkt stod midt i sit indsamlingsarbejde ved talrige rejser til bl.a. Kina.

Ved at sammenholde de tilgængelige data fra dr. Børgesens artikler, optegnelser og rejser kan man indkredse 3 hovedperioder for beplantninger med vedplanter af haven i Hellebæk, udarbejdet på basis af planteintroduktionsskemaet. Den 1. periode omfatter årene 1890-1905 og domineres af plantning af nåletræer. 2. periode falder fra 1906 med særlig vægt på årene 1911-21, først med plantning af specielle løvtræer og buske, men snart rettes hovedinteressen mod Rhododendron. Da kun få præcise oplysninger kunne findes, betegner årstallet 1918 på skemaet tiden omkring 1918-20. Den 3. og sidste periode falder fra 1921-1931-1935, særlig de sidste årstal, med indførsler af Rhododendron fra England og en livlig byttehandel, fortrinsvis af Rhododendron-arter med Aksel Olsen.

For at få det rette indtryk af planteindførslerne kan det være interessant at sammenligne planteintroduktionen med brutto-tallet af den samlede beplantning fra tiden 1904-1947. Af nåletræer er det samlede antal 78, heraf er 25 medtaget i skema I. Ingen af de medtagne arter er indført af dr. Børgesen, men flere er førstegangs plantninger i en dansk privathave. De øvrige vedplanter udgør ialt 470 arter og varieteter, heraf hhv. 112 medtaget i skema II og 165 i skema III og må

enten betegnes som førstegangsførsler eller som medførsler sammen med andre danske initiativtagere. Skema III omhandler alle plantede *Rhododendron*-arter, heraf 17 hybrider. (En af de ældste hybrid-samlinger i Danmark findes i Landbohøjskolens Have). Når alle plantede arter af *Rhododendron*-samlingen er medtaget, er det dels for at fremhæve det usædvanlige initiativ, som dr. Børgesen viste ved at afprøve mange nye arter af denne slægt, dels for at kunne give en samlet historisk oversigt over indførslerne, som dog skyldtes flere interesserede samleres næsten samtidige initiativ.

Skema I. Adskillige af de plantede nåletræer har nået betydelige dimensioner eller nåede at blive store inden de blev dræbt under isvintrene 1939-43, deriblandt *Sequoia*, *Sequoiadendron*, *Cryptomeria* og andre. Dette kunne sammenlignes med en gæsteoptræden i Hellebæk-haven, og det var måske grunden til, at dr. Børgesen skrev i sin gæstebog den 22/9 1942: "I dag faldt 'the big tree' (*Sequoia gigantea*), dræbt af den hårde Vinter. Det gav et Sus i Luften, da den kom i Fart i Faldet. Plantet sidst i halvfemserne blev den altsaa 45 Aar; dens Højde var 73 Fod, og i Mandshøjde var den 2 m og 10 cm i Omkreds. Der var Aarringe ca. 14 mm tykke. - Desuden er følgende Træer dræbte: *Cryptomeria japonica* og *Picea morinda* (Himalaya-Gran) begge ca. 50 Fod høje og ca. 45 Aar gamle".

To bemærkelsesværdige nåletræsarter, som stadig er vækstkraftige, *Sciadopitys verticillata*, af samme oprindelse og lige gammel med eksemplaret i Forstbotanisk Have, som er det først indførte til Danmark, og *Pseudolarix amabilis*, der også stammer fra Forstbotanisk Have, nåede i 1977 en højde på 12,20 m.

Skema II. En omtale af Skema II's arter og varieteter må indskrænke sig til de vigtigste tidsbestemte arter og til dem, der dyrkningsmæssigt har fået betydning - og nogle, der burde have været kendt noget mere, fordi de har klaret sig godt i en lang havetilværelse.

Det er rimeligt at omtale den art først, der stod dr. Børgesens hjerte nærmest, *Davidia involucrata* var. *laeta*, modtaget som en lille plante, ca. 1/2 m høj, i 1906 fra Veitch (12), fra frø indsamlet af Wilson i Szechuan-provinsen, Kina. *Davidia* blev plantet i nærheden af dammen på en sydøst eksponeret skråning og er nu blevet til et veludviklet træ. Træet, der blomstrede første gang i 1931 (1911 første gang i England) og herefter regelmæssigt hvert år, var dengang ca. 8 m højt. Dr. Børgesen beskrev den første blomstring med ordene: Blomstringens særprægede Skønhed var en Sensation og blev løvrigt kommenteret af Axel Lange (19) og Aksel Olsen (26). I sin artikel skrev dr. Børgesen endvidere: Det er næppe for meget sagt, at Indførslen til Europa af *Davidia* maa siges at være maaske den mest epokegørende Tilvækst blandt den store Mængde Træer og Buske indførte i den senere Tid fra det, som det synes, uudtømmelige Planteparadis, der findes i Central- og Vestkina, hvoraf en Mængde Arter heldigvis har vist sig at være tilstrækkelig haardføre ogsaa i vort Klima.

Dr. F. Børgesen i sin have foran den kinesiske lygte. Fot. 1949.

Fra Aksel Olsens artikel er følgende uddrag værd at citere: "Det kunde vist kaldes, om ikke en Milepæl saa dog en Mærkepæl i dansk Prydhavedyrknings Historie, at dette berømte Træ i Aar (1931) har blomstret i Dr. Børgesens Planteparadis, hvor tilsyneladende alle Planter lykkes, ogsaa dem, der mistrives andre Steder i Landet. En Dame, som havde set Dr. Børgesens Davidiatræ i Blomst, fortalte mig, at det saa ud, som der sad en Flok hvide Duer i Træet, og hver Gang et Vindpust rørte Træets Krone, viftede alle Duerne med deres lange hvide Haler". Og således døbte A. Olsen *Davidia* med det danske navn *Duetræ* (22).

Året i forvejen, 1905, købte dr. Børgesen en *Magnolia sieboldii* i England, en art som på dette tidspunkt var helt ukendt i Danmark. I nogle artikler i 1921 (6) og 1935 (9), efter hhv. 16 og 29 års dyrkning anbefalede han arten til almindelig dyrkning og med rette. Succes'en beroede på rigtige dyrkningsbetingelser på tørveblandet jord, som han netop beskrev i artiklen, og han fremhævede den smukke blomstring, som snart efter plantningen satte ind på de unge buske og regelmæssigt følges op år for år.

Dr. Børgesen har også æren for indførslen af 2 andre arter, *Magnolia kobus* og *Magnolia salicifolia*. Begge arter må være plantet en del år før 1918, og efter *M. kobus*' udvikling at dømme måske på samme tid som *M. sieboldii*? Af skemaerne fremgår det iøvrigt, at flere af dr. Børgesens indførte planter har dannet formeringsgrundlag for planter til Botanisk Have, København, og for eksempel kan det store træ af *M. kobus* føres tilbage til Hellebæk.

En yndig blomsterbusk med hvide skueblomster som *Davidia* er *Cornus kousa*. Den startede også sin danske havetilværelse i Hellebæk før 1918, og busken er stadig vækstkraftig og hvert år i fuldt blomsterhumør. Der skulle gå mere end 10 år, før A. Olsen, Botanisk Have eller Forsthaven blev interesseret.

På et ligeledes meget tidligt tidspunkt plantede dr. Børgesen et større antal *Berberis* og *Cotoneaster*. Af de 16 skemaførte *Berberis*-arter er næsten alle førstegangsførte, hvilket tildels også gælder for de 9 opførte *Cotoneaster*-arter. Blandt *Berberis*-arterne er så vigtige arter som *B. dictyophylla* med et iøjnefaldende gråhvidt løv, og *B. parvifolia* og *B. polyantha*, der er kendt som overdådigt frugtbærende buske. Dertil 2 vigtige stedsegrønne arter: *B. julianae* og *B. verruculosa*. Blandt *Cotoneaster*-arterne skal man nøjes med at fremhæve den stedsegrønne, *C. dammeri*, velegnet til bunddækning. Den har været af stor betydning som krydsningspartner. Arten blev indsamlet i M. Kina og introduceret af Wilson 1900.

En tidlig førsteindførsel med et sikkert årstal, opgivet til 1911, er 3 forskellige *Enkianthus*-arter med 1 varietet. Det er *E. campanulatus*, *E. cernuus* var. *rubens* og *E. perulatus*. På den vel tilberedte humus/tørvejord i Hellebækhaven er arterne fremdeles i

1. *Habenaria radiata* Spreng.
2. *Blelia hyacinthina* R. Br. (purple)
3. *Cymbidium virens* Lindl.
4. *Spiranthes australis* Lindl.
5. *Phajus maculatus* var. *minor* F. et S.
6. *Phajus maculatus* Lindl.
7. *Calanthe japonica* Bl.
8. *Calanthe reflexa* Max.
9. *Blelia hyacinthina* R. Br. (white)
10. *Calanthe discolor* Lindl.
11. *Goodyera repens* R. Br.
12. *Arethusa japonica* A. Gr.
13. *Epipactis Thunbergii* A. Gr.
14. *Platanthera rupestris* Schlecht.
15. (*Orchis aristata* Fisch. X)
~~*Platanthera conopsea* Schlecht?~~
16. *Gymnadenia cyclochila* Koro.
17. *Orchis aristata* Fisch.
18. *Pogonia japonica* Reichb.
19. *Liparis plicata* F. S. } to be kept in a glass house
20. *Cypripedium debile* Reichb.
21. *Crematista unguiculata* Finet
22. *Cypripedium Thunbergii* Bl.
23. *Eria japonica* Max. } to be kept in glass house
24. *Phajus grandifolius* Lour.
25. *Platanthera ussuriensis* Max.

Liste over Orkidé-arterne som K. Yendo sendte den 10. marts fra Sapporo til Dr. Børgesen.

god vækst og rigt blomstrende. *E. campanulatus* er forlængst blevet en yndet havebusk, de andre er stadig ukendte, hvilket er særlig beklageligt for *E. perulatus*' vedkommende, da den med sine større, hvide krukkeblomster er den kønneste af alle *Enkianthus*.

To meget smukke, særprægede arter blev sikkert "opdaget" af dr. Børgesen ved hans tidlige besøg i England omkring før 1914 eller efter 1918 og taget med hjem til Danmark. *Buddleia alternifolia* må snart efter introduktionen til England være plantet i Hellebæk, og den er stadig meget livskraftig. På sin vis er den mere elegant under blomstringen end de øvrige her dyrkede *Buddleia*-arter. — Den anden art, *Symplocos paniculata* blev allerede indført i kultur 1875, men har aldrig fået nogen større udbredelse, hverken her eller i udlandet. Busken er smuk under blomstringen, men er særlig værdifuld i frugtstadiet med koboltblå frugter i store stande. Busken findes desværre ikke mere. De var ca. 3 m høje og stod oprindeligt imellem *Rhododendron* i nærheden af *Cornus kousa*. Indtil tresserne høstedes frugterne flere gange til Botanisk Haves frøuddeling. Planteskoleejer C. Nellesmann formerede *Symplocos* ved frøudsæd fra Hellebæk og forærede Botanisk Have 2 store buske.

Interessen for stedsegrønne buske fik dr. Børgesen til at afprøve flere ømfindtlige arter som f.eks. *Arundinaria fastuosa* (før 1921), *Camellia*, *Choisya*, *Escallonia*, *Osmanthus* og flere andre, som kun klarede de danske, lunefulde vintre for en kortere tid. Med andre gik det bedre, deriblandt 2 stedsegrønne slyngplanter, *Rubus henryi* 'Bambusarum' (ca. 1918), med større, smalle blade og *Clematis armandii* plantet i 1916, tidligblomstrende med store, renhvide blomster i begyndelsen af maj. *C. armandii* er en af de værdifulde indførsler, men betingelsen er en lun espalierplads. Den mest bemærkelsesværdige blandt de stedsegrønne vedplanter er *Trochodendron aralioides*, som dr. Børgesen fik i bytte fra professor C. Skottsberg i 1922 fra Göteborgs Botaniske Have (13). Træet har klaret flere kolde vintre med lave temperaturer, bl.a. vinteren 1942-43 med -31°C , og den måler nu ca. 5 m i højden og har ved grunden et stammeomfang på ca. 1,2 m. Både fra et botanisk og et havemæssigt synspunkt er det et bemærkelsesværdigt træ. Arten er placeret i sin egen familie, *Trochodendraceae*. Her skal blot nævnes, at de 5-11 frugtblade er delvis frie, kun nedsænkede i blomsterbunden i deres nederste del; frugtstandene er meget dekorative. Eksemplarerne i Göteborgs Botaniske Have må formodentlig stamme fra de svenske indsamlinger i Japan og fra de mere udsatte områder, da dens geografiske udbredelse strækker sig ret vidt fra et subtropisk til et tempereret klima. Dr. Børgesen slutter sin artikel om *Trochodendron* med følgende betragtning: Hvad der sandsynligvis i høj Grad bidrager til at gøre denne Plante saa vinterhaard, som den er, skyldes sikkert, at den er meget modstandsdygtig mod Udtørring. Jeg slutter dette af, at en afskaaren Gren, tilsyneladende uden at vise Tegn til at visne, har ligget flere Dage paa mit Skrivebord.

Forest 27108

- 27359 (leafy)

- 27714 (officinarum)

Rock 13601, 13612, 13613,

- Rh. armatorum
- ambiguum
- arborescens
- erytophyllum
- Augustini
- Adlesides
- Balsamiflora
- brachycarpum
- calostrotum
- campanulatum
- " aruginosum
- campylocarpum
- cantabricum
- canadense
- ciliatum
- cinerariifolium
- concinnum
- korhunicum
- Dendrobianum
- decorum
- diaprepes
- discolor
- festuosum
- ferrugineum
- flavum
- Fortunei
- fulgens
- glaucum
- Gouaniense
- haematodesmum
- harronianum
- imbricatum
- insipidum
- intricatum
- irritatum
- Keiskei
- leucifolium
- longesquamatum
- Luscombei

- meianthemum
- maximum
- Mittelschickii
- micranthemum
- moapiense?
- macroculatum
- myrtifolium
- nigropunctatum
- nudiflorum
- rotundum
- occidentale
- ochraceum
- oleifolium
- oxodora
- oreotrophes
- oreobium
- pechytrichum
- perifolium
- polylepis
- pincox
- pseudoyanthicum
- punctatum
- racemosum
- rhombicum
- Rivieri
- Schimperbachii
- Sesuvium
- Smeironi
- spiruliferum
- subchucense
- Tschonoskii
- Vaseyi
- verruculosum
- virescens
- Willmannianum
- zeanthicum
- zodogera
- zuccarense

Chlorotone inbalante
Sørke Davis & Co.

Dr. Børgesens tilbudsliste over Rhododendron-arter.

I mange år, fra før 1918, har en nu 5-6 m høj busk, *Stranvaesia davidiana* var. *undulata* levet en tilbagetrukket og lidet påagtet tilværelse. Når man kender artens tilbøjelighed til at få bladskader om vinteren og til nedfrysning, kan det undre, at varieteten ikke er formeret og afprøvet. Bladrandene er let bølgede og giver busken et lettere udseende, en virkning, der forstærkes om efteråret, når blade og frugter farves ildrøde.

I skemaet er medtaget 8 *Viburnum*-arter. Det kan ikke udelukkes, at nogle af arterne er købt i Hørsholm Planteskole. Men muligheden for, at Hørsholm har fået *Viburnum* hos dr. Børgesen er også sandsynlig. Det kunne bl.a. tænkes for *Viburnum rhytidophyllum*, som kom til haven i Hellebæk før 1918, muligvis 1916, og som nu er den mest udbredte stedsegrønne *Viburnum*-art i Danmark. En anden art, *Viburnum henryi* er førstegangs indført før 1916, sandsynligvis fra Kew, og i 1916 fik Botanisk Have en plante fra dr. Børgesen. Botanisk Haves eksemplar er stadig vækstkraftig og veludviklet, men kræver en beskyttet vokseplads mod vintersolen. Fra Kew indførtes i 1921 *Viburnum davidii*, en lav, bredtvoksende plante med smukke brunliggrønne, stedsegrønne blade. Planter begge køn, bedst fra flere oprindelser, udvikles ovale, dybblåfarvede frugter på de hunlige planter. Det er en af de meget værdifulde planteindførsler, og arten er blevet en yndet haveplante.

Det samme kan siges om 2 stedsegrønne *Lonicera*-arter, som dr. Børgesen indførte før 1918, *Lonicera nitida* og *Lonicera pileata*. I 1918 fik Botanisk Have *L. nitida* fra Hellebæk, og den plantedes på stenhøjene, hvor den stadigvæk vokser i samlet bestand. Begge arter er fortrinlige bunddækningsbuske og anvendes i vid udstrækning.

En stedsegrøn *Ilex* med lange, smalle, dekorative blade, *Ilex fargesii*, indførtes før 1918, og den viste sig at være hårdfør og voksende villigt. Aksel Olsen fik formeringsmateriale i 1925. Plantens videre skæbne er ikke kendt, men *I. fargesii* er igen et godt eksempel på dr. Børgesens evne til at finde frem til særprægede planter for at afprøve dem under danske forhold.

To stedsegrønne dværgbuske til stenhøjsplantning fortjener at fremhæves, da de blev indført af dr. Børgesen før 1918, længe før andre tænkte herpå; det var *Daphne retusa* og *Genista silvestris*. De ses endnu mest hos plantesamlere og hører til dem, der fremvises med en vis stolthed.

Blandt de seneste indførsler før 1931 falder *Cercidiphyllum magnificum* og *Meliosma myriantha* i øjnene. Den første art er knap så kendt i kultur som *C. japonicum*, på dansk Hjertettræ (22), navngivet af A. Olsen, medens den sidste kun kendes fra en senere indførsel fra Botanisk Have. – Sidst i trediveerne plantedes endnu en del nye arter i haven i Hellebæk, men som førstegangs indførsel kan kun *Pyracantha crenato-serrata* betegnes. Om

DEN 8.3.31

Undskyld igen det sene svar!
Nitrophoska har jeg altid støet
hen over alle planter, ogsaa Rhodod.
uden at se skade deraf, men maaske
det ikke gaar, hvis bladene er
duggede? Jeg sender altsaa
Rhodod. hen i Maj naar de ankom,
er hjemme igen. Dykke paa Japan!
Var det bare mig der kunde
komme en tur til Kew Gardens!

Hvis de ikke har forpligtet
dem til at levere alt deres
Rhodod. Fra til Hr. R. vil
jeg slette pris paa om de vil
solge mig noget. Jeg vil gerne
betale mere end Hr. R. betaler,
hvilket er naturligt, da jeg ikke
tager saa meget.

De noterede Rhododendron
har foreløbig faaet følg. Ansk-
telse, som muligvis kan forandre
lidt, hvis maalene (cm) ikke holder:

- 1 arizelum 10-15 cm 380 øre
- 1 aperanthum 3-5 cm 1200 - (ikke lovat!)
- 1 calendulaceum 6-10 cm 200 øre
- 1 cantabile 1-2 cm 50 øre
- 1 carolinianum 3-4 cm 50 øre
- 1 caucasicum 1/2-1 cm 40 øre
- 1 chartophyllum 1-2 cm 30 øre
- 1 fastigiatum 10-20 cm 280 øre
- 1 Kyawii 5-10 cm 400 øre
- 1 longistylum 1-2 cm 30 øre
- 1 quinquefolium 3-5 cm 30 øre
- 1 Roek 13679. 6-10 cm 460 øre
- 1 - 13684. 6-10 cm 460 øre
- 1 sanguinalium 5-7 cm 500 øre
- 1 sphyrosalyx 5-10 cm 600 øre

Rhododendron
 arizelum
 aperanthum
 calendulaceum
 cantabile
 carolinianum
 caucasicum
 chartophyllum
 fastigiatum
 Kyawii
 longistylum
 quinquefolium
 Roek 13679
 Roek 13684
 sanguinalium
 sphyrosalyx

Jeg havde ikke tænkt mig,
disse Rhodod. skulde betales uden
med deres Rhodod., men nu
noterer jeg altsaa priserne og beder
saa dem notere mig for de Rhod.
de leverer mig. Venlig hilsen
Aksel Olsen

Forespørgsel til Dr. Børgesen fra Aksel Olsen, på et postkort skrevet den 8.3. 1931, om at få andel i Rhododendron-frøhøsten evt. i bytte med plantetilbud af nogle Rhododendron-arter.

denne art eller andre sent plantede kinesiske arter stammer fra hans korrespondance med Lu-Shan Arboretet, har det hidtil ikke været muligt at finde frem til. Der foreligger kun et svar fra R. C. Ching fra Lu-Shan Arboretum and Botanical Garden, Kina, dateret den 18. september 1934, om at sende frø: "From now on, I shall be able to fulfill my promise (of sending seeds from China) made to you two years ago. By coming Christmas time I shall send you a lot of seeds of Chinese plants chiefly collected in and outside the botanical Garden, among there will be a few species introduced into cultivation for the first time".

Skema III. Hovedparten af de nævnte Rhododendron i skemaet er plantet omkring 1918 og 1921, medens mindre udvidelser fandt sted i 1926, 1931 og 1935. I 1931 sendtes en bestillingsliste til Edinburgh; 9 af de nævnte arter er ikke opført i de efterfølgende års plantelister og er derfor ikke medregnet. Af de ialt omtalte 165 Rhododendron udgjorde artsantallet ca. 150, og heraf er ca. 66 arter førstegangsførsler. Fra tidligere optegnelser kan nævnes, at der fra 1918-26 er opført 96 arter, og en kontrolopgørelse udført sammen med Johannes Hedegaard i 1967-69 viste, at der i den nuværende have fandtes ca. 80 arter, hvoraf halvdelen er beskrevet i Rhododendronkredsens Meddelelse Nr. 4 (28). De fleste af de bevarede arter hører til de storbladede typer, idet en større del af de lave, alpine arter gik tabt under udstykningsperioden ved omflytninger og af andre årsager. Såvidt vides er de fleste planter fra Kew foræret som gave til dr. Børgesen.

At samle og dernæst at kunne dyrke så mange sjældne og tit meget krævende arter over det lange åremål er en bedrift. Dette ville aldrig have været muligt, om ikke dr. Børgesen meget bevidst havde gennemført de rette dyrkningsbetingelser, som der bl.a. er gjort rede for af ham selv. Bedre end tal kan udtrykke det, er A. Olsens begejstrede indtryk efter hans første besøg i Hellebæk: "Der var navnlig helt eventyrlige Krat med ikke hidtil sete Rhododendron, hvoraf særlig *R. campylocarpum* gjorde Indtryk på mig".

Indtrykket bliver ikke mindre ved nærmere eftersyn og granskning af det foreliggende materiale. Da adskillige vigtige arter stadig forefindes i de oprindelige beplantninger, er der gode muligheder for eventuel videre udnyttelse til sammenligning med andre Rhododendron-introduktioner, til formeringsformål og til krydsningsarbejder. Aksel Olsen var vel den første, der virkelig udnyttede de chancer, samlingen bød på. Ligeledes fik Botanisk Have adskillige arter, som dannede grundlaget for den første egentlige Rhododendron-samling i haven. Alligevel må man med nogen undren fastslå, at en del af førstegangsførslerne stadig lever en stille, ubemærket tilværelse i Hellebæk.

Det vil føre for vidt at kommentere de nævnte ca. 66 førstegangsførsler, og derfor fremdrages kun nogle vigtige eksempler på kendte eller særlig interessante arter. I det store centrale bed i haven står

Rhododendron decorum (Kingdon Ward indsamling) *R. fortunei*, *R. oreodoxa*, *R. polylepis* og *R. concinnum*, alle fra Kew i 1918. Fra samme oprindelse forefindes planter af den første (formeret af A. Olsen) og de 2 sidste i Botanisk Have. De er alle 3 fortrinlige haveplanter, især K.W.-typen af *R. decorum*; den burde værdsættes meget højt, da den hører til de få hårdføre typer, som samtidig er meget blomsterrige. Fra 1918 er også *R. argyrophyllum* og *R. pachytrichum*; begge er forbløffende veludviklede, rigtblomstrende typer. Især *R. argyrophyllum* har en iøjnefaldende blomstring med renrosa, klokkeformede blomster i brede stande. Om *R. pachytrichum* noterede dr. Børgesen: "... for øvrigt ikke nogen særlig smuk Plante - statelig og blomsterrig; villig, naar vel etableret". I 1918 indførtes også *R. ungeri*, hjemmehørende i Kaukasus og stadig en sjælden gæst i kultur.

I året 1921 modtoges en del bemærkelsesværdige arter, som f.eks. den gulblomstrede *R. campylocarpum* (Kingdon Ward indsamling), i England en vigtig krydsningspartner til forbedring af gulblomstrede sorter; desuden nogle af de få arter fra Neriiflorum-Sektionen, der kan dyrkes hos os: *R. haematodes* (Kingdon Ward indsamling) med meget mørkerøde blomster og *R. neriiflorum* med lysende røde blomster. Til samme sektion erhvervedes i 1926 *R. sanguineum* med aflange, klokkeformede og lysende karmoisinrøde blomster, sikkert den mest hårdføre og dyrkningsværdige, og i 1931 plantedes *R. didymum* med mørke karmoisinrøde blomster. Ny-erhvervelserne i 1921 omfattede flere fine, lave *Rhododendron*, som er blandt de mest populære alpine arter, der dyrkes nu, f.eks. *R. impeditum*, *R. keleticum*, *R. nigropunctatum*, *R. orthocladum* og *R. scintillans*, overvejende med blåfarvede, enkelte med purpurrøde blomster. *R. scintillans* er erfaringsmæssigt den lettest dyrkelige af alle lave arter og tillige meget blomstervillig. Endvidere indførte han den rigt- og hvidblomstrede *Azalea*-type, *R. mucronatum* og den smalbladede art fra Taliense-Sektionen, *R. roxieanum*. Med samme sending kom en af de mest markant blomstrende arter, *R. orbiculare* og dennes lige så fine hybrid med *R. williamsianum*: 'Temple Bell', der allerede indførtes fra Kew i 1916. Fra Triflorum-Sektionen indførtes den overdådigt blomsterrige *R. oreostrephes* med sarte, lyslilla blomster. Endnu en *Azalea*-type, og en af de bedste introduktioner, er: *R. schlippenbachii*. A. Olsen beskrev artens sarte, lysrosa blomster som blandt de fineste i *Rhododendron*-slægten.

Fra 1926 kan der nævnes nogle sarte arter, som sikkert ikke overlevede vore vintre ret længe: *R. crinigerum* fra den ømfindtlige Barbatum-Sektion, *R. eritimum* ssp. *heptamerum* og *R. mallotum*. Mere botanisk interessant var arten *R. chloranthum* med beskedne, skålformede, gule blomster. Meget værdifuld til have-

dyrkning blev *R. sutchuenense* var. *giraldii* som iøvrigt mange mange arter fra Fortunei-Sektionen, med slanke blade og store, hvide, klokkeformede blomster med mørkerød ganeplet.

Med perioden 1931-36 kan her sættes punktum for nogle meget bemærkelsesværdige introduktioner, f.eks. den tætte, lavtvoksende *R. repens* (Kingdon Ward insamling) med smukke, lakrøde, klokkeformede blomster. Planten er formeret til Botanisk Have og plantet på stenhøjen i 1955. Denne art har haft den største andel i en lang række krydsninger, der har dannet grundlag for en meget værdifuld gruppe havesorter, de såkaldte *Repens*-Hybrider. En af de tidligere nævnte "oversete" arter er *R. adenopodum*, modtaget fra Kew i 1931. Arten er den eneste repræsentant for *Ponticum*-Sektionen i Kina, idet de nærmeste slægtninge må søges i Kaukasus og i Japan.

Samme situation som for *R. adenopodum* gælder for *R. bureavii* (Kingdon Ward insamling), købt hos Wallace i 1932. En typisk art for *Taliense*-Sektionen, med tætfilede, mørkebrune bladundersider. Denne introduktion tilhørte den høje type af *R. bureavii* og nåede i Hellebæk en højde på knap 3 m, og den kan nærmest karakteriseres som en ualmindelig smuk bladplante. Først i 70-erne blev busken angrebet af rodfiltsvamp og dræbt på få måneder. Heldigvis havde Johannes Hedegaard forinden podet nogle eksemplarer, og et afkom vokser igen i Hellebæk.

I 1932 købtes ligeledes hos Wallace *R. fictolacteum* (Kingdon Ward indsamling). Typen var bemærkelsesværdig ved sin hårdførhed, som næppe var ventet. Ligesom foregående må *R. fictolacteum* i vort klima nærmest betragtes som en bladplante, med nogle af de største blade blandt de arter vi kan dyrke, idet en blomstring næppe kan ventes førend efter 15-20 års alderen. Betydelig mere hårdfør og blomstervillig er *R. degronianum*, indført 1933 og nu en af de mest udbredte arter til haveplantning. Den formodentlig sidst modtagne art fra Kew, *R. lysolepis*, er en sen Kingdon Ward introduktion fra 1921. Beretningen om førstegangsindførslerne af nogle *Rhododendron*-arter kunne suppleres med et par hybrid-indførsler. Som erstatning for særligt ønskede arter, der ikke var hårdføre nok, kunne man dyrke hybrider som f.eks. 'Temple Bell', ovenfor nævnt i forbindelse med *R. orbiculare* eller 'Goldworth Yellow', en krydsning imellem *R. campylocarpum* og *R. ponticum*, fremkommet 1925 og indført før 1940. Men en bestemt hybrid 'Luscombei', den første krydsning mellem *R. fortunei* x *thomsonii* fra 1880 og indført 1918 fra Kew, fortjener at fremhæves som en hårdfør erstatning for *R. thomsonii*. Hybriden har lignende blomsterkarakterer som arten, idet bl.a. bægeret er farvet som kronbladene. I Hellebæk har den udviklet sig som en træagtig busk, ca. 4 m høj med udpræget stammedannelse og lys violetrød barkfarve.

En levende have, der har bestået i 89 år, præget i henvend 60 år af én mands lidenskab og helhjertede indsats, og som har dannet rammen om

så mange indførte planters kortere eller længere tilværelse og sam-eksistens, fjernt fra deres hjemsted, er vanskelig at fastholde med ord. Det liv, der har skiftet ustandselig med årstiderne og gennem årene, kan kun fornemmes på den mangfoldighed, der er lagt frem her.

Den store betydning af haven, som efter Aksel Olsens mening var den righoldigste i landet næst efter Universitetets Botaniske Have og Landbohøjskolens Have, kan vel bedst udtrykkes i Troels Erstads og Conrad Nellemanns afsluttende afsnit i artiklen om dr. Børgesens have fra 1947: "Men Havens største Betydning har dog været, at Dr. Børgesen før nogen anden begyndte at indføre mange her i Landet ukendte Arter, som senere har faaet saa stor Værdi for vore Haver, og samtidig altid har taget imod besøg af Planteelskere, Havearkitekter og Planteskolefolk, som her kunde faa dem at se. Intet Under, at Haven derved ikke blot er blevet kendt herhjemme, men selv udenfor Landets Grænser er blevet værdsat i saa høj Grad, at Dr. Børgesen i 1935 blev udnævnt til Æresmedlem af The Royal Horticultural Society i England".

PLANTE-INTRODUKTIONSSKEMA I s. 47

for tidlige plantninger af Nåletræer i haven i Hellebæk, fortrinsvis indført til Forstbotanisk Have.

For skema I, II og III er benyttet følgende litteratur og kildemateriale:

I kolonnerne 1, 2 og 3 hhv. for hjemsted, opdagelse/beskrivelse og opdagelse/introduktion i kultur, J. W. Bean, *Trees & Shrubs* (34), *Index Kewensis* (35) og A. Rehder, *Manual of Cultivated Trees & Shrubs*. For kolonnerne 4 og 5 hhv. introduktion til Danmark og introduktion til dr. Børgesens have, Johan Lange, *Fortegnelse over Landbohøjskolens Have og Forsthavens Frilands-Træer og Buske* (20), Johan Lange, *indførselshistorisk kartotek* (21), Aksel Olsens *kildeliste* (25), *Plantefortegnelse for Forstbotanisk Have* (30) og *Botanisk Haves Fortegnelse over dyrkede planter* (33).

Teksten efter årstal betegner personer eller stedet, der ligger til grund for introduktionen. Betegnelser i parentes henviser til formidleren. Forkortelsen B.H. betegner Københavns Universitets Botaniske Have, A.O. og A. Olsen betegner Aksel Olsen, Kolding.

PLANTE-INTRODUKTIONSSKEMA II s. 48

for førstegangsindførsler af træer og buske i haven i Hellebæk.

PLANTE-INTRODUKTIONSSKEMA III s. 52

for samtlige plantede Rhododendron i haven i Hellebæk, inklusive alle førstegangs indførte Rhododendron.

PLANTE-INTRODUKTIONSSKEMA I

Planteart / Hybrid	Opdagelse / beskrivelse	Opdagelse / introduktionskilde	Introduktion til Danmark	Introduktion til Danmark
<i>Abies concolor</i> var. <i>lowiana</i>	U.S.A. 1847-1850 R. Meunier	1872	1890 Forstbot. Slave	1890/94 fra Forstbot. Slave
" <i>firme</i>	Japan 1841 Siebold & Zuccarini	1861 Deitch	1931 R. Olsen 1948 " (Brookholm)	f. 1939/40
" <i>holophylle</i>	Man. Korea 1866 Maximowicz	1905 U.S.A.	1931 R. Olsen 1938 Forstbot. Slave	f. 1939/40
" <i>manchurica</i> (? <i>A. ginseng</i> x <i>n. ussuriensis</i>)	Mt. Fokien 1906 Trebitz			f. 1939/40
" <i>nordmanniana</i>	Kauk., Lib. 1836-1842 Spach	ca. 1838 Lawson	ca. 1855 Olsen	1890/94 fra Forstbot. Slave
" <i>ginseng</i>	P.F. Span. 1837-1838 Boissier	1839 England	1837 1870 Landbot. Slave & Arb.	1895
<i>Cedrus deodara</i>	Himal. 1838 Don	1831 Melville	1870 " " & "	1890/94 fra Forstbot. Slave
" <i>libani</i>	L. Orient 1823 Richard	ca. 1670	1870 " " & "	1890/94 fra Forstbot. Slave
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> 'Tutertexta'	cult. 1869 Lawson			f. 1939/40
" " 'Wisselii'	cult. 1888 Holland			f. 1939/40
<i> Cupressus arizonica</i>	P.O. U.S.A. 1880 Greene	ca. 1882 Arnold	1931 R. Olsen (Bengtsbo) 1949 Forstbot. H. (Brookholm)	f. 1939/40
" <i>macrocarpa</i>	Californ. 1847 Gordon	1838	1875 B.R. (Gronia) 1913 Forsk	f. 1921 fra Forsk
<i>Larix occidentalis</i>	U.N. Am. 1849 Nuttall	1881 Sargent	1913 B.R. (Kampmann) 1931 R. Olsen	1913 fra Forstbot. Slave
<i>Picea bicalcarata</i> (= <i>P. alcocksiana</i>)	Japan 1906 Maza	1881 Veitch	1908 Forstbot. H. (Lund)	1890/94 fra Forstbot. Slave
" <i>brachystyle</i>	M. Korea 1903 Pritzl	1901 Wilson	1926 R. Olsen (Viburnum)	f. 1939/40
" <i>jezoensis</i> (= <i>P. japonensis</i>)	Japan 1857 Carrier	1861 Deitch	1890 Forstbot. Slave	1890/94 fra Forstbot. Slave
" <i>koyamaei</i>	Japan, Korea 1913 Shirasawa	1944 Koyama (Japan) 1917 Wilson (Korea)	1930 R. Olsen	f. 1939/40
" <i>omorika</i>	Fingst. 1875 Paucic 1876 Pirkyne	1880 Froebel	1891 Forstbot. Slave	1907 fra Forstbot. Slave
" <i>smithiana</i> (= <i>P. morinda</i>)	U. Himal. 1841 Boissier	1818 Gouan	1940 Forstbot. H. (Rafn)	1890/94 fra Forstbot. Slave
<i>Pinus ayacahuite</i>	Mt. Mex. 1838 Ehrenberg	1840 Sclerweg		1906 fra Forstbot. Slave
" <i>jeffreyi</i>	U.S.A. 1852 Jeffrey 1860 Balfour	1853 Jeffrey	1870 Landbot. H. & Arb. 1890 Forstbot. Slave	1890/94 fra Forstbot. Slave
<i>Pseudotsuga amabilis</i>	Kina 1852 Fortune 1858 Rehder	1854 Fortune	1870 Landbot. H. & Arb. 1890 Forstbot. Slave	1890 fra Forstbot. Slave 1906
<i>Prinosyris verticillata</i>	M. Japan 1841 Siebold & Zuccarini	1861	1890 Forstbot. Slave	1890/94 fra Forstbot. Slave
<i>Sequoia sempervirens</i>	Oreg., Calif. 1847 Lindlicher	1843	1873 B.R. (Orleans) 1861	1890/94 fra Forstbot. Slave
<i>Sequoiadendron giganteum</i>	Californ. 1850 Brückholz	1853	ca. 1863 Gjonslaw 1870 Landbot. H. & Arb.	1890/94 fra Forstbot. Slave

PLANTE-INTRODUKTIONSSKEMA II

Plantcart / Hybrid	Opstedsland	Opdagelse / beskrivelse	Opdagelse/introdukt.: kulturen	Introduktion til Danmark	Introdukt. til dr. Poulsen's Plante
<i>Achimodia chinensis</i>	Kina	1847 Fortune 1847 Blanchou	1900 Wilson	1927 P. Olsen (Boussen)	f. 1931
<i>Arundinaria festuosa</i>	Japan	1912 Makino	1892 Latour Maillet	1932 P. Olsen (Lillie)	f. 1921
<i>Berberis bretschneideri</i>	Japan	1907 Rehder	1892		1918
" <i>dictyophylla</i>	Kina	1886 Delavay 1889 Franchet	1916 Delavay	1921 B. H. (Göteborg)	1918
" <i>gegenpavii</i>	Kina	1908 Schneider	1904 Wilson	1914 B. H. (Dublin)	f. 1918
" <i>giraldii</i>	M. Kina	Giraldii 1913 Pless	1900 Pless	1927 P. O. & B. H. (Boussen)	f. 1918
" <i>heteropoda</i>	Turkestan	1895 Schrenk	1876 Regel		1918
" <i>filixae</i>	M. Kina	1913 Schneider	1900 Wilson	1925 B. H. (Wisteg)	1918
" <i>parvifolia</i>	V. Kina	1908 Sprengel	1896	1926 P. Olsen (Roch)	1918
" <i>polyantha</i>	V. Kina	1892 Flensburg	1904 Wilson	1924 P. Olsen (Göteborg)	1918
" <i>prattii</i> (= <i>B. brevipaniculata</i>)	Kina	Wilson 1913 Schneider	1904 Wilson	1921 B. H. (Lew)	f. 1921
" <i>sonchifolia</i> (op. <i>B. acuminata</i>)	M. Kina	1908 Schneider	1897 Frankrig	1927 P. Olsen (Boussen)	f. 1918
" <i>subcaulialata</i> (= <i>B. coryi</i>)	V. Kina	1909 Schneider	1894 Vilmarin	1928 P. Olsen	1918
" <i>Humberti</i> var. <i>maximowiczii</i>	Japan	(1884 Humbert) 1873 Regel	Marchant		1918
" <i>Aischleri</i>	V. Kina	1909 Schneider	1904 Wilson		1918
" <i>verruculosa</i>	V. Kina	1906 Lemley Wilson	1904 Wilson	1921 B. H. (Vilmarin) 1921 P. O. (Barbier)	f. 1918
" <i>wilsonae</i>	Kina	1903 Wilson 1906 Thunberg Wilson	1910 Veitch	1916 B. H. (Bremen)	1918
" <i>wilsonae</i> var. <i>stephanae</i>	V. Kina	1893 Popov 1912 Schneider	1896 St. Petersborg	1922 B. H. (Lew)	1918
<i>Buddleia alternifolia</i>	Kina	1875 Hausskn. 1880 Maximowicz	1914 Farce	1926 B. H. (Wisteg)	1918
<i>Buxus microphylla</i> var. <i>japonica</i>	Japan	1846 Siebold & Zuccarini 1912 Rehder Wilson	1860	1931 P. Olsen (Kemp)	f. 1931
<i>Callicarpa giraldiana</i>	Kina	1887 1912 Schneider	1900 Pless	1919 B. H. (Lew)	1918
<i>Cassipouia cuspidata</i>	Kina	1912 Veitch	1900 Wilson		1921 fra Lew, død 1925
<i>Cercidiphyllum magnificum</i>	Japan	1920 Nakai		1934 P. Olsen (Göteborg) 1948 B. H. (Boussen)	f. 1931
<i>Cladotamnus pyralae-folius</i>	N. Rusl.	1828 1833 Bougard	1910 Smith	1919 B. H. (Lew)	1911 fra Lew
<i>Clematis armandii</i>	V. Kina	1885 Franchet	1900 Wilson	1953 B. H. (Nuttall)	1916
" <i>montana</i> var. <i>grandiflora</i>	Kina, Kina	1831 Franchet 1844 (Rehder) Hooker		1929 P. O. (Grand Ross)	f. 1931
" <i>montana</i> var. <i>rubens</i>	Kina	1900 Wilson	1900 Veitch	1927 B. H. (Rosenberg)	f. 1931

Plantart / Hybrid	Opdagelse / beskrivelse	Opdagelse / introdukt. hold	Introduktion til Danmark	Introdukt. til de Bergenske Have	
<i>Clematis montana</i> var. <i>wilsonii</i>	M. Linné 1910 Sprague	1900 Wilson	1935 P. Olsen	f. 1931	
" <i>rehderiana</i>	V. Linné 1914 Reib	1898 Reibert	1943 B. H. (Vilmarin)	f. 1947	
" <i>langutica</i>	M. Linné 1898 Terzhinsky	1898 H. Petersborg	1925 B. H. (Borgesen)	f. 1926	
<i>Coronilla koraiensis</i>	M. Linné, Jap. 1873 Klauke	1875 Japan 1907 Wilson, Linné	1927 Forthof, H. (Japan)	1918	
<i>Corylopsis sinensis</i>	M. Linné 1906 Hemsley	1901 Wilson	1954 B. H. (Poznan)	f. 1942	
<i>Cotoneaster emoenis</i>	Yunnan 1912 Wilson	1899 Wilson	1921 B. H. (Dublin)	1918	
" <i>bulleatus</i>	V. Linné 1904 Bois	1898 Frankrig	1918 B. H. (København)	f. 1918	
" <i>congestus</i> (= <i>C. pyrenaiscus</i>)	Himmel 1869 Baker	1868	1923 B. H. (Hesse)	1918	
" <i>dammeri</i> (= <i>C. himalaicus</i>)	M. Linné 1906 Henry Schneider	1900 Wilson	1946 B. H. (Edinburgh)	f. 1918	
" <i>dielsianus</i>	M. Linné 1900 Pritz	1900 Wilson	1919 B. H. (Dublin)	1918	
" <i>divaricatus</i>	Linné 1887 Henry 1912 Schindler	1904 Wilson	1916 B. H. (Hortala)	1918	
" <i>franchetii</i>	V. Linné 1902 Bois	1895 Frankrig	1919 B. H. (Dublin)	f. 1918	
" <i>montipinensis</i>	Linné 1895 Franchet	1900 Frankrig	1920 B. H. (Göteborg)	1918	
" <i>sabelli</i>	Linné 1906 Schneider	1907 Wilson	1919 B. H. (Lena)	1918	
<i>Deplene arbuscula</i>	Karpats 1880 Galakosky	1855 Richter	1912/20 Langesø	1918	
" <i>retusa</i>	V. Linné 1901 Wilson 1893 Hemsley	1901 Veitch	1949 B. H. (Hudson)	1918	
<i>Davidia involucreata</i> var. <i>laeta</i>	M. Linné 1869 David 1891 Baillon	1897 Farges (Vilmarin) 1899/1901 Wilson	f. 1916 H. Lorentzen 1926 H. O. (Vilmarin)	1906 fra Veitch (Wilson)	
<i>Deutzia longifolia</i>	V. Linné 1885 Franchet	1905 Wilson	1921 B. H. (Göteborg)	1918	
" " var. <i>veitchii</i>		1912 Veitch	1921 B. H. (Göteborg)	1918	
" x <i>rosea</i> (= <i>D. gracilis</i> x <i>purpurascens</i>)	hybr.	1895 Rehder	1898 Lemoine	1925 H. O. (Wallace)	1918
" x <i>rosea</i> var. <i>campanulata</i>	"		1899 Lemoine	1925 H. O. (Barbier)	1918
<i>Enkianthus campanulatus</i>	Japan 1880 Macrae 1885 Nicholson	1880 Veitch	1921 B. H. (Dunstable)	1911	
" <i>renatus</i>	Japan 1894 Makino	1900	1929 B. H. (Pridmore)	1911	
" " var. <i>rubens</i>	" 1894 Makino			1911	
" <i>perulatus</i>	Japan 1859 Hecock 1911 Schneider	1870 Standish	1960 B. H. (Borgesen)	1911	
<i>Escallonia</i> x ' <i>lauregensis</i> ' 'Donard's Seedling'	hybr.	1897 Eden	1919 Donard	1926 H. O. (Barbier)	f. 1921
<i>Exochorda giraldui</i>	M. Linné 1808 Hesse	1897 Giraldui	1929 B. H. (Dahlem)	1918	
" x <i>macrantha</i> (= <i>E. korolkowii</i> x <i>racemosa</i>)	hybr.	1904 Schneider	1902 Lemoine	1929 B. H. (Lena)	1918

Plantart / Hybrid	Kjædet	Opdaget / beskrevet	Opdaget / introdukt. i Hill.	Introduktion til Danmark	Introdukt. til de Bergenskove
<i>Gaillardia cuneata</i>	Kina	1919 Beau	1909 Wilson	1948 H.O. & B.H. (Bogesen)	1918
" <i>veitchiana</i> (= <i>G. hookeri</i>)	V. Kina	1912 Griseb.	1907 Wilson	1912/20 Langer	1918
<i>Gynura sericea</i>	Ital. Jap.	1789 Wulfen	1923	1923 B.H. (v. Triest)	1923
" <i>silvestris</i> (= <i>G. delnatica</i>)	Tsingst.	1772 Scopoli	1993 Kaw	1931 B.H. (Wageningen)	1918
<i>Hebe cupressoides</i>	N. Zealand	1864 Cooke & Allan	1888	1944 B.H. (Det)	1918
" <i>hectori</i>	"	1864 " & "	1895	1922 P. Olsen	1918
" <i>loganioides</i>	"	1881 Wale	1869 Armstrong		1918
" <i>pineloides</i> (= <i>H. glaucocaulis</i>)	"	1864 Cooke & Allan	1890	1967 B.H. (Lina)	1918
<i>Hydrangea macrophylla</i> var. <i>normalis</i>	Japan	1830 De Baudelle 1923 Seringe	1917 Wilson	1946 B.H. (Bogesen)	f. 1931
" <i>sargentiana</i>	Kina	1908 Wilson 1911 Rehder	1908 Arnold	1923 B.H. (Flesse)	f. 1931
<i>Hypericum forrestii</i> 'Fleuryi'	Kina	1898 Fleury 1970 Robson	1906 Forrest	1924 H.O. (Wallace)	1918
<i>Jlex crenata</i> 'Mariesii'	Jap. Kor.	1788 Thunberg (1902)	1899 Maries		1921 fra Kaw
" <i>fargesii</i>	V. Kina	1898 Franchet	1900 Wilson	1925 H.O. (Bogesen)	1918
" <i>glabra</i> (= <i>J. pinnos</i>)	P. N. Am.	1856 Gray	1759	1925 H.O. (Bogesen)	1918
" <i>pernyi</i>	M. Kina	1858 Percny 1864 Franchet	1900 Wilson	1912/20 Langer	1918
<i>Kalmia polifolia</i>	N. Am.	1788 Waugenheim	1767	1935 P. Olsen	1918
<i>Kolkwitzia amabilis</i>	Kina	1901 Wilson 1900 Graebner	1910 Veitch	1927 H.O. (Vilmorin) 1931 B.H. (P. Olsen)	f. 1931
<i>Ligustrum delavayanum</i>	V. Kina	1900 Hamist	1890 Delavay	1926 B.H. (Vilmorin)	1918
" <i>stoupylophyllum</i>	M. Kina	1889 Fleury	1879 Maries		1918
<i>Linnaea borealis</i> var. <i>americana</i> (= <i>L. b. v. canadensis</i>)	N. Am.	1753 Linné 1904 Rehder	1800	1923 H.O. (Bogesen)	1918
<i>Lonicera chaetocarpa</i>	V. Kina	1911 Rehder	1904 Wilson	1927 H.O. (Göteborg)	f. 1931
" <i>nitida</i>	V. Kina	1911 Wilson	1908 Wilson	1925 B.H. (Humbert)	1918
" <i>pileata</i>	M. Kina	1887 Fleury Olivet	1900 Wilson	1918 B.H. (Bogesen)	f. 1918
" <i>syringantha</i>	N. V. Kina	1878 Maximowicz	1890	1921 B.H. (Paris)	1918
" <i>thibetica</i>	V. Kina	1891 Bureau & Franchet	1897	1915 B.H. (Lena)	1918
<i>Lyonia lucida</i> (= <i>Andromeda nitida</i>)	PP. U.S.A.	1834 Koch	1765	1912/20 Langer	1918
" <i>mariana</i>	Pa. U.S.A.	1834 D. Don	1736 Collinson	1931 B.H. (Lena)	1918
<i>Magnolia kobus</i>	Japan	1712 Kämpfer 1818 De Candolle	1879 England	1930 B.H. (Bogesen)	1918

Plantart / Hybrid	Erstfnd.	Opdagelse / Beskrivelse	Opdagelse / Introdukt. til	Indført til Danmark	Indført til Hb. d. Bergens Herbar.
<i>Magnolia salicifolia</i>	Japan	1872 Maximowicz	1892 Farges 1908 Kaw	1927 H.O. (Yokohama)	1918
" <i>sieboldii</i> (= <i>M. parvifolia</i>)	Jap. Korea	1843 Koch	1879 Veitch 1893 Kaw	1930 B.H. (Bergesen)	1905 fra England
<i>Meliosma myriantha</i>	Jap. Korea	1843 Siebold & Zuccarini	1879 Haries	1961 B.H. (Lyoto)	f. 1931
<i>Osmanthus delavayi</i>	Kina	1816 Franchet	1890 Delavay	1923 H.O. (Wallace)	1918
<i>Philadelphus magdalenae</i>	H. Kina	1904 Koehne	1894 Farges	1930 H.O. (Pichonika)	1918
<i>Potentilla veitchii</i>	H. Kina	1911 Wilson	1902 Wilson	1923 H.O. (Wallace)	1918
<i>Pyracantha crenato-serrata</i>	H. Kina	1880 Watters Rehder	1906 Douglon	1963 B.H. (Gussac)	f. 1947
<i>Rhacoma libanotica</i>	Syrien	1853 Boissier	1905	1939 B.H. (Kintamani)	1918
<i>Rubus heurysii</i> 'Bambusarium'	H. Kina	1891 Rehder	1900 Wilson	1926 H.O. (Wilkinson) 1928 B.H. (H. Olsen)	1918
<i>Simoniniopsis acutissima</i>	Jap. H. Kina	1913 Rehder & Wilson	1901 Wilson	1960 B.H. (Kina)	f. 1931
<i>Sphaerocarpus davidianus</i> var. <i>undulata</i>	H. Kina	1837 Decaisne 1912 Rehder & Wilson	1901 Wilson	1927 B.H. (Bergesen)	1918
<i>Styrax japonicum</i>	Kina, Jap.	1835 Siebold & Zuccarini	1862 Oldham	1917 B.H. (Brooklyn)	1918
" <i>obessia</i>	Japan	1835 Siebold & Zuccarini	1879 Haries	1913 B.H. (Flesse)	1918
" <i>wilsonii</i>	H. Kina	1912 Wilson	1908 Wilson	1924 B.H. (Kaw) 1926 H.O. (Wilkinson)	1918
<i>Symplocos paniculata</i>	Kina, Jap.	1825 Miquel	1891 U.S.A. 1895 England	1926 H.O. (Flesse)	1918
<i>Trochodendron aralioides</i>	Jap. Korea	1835 Siebold & Zuccarini	1894 Veitch	1933 H.O. (Lempay)	1922 fra Göteborg Bot. H.
<i>Vaccinium corymbosum</i>	H. U.S.A.	1735 Binnet	1765	1926 H.O. (White)	1918
" <i>erythrocarpum</i>	H. U.S.A.	1843 Michaux	1806 Loddiges	1914 B.H. (Kelsey)	1918
" <i>stamineum</i>	H. U.S.A.	1735 Binnet	1782	1914 B.H. (Kelsey)	1918
<i>Viburnum carlesii</i>	Korea	1883/85 Barles 1889 Hemsley	1901 Kaw	1920 B.H. (Stockholm)	1918
" <i>cylindricum</i> (= <i>V. coniacum</i>)	H. Kina	1825 Dou	1811 Kaw		1918
" <i>davidii</i>	H. Kina	1885 Franchet	1904 Wilson	1923 B.H. (Flesse)	1921 fra Kaw
" <i>heurysii</i>	H. Kina	1887 Henry 1909 Hemsley	1907 Wilson	1916 B.H. (Bergesen)	f. 1916
" <i>ragtidophyllum</i>	H. Kina	1888 Hemsley	1900 Wilson	1920 B.H. (Stockholm)	f. 1918
" <i>utile</i>	H. Kina	1888 Hemsley	1901 Wilson	1920 B.H. (Stockholm)	f. 1918
" <i>wrightii</i>	Japan	1846 Miquel	1892		f. 1918
" <i>wrightii</i> var. <i>hessei</i>	"	1909 Rehder	1909 Flesse	1920 B.H. (Flesse)	f. 1918
<i>Wisteria floribunda</i>	Japan	1830 Siebold 1843 De Coudolle	1830 Siebold	1951 B.H. (Wilkinson)	f. 1931

PLANTE-INTRODUKTIONSSKEMA III

52

Planteart / Hybrid	Opdagelsestid	Opdagelse/beskrivelse	Opdagelse/indledt kult.	Introduktion til Danmark	Indledt. til de Botaniske Have
<i>Rhododendron adenopodium</i>	D. Hestien Sjælland	1895 Franchet	1900 Wilson		1931 fra Kew
" <i>ambiguum</i>	Bechuan	1911 Hemsley	1904 Wilson	1865 B. R. (Stell) 1912/20 Langer	1918 fra Kew
" <i>anthopogon</i>	Simelaga	1821 D. Don	1820 England	1921 B. R.	1940 fra Kew
" <i>aperanthum</i>	Brienne	1929 Balfour & Ward	1919 Kingdon Ward	1925 P.O. (Edinburgh)	1933 fra H. Olsen
" <i>apodectum</i>	D. Fineman	1917 Balfour & W. Ward	1913 Forrest	1925 P.O. (Edinburgh)	1918 fra Gill, 1931 fra Edinburgh
" <i>arborescens</i>	N. Pen.	1814 Bartram 1824 Torrey	1818 Bartram	1912/20 Langer 1935 P.O. (Rijns)	1918 fra Kew
" <i>egyptophyllum</i>	Arabian	1886 Franchet	1869 F. David	1919 B. R. (W. Schmidt)	1918 fra Kew
" <i>erictum</i>	D. Fineman	1920 Balfour Forest	1917 Forrest	1931 B. R. (H. Olsen)	1931 fra H. Olsen (død 1940)
" <i>erictum</i> (= <i>R. chasmanthum</i>)	Kina	1901 Hemsley	1886 Henry	1925/26 P.O. (Vitmarin)	1921 fra Kew
" <i>brachycarpum</i>	Japan	1834 D. Don	1861 England	1912/20 Langer 1919 B. R. (W. Schmidt)	1918 fra Kew
" <i>brachyanthum</i> var. <i>hypolepidotum</i>	Kina	1922 Balfour Forest	1906 Forrest	1930 P.O. (Stellie)	1921 fra Kew
" <i>brevistylum</i>	Yunnan	1886 Fortune 1886 Franchet	1912 Forrest		1932 fra Wallace
" <i>buravii</i>	Yunnan	1886 Delavay 1887 Franchet	1904 Forrest		1932 fra Wallace
" <i>calendulaceum</i>	D. H. Pen.	1734 Bartram 1824 Torrey	1806 J. Lyon	1834 Hallalun	1918-1926 fra Kew 1931 fra H. Olsen (død 1933)
" <i>calophyllum</i>	Tibet, Kina	1869 David 1886 Franchet	1904 Wilson	1912/20 Langer 1928 P.O. (Stellie)	1918 fra Kew
" <i>calostrotum</i>	N. & Brienne	1794 Kingdon Ward 1920 Balfour & Ward	1919 Farmer & Cox	1925 P.O. (White)	1921 fra Kew
" <i>campanulatum</i>	Simelaga	1821 D. Don	1825 Wallich	1848 B. R. (Calcutta, Galt)	1918-1926 fra Kew
" " var. <i>seriginosum</i>	Simelaga, Arabian	1851 Hooker	1850 Hooker	1927 P.O. (Edinburgh)	1931 fra Kew
" <i>campylocarpum</i>	Simelaga	1851 Hooker	1848 Hooker		1921 & 1926 fra Kew, K.W. 8656
" <i>campylogyllum</i>	D. Fineman	1884 Delavay 1885 Franchet	1912 Forrest		1926 fra Kew, K.W. 8657 & 8615
" <i>caucasicum</i>	Kaukasus	1784 Pallas	1800 England	1912/20 Langer 1919 B. R. (Deussen)	1921 fra Kew
" <i>caudense</i>	N. P. Pen.	1839 Torrey	1756 (67) England	1859 B. R. 1912/20 Langer	1921 fra Kew
" <i>caudatile</i> (= <i>R. russatum</i>)	Yunnan	1923 Balfour	1922 Forrest	1923 P.O. (Rock)	1931 fra Edinburgh & H. O.
" <i>carolinense</i> (= <i>R. punctatum</i>)	P. U.S.A.	1912 Rehder	1811 J. Fraser	1894 B. R. (Bogesen)	1894 1921 fra Kew
" <i>catwicense</i>	P. U.S.A.	1799 J. Fraser 1803 Michaux	1809 J. Fraser (fra Kennedy)	1834 Hallalun 1865 Havn-Tidende	1918 fra Kew
" <i>caucasicum</i>	Kaukasus	1784 Pallas	1803	1900 B. R. (Tiflis) 1904 B. R. (Stellie)	1918 fra Kew
" <i>chaetomallum</i>	P. Tibet, D. Yunnan	1920 Balfour Forest	1917/18 Forrest	1927 P.O. (Stellie)	1932 fra Wallace (død 1936) 1932 fra B. S. Poitilleu
" <i>chartophyllum</i> (= <i>R. homophyllum</i>)	Yunnan	1895 Franchet	1924/25 Forrest	1925 P.O. (Vitmarin)	1921 fra Kew

Plantart / Hybrid	Hyemsted	Opdagelse/beskrivelse	Opdagelse/indviklingskult.	Introduktion til Danmark	Introduktion til de Botaniske Have
<i>Rhododendron chloranthum</i>	Yunnan	1920 Balfour Forest	1913 Kingdon Ward		1926 fra Kew 1932 fra Wallace
" <i>ciliatum</i>	Sikkim	1850 Hooker	1850 Hooker	1902/20 Langer	1918 fra Kew (død 1940)
" <i>cinnabarinum</i>	Himalaya	1850 Hooker	1850 Hooker	1918 B.P. (Prinkovits)	1926 fra Kew
" <i>concinnum</i>	Bechuanaland	1886 Faber 1890 Fleury	1904 Wilson	1923 B.P. (Fleury)	1918 fra Kew
" <i>crinigerrum</i>	Tibet	1895 Loulie 1898 Frauchet	1914 Forrest	1926/27 R.O. (n. Rock)	1926 fra Kew 1932 fra Wallace
" <i>dasyptalum</i> var. <i>compactum</i>	N.V. Yün	1919 Balfour Forest	1917/19 Forrest		1918 fra Kew
" <i>dauricum</i>	N. Ø. Kina Japan	1903 Binné	1780 England	1852 B.P. (Dorpat)	1918 & 1926 fra Kew
" <i>davidsonianum</i>	V. Bechuanaland	1913 Rehder & Wilson	1904 Wilson	1920/21 B.H. (Edinburgh)	1921 fra Kew
" <i>decorum</i>	Yunnan Bechuanaland	1869 David 1886 Frauchet	1901 Wilson	1912/20 Langer 1925 R.O. (Wallace)	1918 fra Kew (K.W. 1921)
" <i>degronianum</i>	Japan	1787 Vänberg 1869 Carrère	1862 Steudlich		1933
" <i>diagrypes</i>	N. Ø. Kina U. Yunnan	1917 Balfour & W. Smith	1913 Forrest	1925 R.O. (Edinburgh)	1931 fra Edinburgh
" <i>didymum</i>	Tibet	1922 Balfour Forest	1913 Forrest		1931 fra Edinburgh
" <i>discolor</i>	Bechuanaland Sikkim	1891/94 Farges 1895 Frauchet	1900 Wilson	1926 R.O. (Vilmorin)	1931 fra Edinburgh
" <i>ecletum</i> var. <i>brachyandrum</i>	Yunnan Tibet Sikkim	1920 Balfour Forest	1919 Kingdon Ward	1924 R.O. (n. Rock)	1926 fra Kew (Rock 59412)
" <i>edgarianum</i> (= <i>R. nivale</i> ssp. <i>boreale</i>)	V. Bechuanaland	1913 Rehder & Wilson	1908 Wilson	1925 R.O. (Boegeman)	1921 fra Kew
" <i>emaculatum</i> (= <i>R. beesianum</i>)	P. Ø. Tibet	1920 Balfour Forest	1906 Forrest	1927 R.O. (Edinburgh)	1931 fra Kew
" <i>eritimum</i> (= <i>R. anthospherum</i>)	Yunnan N. Ø. Kina	1917 Balfour & W. Smith	1906 Forrest	1931 B.H. (R.O. n. Rock)	1926 (Rock 59252) (død 1940)
" " ssp. <i>heptamerum</i>	"	1920 Balfour	1906 Forrest		1926 (Rock 59251) (død 1940)
" <i>facetum</i>	Yunnan Bechuanaland	1914 Kingdon Ward 1917 Balfour Ward	1914 Forrest	1924/25 R.O. (Forrest)	1931 fra Edinburgh
" <i>falconeri</i>	Himalaya	1849 Hooker	1830 Sykes		1931 fra Kew 1931 fra Edinburgh (død 1940)
" <i>fargesii</i>	Bechuanaland Sikkim	1891/94 Farges 1895 Frauchet	1901 Wilson	1928 R.O. (Wallace)	1931 fra Edinburgh
" <i>fastigiatum</i>	Yunnan	1885 Delavay 1886 Frauchet	1906 Forrest	1924 R.O. (Wallace)	1926 fra A. Olsen 1931 fra Edinburgh
" <i>ferrugineum</i>	Alperne	1583 Basalgruvis	1656 Thaddeus 1740 England	1796 B.P. 1806	1918 fra Kilde, Plantehave af Hollandske Planteskole
" <i>fictolacteum</i>	Yunnan	1916 Balfour	1889 Delavay	1931 R.O. (Edinburgh)	1931 fra Edinburgh 1932 fra Wallace (K.W. 4509)
" <i>flavidum</i>	Kina	1895 Frauchet	1905 Wilson	1925 R.O. (Boegeman)	1918 fra Gill 1935 fra Kew (død 1940)
" <i>flavovifidum</i>	Tibet	1919 Balfour Forest	1917/19 Forrest		1932 fra Wallace
" <i>fortunei</i>	P. Kina	1855 Fortune 1859 Lindley	1859 Gleditsium	1923 R.O. (Fleury)	1918 & 1926 fra Kew
" <i>fulgens</i>	Sikkim	1851 Hooker	1850 Hooker	1902/20 Langer	1921 fra Kew

Plantart / Hybrid	Opdagelsessted	Opdagelse/beskrivelse	Opdagelse/indroduktionsår	Indroduktion til Danmark	Indrodukt. til dr. Bangs Roser
<i>Rhododendron glaucum</i> (= <i>R. glaucophyllum</i>)	Sikkim	1851 Hooker	1850 Hooker	1904 B.P. (Pekkinen)	1921 fra Kew
" <i>laematodes</i>	Yunnan	1884 Delavay 1886 Franchet	1910 Forrest		1921 fra Kew (R.W. 8254) 1931 fra Edinburgh
" <i>laucanum</i>	S.V. Szechuan	1886 E. Faber 1916 Fleussley	1904/10 Wilson (Hussey)	1912/20 Langesø	1918 fra Kew
" <i>hippophaeoides</i> & <i>R. h. fl. roseis</i>	Yunnan	1916 Balfour & W. Smith	1913 Kingdon Ward	1924 P.O. (Wallace)	1926/27 (R.W. 59241) 1929 fra Kew
" <i>hirsutum</i>	P. Nepal	1583 Basalpinis	1739 Miller	1806 B.P.	1918
" 'Tutricatum' (= <i>R. ponticum</i> 'Tutricatum')	kult.			1913 B.P. (Flesse)	1921 fra Kew
" x <i>impatiens</i> (= <i>R. laucanum</i> x <i>impeditum</i>)	Hybr.	1932 Kew	1934 F.P.R.		1934 fra Kew
" <i>impeditum</i>	Yunnan	1916 Balfour & W. Smith	1910 Forrest	1925 B.P. & P.O. (Bangsen)	1921 fra Kew
" <i>indicum</i> var. <i>balsamiflorum</i>	kult.	1882/83 Moore	1877 England (Japan)	1925 P.O. (Bangsen)	1921 fra Kew
" <i>intricatum</i>	V. Kina	1895 Franchet	1904 Wilson	1924 P.O. (Wallace)	1921 fra Kew
" <i>inratum</i>	Yunnan	1887 Franchet	1886 Delavay	1924/26 P.O. (Forrest)	1932 fra Wallace (det 1940)
" <i>kampferi</i> (= <i>R. obtusum</i> var. <i>kampferi</i>)	Japan	1853/54 Andri	1872 Veitch	1920/20 Bangsen 1923 P.O. (Bangsen)	1921 fra Kew
" <i>kuski</i>	Japan	1870 Miquiel	1808 England (Japan)	1913 B.P. (Kesse)	1921 fra Kew
" <i>keleticum</i>	Tibet	1920 Balfour & Forrest	1919 Forrest	1944 B.P. & P.O. (Bangsen)	1921 fra Kew
" <i>kotschyi</i> (= <i>R. myrtifolium</i>)	N. Bølge	1855 Schotta Kotschy 1886 Simonkai	1846	1912 B.P. (Edinburgh)	1921 fra Kew
" <i>lapponicum</i>	N. Am., Kontinent	1831 Wahlberg	1825	1912/20 Langesø 1916 P.O. (White)	1918 fra Kew
" <i>ledoides</i> (= <i>R. trichostomum</i>)	Yunnan	1916 Balfour & W. Smith	1908 Wilson		1931 fra Edinburgh 1935 fra Kew
" <i>litense</i>	Yunnan	1920 Balfour & Forrest	1913 Forrest	1927 P.O. (Pekkinen)	for 1940
" <i>lochmanum</i>	Szechuan	1919 Balfour	1907/09 Wilson		1926 fra Kew
" <i>longequamatum</i>	V. Szechuan	1909 Schneider	1904 Wilson	1926 P.O. (Bangsen)	1921 fra Kew
" <i>lucidum</i> (= <i>R. verrucosum</i>)	Szechuan, Yunnan	1889 Loulie 1898 Franchet	1904 Wilson	1925 P.O. (White)	ca. 1926 fra Kew
" <i>lucidum</i>	Burma	1898 Franchet	1926 Kingdon Ward		1936 fra Kew (R.W. 6960)
" x <i>luskombii</i> (= <i>R. fortunei</i> x <i>thomsonii</i>)	Hybr.	1884 Buisson 1892 W. Wilson	1892 Kew	1912/20 Bangsen 1919 B.P. (Nic. Thomsen)	1918 fra Kew
" <i>lutescens</i>	Yunnan, Szechuan	1869 David 1886 Franchet	1904 Wilson	1925 P.O. (White)	1921 fra Kew
" <i>luteum</i>	Szechuan	1792 Pallas 1830 Sweet	1793 Lee & Kennedy	1834 Rallepken 1835 Flare-Tolende	1918 fra Kew
" <i>lysolepis</i>	Szechuan	1930/31 Hutchinson	1921 Kingdon Ward		1936 fra Kew
" <i>mallosum</i> (= <i>R. semularum</i>)	Burma, Yunnan	1914 Kingdon Ward 1917 Balfour & Ward	1919 Farrer		1926 fra Kew
" <i>mariesii</i>	P. Sikkim	1907 Kew & Wilson	1886 Fleury	1916 B.P. (Kew)	for 1940

Plantart / Hybrid	Opstedt	Opdagelse/beretning	Opdagelse/introduktionsår	Indroduktion til Danmark	Indroduktion til de Botaniske Have
<i>Rhododendron maximum</i>	U.P.A.	1753 Linné	1796 Collinson	1870 Caudex, H. & S. (Linné) 1872 R.O. (Linné)	1918 fra Kew
* <i>metternichii</i>	Japan	1835 Siebold & Zuccarini	1870 Nicholson	1892 B.R. (Kasche)	1918 & 1934 fra Kew
* <i>micranthum</i>	Kina	ca. 1750 d'Almeida 1848 Turczaninow	1901 Veitch	1869 B.R. (Christiansen)	1921 fra Kew
* <i>minus</i>	U.S.A.	1792 Michxlix	1786 England	1923 R. Olsen	1931 fra R. Olsen
* <i>molle</i>	M. Kina	1834 G. Don	1824 Loddiges	1864 B.R. (H. Petersen)	1918 fra Kew
* <i>montigenum</i>	Tibet, Szechuan	1869 David 1887/88 Franchet	1809 Wilson		1911 fra Kew
* <i>micranthum</i> (= <i>R. ledifolium</i>)	Japan, Kina	1834 G. Don	1819 England	1921 B.R. (Borgesen)	1921 fra Kew
* <i>micromulatum</i>	U.S. Brien, Japan	1837 Turczaninow	1882 Bredschneider (U.S.A.)	1912/20 Laugesen 1923 R.O. (Kasche)	1926
* <i>veriflorum</i>	Yunnan	1884 Delavay 1886 Franchet	1919 Forrest		1921 fra Kew
* <i>nigropunctatum</i> (= <i>R. nivale</i> ssp. <i>boreale</i>)	V. Kina	1891 Bénédict Franchet	1901 Wilson (Veitch)	1925 R.O. (Borgesen)	1921 fra Kew
* <i>undiflorum</i> (= <i>R. periclymenoides</i>)	N. Brien	1824 Torrey	1794 Collinson	1904 B.R. (Kasche)	1921 fra Kew
* <i>obtusum</i> f. <i>annuum</i> (= <i>R. 'Rosaeanum'</i>)	Japan	1854 Planchon	1850 Fortune	1914 B.R. (Laugesen)	1921 fra Kew
* <i>occidentale</i> (= <i>R. californicum</i>)	U.S. Brien	1876 Gray	1851 Lobb (Veitch)	1903 B.R. (Linné) 1912/20 (Laugesen)	1921 & 1926 fra Kew
* <i>ochraceum</i>	V. Brien	1870 David 1913 Rehd. & Wilson	1904 Wilson	1912/20 (Laugesen) 1934 R.O. (Kasche)	1921 & 1926 fra Kew (død 1940)
* <i>oleifolium</i> (= <i>R. virgatum</i>)	Yunnan	1886 Franchet	1849 Hooker	1924 R.O. (Göteborg)	1921 fra Kew (død 1924, 1940)
* <i>orbiculare</i>	Szechuan, Kina	1870 David 1899 Decaisne	1904 Wilson		1921 & 1934 fra Kew
* <i>oreodoxa</i> (= <i>R. haematocarpum</i>)	V. Brien, Kina, Kew	1869 David 1886 Franchet	1904 Wilson	1925 R.O. (White)	1918 fra Kew
* <i>oreophras</i>	Lichiang	1914 W.W. Smith	1910 Forrest	1924 R.O. (Göteborg)	1921 fra Kew
" <i>oreobium</i> (= <i>R. nivale</i> ssp. <i>boreale</i>)	V. Kina	1916 Balfour & Forrest	1901 Wilson		1921 fra Kew
* <i>orthocladium</i>	Yunnan	1919 Balfour & Forrest	1913 Forrest		1921 fra Kew, 1931 fra Edinburgh
* <i>ovatum</i>	M. Kina	1858 Maximowicz	1843/44 Fortune	1912/20 Laugesen	1918 fra Kew
* <i>pechypichium</i>	Szechuan	1886 Loulie 1886 Franchet	1903 Wilson	1928 R.O. (Borgesen)	1918 fra Kew
* <i>parvobolium</i>	Sibirien	1834 Adanson	1829 England	1912/20 Laugesen 1920 B.R. (Borgesen)	1918 fra Kew
" <i>pentaphyllum</i>	Japan	1887 Maximowicz	1914 England	1930 R.O. (Göteborg)	1936 fra Kew
* <i>polylepis</i> (= <i>R. harronianum</i>)	Szechuan, Yunnan	1887/88 Franchet	1904 Wilson	1924 R.O. (Borgesen)	1918 fra Kew
* <i>ponticum</i>	Konstantinopel	1792 Linné	1793 London	f. 1797 B.R.	1918 fra Kew
* <i>x praecox</i> (= <i>R. ciliatum</i> x <i>dauricum</i>)	Lybt.	1855 Carrière	1860 Davis & Sons	1914 B.R. (Laugesen)	1918 fra Kew
* <i>primulaeflorum</i> (= <i>R. fragrans</i>)	V. Brien, Kina	1891 Bénédict Franchet	ca. 1884	1912/20 Laugesen	1918 fra Kew

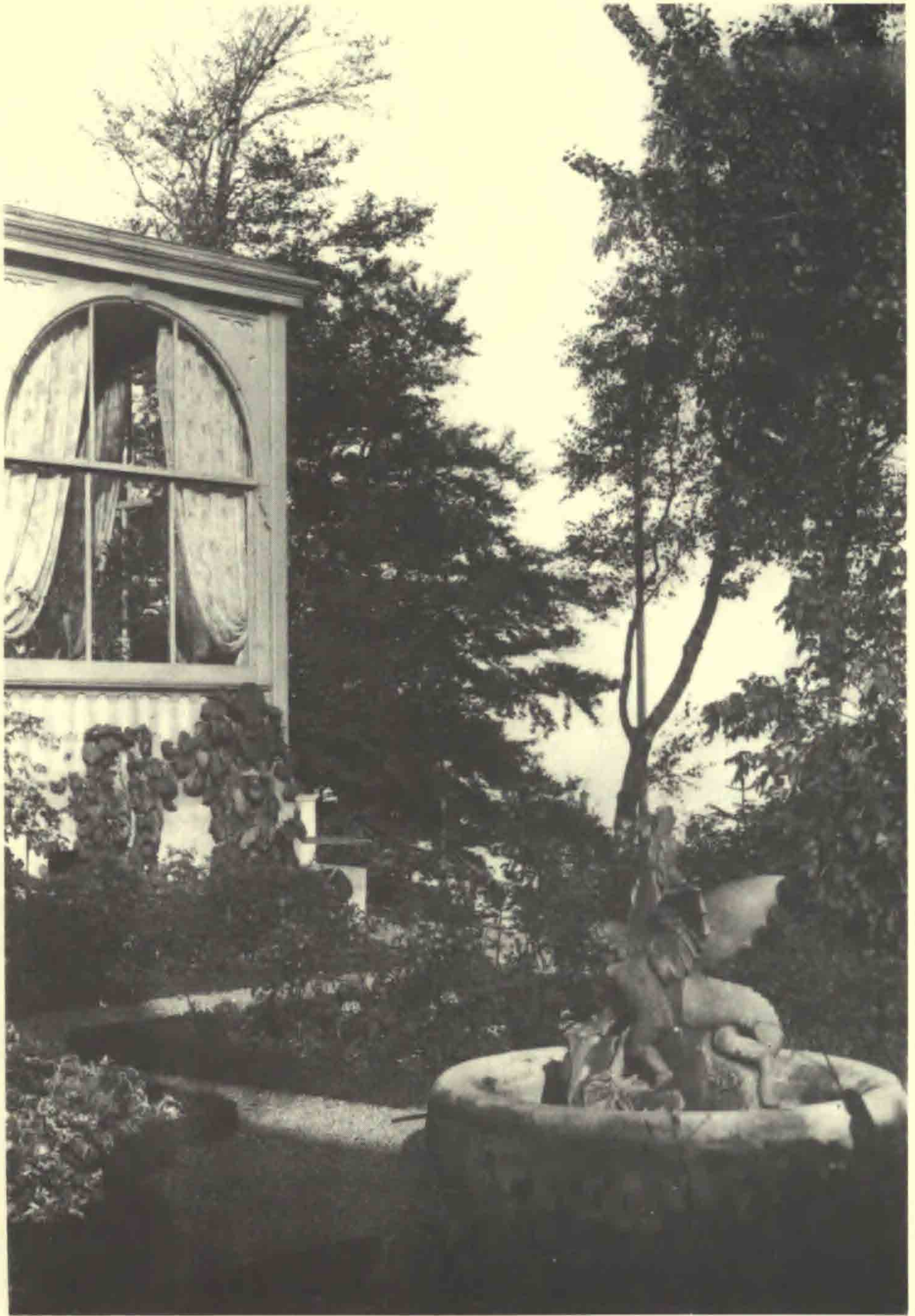

Plantart / Hybrid	Opdagelse / beskrielse	Opdagelse / introdukt. i kult.	Tidspunkt for introduktion til Danmark	Introduktion til dr. Bergens Plant
<i>Rhododendron pruri-folium</i>	Georgia, Kolumbia 1926 Millais	1918 Percival (England)		1936 fra Kew
" <i>przewalskii</i>	V. Kina 1887 Maximowicz	1880 Przewalsky (Peking)	1927 B. H. (P. Olsen/Rock)	1926/33 (Rock ¹³⁶¹²⁻¹³⁶²⁹ ₁₃₆₃₂₋₁₃₆₄₁)
" <i>pseudoyanthinum</i> (= <i>R. roseum</i> var. <i>lepidanthum</i>)	V. Kina 1915 Balfour	1918 Wilson	1924 P.O. (Edinburgh)	1918 fra Kew
" <i>pubescens</i> (= <i>R. spiciferum</i>)	Asien 1920 Balfour & Forrest	1991 Delavay	1932 P.O. (Stiller)	1935 fra Kew (død 1940)
" <i>racemosum</i>	Yunnan 1886 Delavay 1892 Franchet	1889 Franke	1904 B. H. (Olesen)	1926 fra P. Olsen (Rock 59258)
" <i>repens</i>	Yunnan, Tibet 1905 Forrest 1912 Balfour & Forrest	1914/18 Forrest	1955 B. H. (Bergesen)	1931 fra Kew (K.W. 6832) 1931 fra Edinburgh
" <i>reticulatum</i> (= <i>R. rhombicum</i>)	Japan 1834 D. Don	1865 England	ca. 1930 P.O. (Bergesen)	1918 fra Kew
" <i>roxburghii</i>	Yunnan 1915 Forrest	1912 Forrest		1921 fra Kew (død 1936)
" <i>ririei</i>	Asien 1910 Reusch & Wilson	1904 Wilson (Veitch)	1927 B. H. (Bergesen)	1926 fra Kew (død 1940)
" <i>roylei</i>	Asien 1890 Batalin	1925 Rock	1931 B. H. (P. Olsen/Rock)	1923/24 (Rock ¹³⁶¹²⁻¹³⁶²⁹ ₁₃₆₃₂₋₁₃₆₄₁)
" <i>russatum</i>	N.V. Yunnan 1919 Balfour & Forrest	1917 Forrest	1923 P.O. (Rock)	1931 fra Edinburgh 1935 fra Kew
" <i>salweenense</i>	Yunnan 1894 Poitil 1898 Franchet	1914 Forrest	1928 P.O. (Stiller)	1927/28 fra Kew (K.W. 8239 8415)
" <i>sanguineum</i>	Yunnan, Tibet 1895 Poitil 1898 Franchet	1917 Forrest	1931 B. H. (P.O./Forrest)	1926 fra Kew (K.W. 6535) 1932 fra S.F. Poitil
" <i>schlippenbachii</i>	P. Mand. Kina, Jap. 1854 Schlippenbach 1870 Maximowicz	1893 Veitch	1931 B. H. (P.O./Jap.)	1921 fra Kew
" <i>scintillans</i>	Yunnan 1924 Balfour & Wilson	1913 Forrest	1944 B. H. (Bergesen)	1921 fra Kew
" <i>scyphocalyx</i>	Burma 1922 Balfour & Forrest	1919 Forrest	1925 P.O. (Forrest)	1931 fra P. Olsen 1936 fra Kew
" <i>seersiae</i>	V. Kina 1913 Rehder & Wilson	1908 Wilson	1925 P.O. (Bergesen)	1921 fra Kew
" <i>sinensis</i>	Kina 1854 Planchon	ca. 1808 England		1921 fra Kew
" <i>sinogrande</i>	Yunnan 1916 Balfour & Wilson	1912 Forrest		1932 fra Edinburgh (død 1941)
" <i>smithsonianii</i>	Kina 1885 Ungen-Hauser 1866 Franchet	1886 England	1904 B. H. (Olesen)	1913 & 1918 fra Kew
" <i>spiciferum</i>	Yunnan 1911 Franchet	1907 Delavay (Frank)	1920 P.O. (Gill)	1936 fra Kew
" <i>x spicatosum</i> (= <i>R. spiciferum</i> x <i>racemosum</i>)	Agte. 1937 Hadden		1920 P.O. (Gill)	1926 fra Kew
" <i>strictophyllum</i> (= <i>R. nivale</i> ssp. <i>boreale</i>)	V. Kina 1919 Balfour	1901 Wilson	1945 B. H. (Bergesen)	1931 fra Edinburgh 1936 fra Kew
" <i>sutchinense</i>	Asien 1891/92 Farges 1895 Franchet	1901 Wilson	1912/20 Laurence	1921 fra Kew (K.W. 8239 8415)
" <i>sutchinense</i> var. <i>giraldii</i>	Taipei 1920 Hitchinson	1901 Wilson	1928 P.O. (Gill)	1926 fra Kew
" <i>tephroplellum</i>	Tibet 1920 Farges 1922 Balfour & Forrest	1921 Forrest		1931 fra Edinburgh 1935 fra Kew
" <i>thomsonii</i>	Sikkim, Nepal 1851 Hooker	1850 Hooker	1904 B. H. (Pikkin)	1931 fra Edinburgh 1935 fra Kew

Plantart / Hybrid	Opdagelse / beskrivelse	Opdagelse / introduktionsår	Introduktionsår til Danmark	Introduktionsår til Botanisk Have
<i>Rhododendron triflorum</i>	1849 Hooker	1849 Hooker		ca. 1936 fra Kew
" <i>tsugpoense</i> var. <i>pruniflorum</i> (= R. p.)	1930 Rickinson	1926 Kingdon Ward		ca. 1936 fra Kew
" <i>tschonoskii</i>	1870 Maximowicz	1878 Maries	1920 B.H. (Lew)	1926 fra Kew (død 1940)
" <i>tingerri</i>	1885 Wagon Humberg 1885/86 Finkbocker	1886 Petersbrug		1918 fra Kew
" <i>vaseyi</i>	1878 Vasey 1879 Gray	1891 England	1904 B.H. (Arnold)	1918 fra Kew
" <i>veruculosum</i>	1913 Rehd. & Wilson	1908 Wilson		ca. 1936 fra Kew
" <i>villosum</i> (= <i>R. trichanthum</i>)	1807 Roth	1904 Wilson	1925 P.O. (White)	1931 fra Edinburgh
" <i>viscosum</i>	1691 Plukenet 1824 Torrey	1734 Collinson	1799 Biersdorff	1921 fra Kew
" <i>wardii</i>	1881/86 Paul & Sargent 1914 W.W. Smith	1913 Kingdon & Forrest	1921/27 P.O. (Rock)	1931 fra Edinburgh
" <i>williamsianum</i>	1913 Rehd. & Wilson	1908 Wilson	1923 P.O. (Hesse)	1926 fra Kew 1944 fra P. Olsen
" <i>wilsonae</i>	1910 Rehd. & Wilson	1900 Wilson (Veitch)	1904 B.H. (Hesse)	1921 fra Kew
" <i>yuehbinum</i> (= <i>R. trichocladium</i>)	1884 Delavay 1891 Franquet	1910 Forrest	1912/20 Langes	1918 fra Kew
" <i>yudoense</i> var. <i>ponikhaense</i> (= R. y. Godagawa)	1908 Leveillé	1905 Arnold 1913 England	1931 B.H. (P. Olsen)	ca. 1936 fra Kew
" <i>yunnanense</i>	1884 Delavay 1886 Franquet	1889 Delavay	1916 B.H. (Lew)	1921 fra Kew
<i>Rhododendron</i> 'Blüe Peter'	1933 Waterer			for 1940
" 'Lümminghaus White' (= <i>R. calcocarpum</i> x <i>albium</i> x <i>caucasicum</i>)	1850 Lümminghaus		1912/20 Langes	?
" 'Dr. Arnold W. Eckelt' ('Pink Pearl' Lyles)	1927 P. J. Eckelt & Co.			for 1940
" 'Fastuosum plenum' (= <i>R. calanthicum</i> x <i>ponikhaense</i>)	1846 J. B. Faucos		1912/20 Langes	for 1933
" 'Goldworte Yellow' (= <i>R. caucasicarpum</i> x <i>caucasicum</i>)	1925 Floeck			for 1940
" 'Goveianum' (= <i>R. caucasicarpum</i> x <i>caucasicum</i>)	1917 op. i Kuld		1912/20 Langes	1921 fra Kew
" <i>haleense</i> (= <i>R. ferrugineum</i> x <i>hirsutum</i>)	1874 Greublich			1921/22 fra Kew
" 'Flümming Bird' (= <i>R. haematodes</i> x <i>williamsianum</i>)	1933 J. P. Williams			?
" 'Jacksonii' (= <i>R. calcocarpum</i> x 'Hobbsianum')	1835 Fleber		1912/20 Langes	?
" 'Myrtifolium' (= <i>R. recurvum</i> x <i>hirsutum</i>)	1828 Loddiges		1925 P.O. (Wallace)	1918 fra Kew
" 'Roseum elegans' (= <i>R. ponticum</i> Lyles)	ca. 1870 Knop Hill			1918 fra Kew
" 'Rosy Bell' (= <i>R. ciliatum</i> x <i>glaiocophyllum</i>)	1882 J. Davis			1921 fra Kew
" 'Temple Bell' (= <i>R. orbiculare</i> x <i>williamsianum</i>)	1916 Kew			1918 fra Kew

Et hjørne af villaens lyse havestue. Bemærk de buksbom-kantede bed og brønden med drageskulptur.

Litteratur og kildemateriale

Kun ved udenlandske værker er bogforlag anført.

1. Børgesen, Birthe, 1977. Grosserer Skjold C.G.E. Børgesen og Dr. phil. Frederik C. E. Børgesens Slægt, Eget Forlag, 1-190.
2. Børgesen, F., 1912: Hvorledes skabe Forårsflor i sin Have om Efteråret, Meddelelser fra Det kgl. Danske Haveselskab, 89-92.
3. Børgesen, F., 1913: *Cypripedium spectabile*, Meddelelser fra Det kgl. Danske Haveselskab, 65-66.
4. Børgesen, F., 1914: Lyng, Meddelelser fra Det kgl. Danske Haveselskab, 25-29.
5. Børgesen, F., 1921: Lidt om efteraarsblomstrende Knoldvækster, særlig *Crocus*, Meddelelser fra Det kgl. Danske Haveselskab, 73-77.
6. Børgesen, F., 1921: *Magnolia parviflora*, Meddelelser fra Det kgl. Danske Haveselskab, 94-95.
7. Børgesen, F., 1922: Vinterens Indflydelse paa en Del stedsegrønne Buske og Træer i en Have i Hellebæk, Gartnertidende Nr. 32, 33, 34, 337-41, 353-356, 365-366.
8. Børgesen, F., 1924: Den sidste Vinters Indflydelse paa en Del, navnlig i de senere Aar, indførte stedsegrønne Træer og Buske, Gartnertidende Nr. 35, 36, 393-396, 403-407.
9. Børgesen, F., 1935-36: *Magnolia parviflora*, Vore Haver, 110.
10. Børgesen, F., 1937: Some Lilies in a Garden in Denmark, R. H. S. Lily Year-Book, 128-132.
11. Børgesen, F., 1940: Lidt om *Rhododendron* og Vinteren 1940, Haven 1940, 161-165, 177-180.
12. Børgesen, F., 1941: *Davidia involucrata* Baillon, Haven 1941, 129-131.
13. Børgesen, F., 1942: *Trochodendron aralioides* Siebold, Et Fænomen, Haven 1942, 135-136.
14. Børgesen, F., 1948: Dyrkning af *Rhododendron*, Buske og Træer, Emil Wienes Bogforlag, 328-332.
15. Børgesen, F., 1950: Høstfarver i en have i Hellebæk, Haven 1950, 163-164.
16. Børgesen, F., 1918-31: Dagbogsoptegnelser, plantelister, breve m.m., i privateje G. & E. Helwigh.
17. Erstad, Troels og Conrad Nellesmann, 1947: Dr. phil. F. Børgesens Have i Hellebæk, Havekunst, 1-28.
18. Lange, Axel, 1909: Stenpartier, Deres Anlæggelse og Beplantning, Meddelelser fra Det kgl. Danske Haveselskab.
19. Lange, Axel, 1931: *Davidia involucrata* Baillon, Gartnertidende, bd. 47, 286-287.
20. Lange, sen. Johan, 1871: Fortegnelse over de i Veterinær- og Landbohøjskolens Have og i Forsthaven i Charlottenlund dyrkede Frilands-Træer og Buske, Kjøbenhavn, 1-95.
21. Lange, Johan, fra 1966: Indførselshistorisk kartotek, privateje.
22. Lange, Johan, 1959-61: Ordbog over Danmarks Plantenavne, 3. bd., Kjøbenhavn.
23. Larsen, N. W., 1918: *Erica*, *Rhododendron* og andre lyngagtige Planter, Prisfortegnelse og Beskrivelse, 1-42.
24. Nielsen, P. Chr., 1961: *Guldlærken*, *Pseudolarix amabilis* (Nelson) Rehder, Dansk Dendrologisk Årsskrift, bd. 1., 567-586.
25. Olsen, Aksel, 1925-75: Ajourført Kildeliste over Indførsler til Planteskolen (opr. Forrådsliste), ms. i privateje Kolding.
26. Olsen, Aksel, 1931: *Davidia*, Gartnertidende, Vol. 47, 322-324.
27. Olsen, Olaf, 1968: Dr. Børgesens Have - en have i verdensklasse, Haven, 348-353, 380-387.
28. Olsen, Olaf, 1970: *Rhododendron* i Dr. Børgesens Have, *Rhododendron*-kredsens Meddelelse nr. 4, 12-21.
29. Olsen, Olaf, 1974: Ekskursjon til Dr. Børgesens Have, Dansk Dendrologisk Årsskrift, bd. 4, 100-108.
30. Plantefortegnelse, 1955: Forstbotanisk Have, Charlottenlund, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, dupl., 1-108.

31. Plantefortegnelse, 1974: Landbohøjskolens Haves Rhododendronliste, udskrift fra arkivet.
32. Syrach Larsen, C., 1928: Sjældne Nåletræer i Danske Haver, Dansk Skovforenings Tidsskrift, 48-49.
33. Universitetets Botaniske Have, København, fra 1815: Fortegnelser og registrering over dyrkede planter, Bot. Haves Arkiv.

Litteratur benyttet som grundlag for datering af planteintroduktioner:

34. Bean, W.J., 1970-1980: Trees & Shrubs, Eighth Edition fully revised, bd. 1-4, John Murray.
35. Index Kewensis Plantarum Phanerogamarum, 1895-1980, bd. 1-2 + suppl. 1-15, Oxford University Press.
36. Rehder, Alfred, 1947: Manual of Cultivated Trees and Shrubs, The Macmillan Company. 1949: Bibliography of Cultivated Trees and Shrubs.

En særlig tak for oplysninger og hjælp og for lån af skriftligt materiale, plantelister og gamle fotografier skylder jeg frk. Birthe Børgesen og fru Gunhild Helwigh, født Børgesen og cand. jur. Eggert Helwigh.

Havebrugshistorisk Selskab takker frk. Birthe Børgesen for en række af dr. F. Børgesens gamle foto-glasplader, overgivet som gave til Selskabets arkiv.

Ligeledes takker jeg fotograf Fl. Sarup for den omhyggelige affotografering af de gamle foto-glasplader og for fremstilling af nye negativer.

SMÅ MEDDELELSER

DET KGL. DANSKE HAVESELSKAB 150 ÅR

Den 23. september 1980 fyldte Det kongelige danske Haveselskab 150 år. I den anledning var haven ved Frederiksberg Runddel, der kun er 98 år, sat i fineste stand i løbet af sommeren under ledelse af den nyansatte overgartner Leo Dalboe Pedersen, ligesom landskabsarkitekt Eywin Langkilde havde ydet væsentlige bidrag til nyordning af partier af haven og til diverse udstillingsarrangementer i haven. Disse udstillinger åbnedes officielt lørdag den 6. september kl. 10.00 uden nogen festivitas; men fredag den 5. september kl. 14.00 afholdtes en større reception på Frederiksberg Rådhus med velkomsttale af borgmester John Winther. Efter pindemadderne og andre fine traktementer talte selskabets nuværende formand frøgrosserer Jørgen Ohlsen. Han indledte med et kort rids af selskabets historie gennem de forløbne 150 år og takkede derefter Frederiksberg Kommune dels for receptionen og dels for husly inden for kommunens område, dog på statsejet grund, og for økonomisk støtte gennem mange år. Også en række andre donatorer blev nævnt og takket, ligesom havens personale og bestyrelse, udstillere og især udstillingsarrangøren blev takket. Derefter talte undertegnede formand for Havebrugshistorisk Selskab, idet han bragte en hyldest til "treenigheden" De samvirkende danske Haveselskaber med "storesøster" Det kongelige danske Haveselskab på 150 år i spidsen, Det jydsk Haveselskab på 107 år og Østifternes Haveselskab på 92 år. Endelig talte professor Asger Klougart på vegne af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og især Havebrugsinstituttet på samme skole.

Der var kommet mange hilsener og gaver til Det kongelige danske Haveselskab, bl.a. skænkede Fonden for Træer og Miljø haven på Frederiksberg Runddel et Nyssa-træ, nyt for haven. Vi så dog intet til nogen af gaverne. Og den lovede Amagertorv-udstilling på Frederiksberg Runddel blev vi også snydt for, idet det ikke var lykkedes for arrangørerne at skaffe personale til at passe udstillingen, udskifte varerne og hvad der ellers skal gøres for at holde sådan noget i gang.

Om udstillingerne og omlægningerne inde i haven kun følgende ganske korte omtale: "Skovtrolden", Herfølge kunne som vanligt præsentere meget fine planter, ikke mindst bassinplanter, smukt arrangeret

i prægtige, store træbaljer. "Plantekassen", Jægersborg Allé ved Erik Bergstrøm, havde læskærme, pavilloner og andre nyttige genstande til haven. Også haveredskaber var udstillet. Georginer (Dahlia) udstilledes af Dansk Dahlia Selskab i dagene 13.-17. september (foruden dem der har vokset i haven hele sommeren og blomstrede gennem en lang sæson), rosen- og hybenarrangementer og Chrysanthemum sås i weekenden 19.-21. september. I Paradehuset var der fyldt op med de skønneste orkidéer, i Brøndsalen med malerier, kunstgenstande, især af Frank Hejndorf, Fuchsier fra C.V. Hansen, Sdr. Omme, og udenfor sås en fin samling af bonsai, dværgtræer hvis vækst ikke er genetisk betinget, men som reguleres ved at beskære, sulte og tørste træerne.

Arrangementer af mere varig karakter sås flere steder, især bemærkedes nyanlæg lige inden for indgangen i den nyomlagte plæne med små firkantede bede med Chrysanthemum-sorter; og bagtil i haven var der på begge sider af den hækindragede plæne plantet vedplanter i stort artsantal, især i arter som ellers ikke findes i haven. Man har således ryddet en hel del Delphinium og især et stort antal gamle rosen-sorter og færre -arter, som med rosenspecialisten i Løve, Valdemar Petersens hjælp var blevet bestemt i sidste halvdel af 70'erne. Til alt held gøres der nu netop i Løve særdeles meget for at holde vort gamle rosensortiment i live, se næste artikel. Med de snævre rammer for udfoldelsesmuligheder i haveselskabets have, også i økonomisk henseende, kan man heller ikke forlange at haven skal kunne genopstå i sin gamle skikkelse som 1800-tals-have, hverken hvad plantesortiment eller gangføring m.m. angår. Det er langt mere de moderne linjer der præger haven. Det harmonerer ikke helt godt med den fine, gule 16-1700-tals-bygning, syd-kavalerfløjen til "Prinsens Gård", hvor der gud ske lov er gjort meget for at holde på stilen. Hvad bygninger angår er man åbenbart meget bedre i stand til at lægge komfort og velfungerende moderne indhold ind i en ramme af klassisk stil end når det drejer sig om haver. Vi må dog trods det glæde os over haven som den nu er blevet udformet og takke de mange der har medvirket til dens vedligeholdelse og renæssance; nogle af de mange har gjort det på helt frivillig basis. Blandt dem bør nævnes havens mangeårige medarbejder fru Else Lind (frk. Andersen, se Carl Johan Hansens artikel ovenfor) der efter 40 års virke i haven trådte tilbage i foråret 1980, men som fortsatte som gratishjælp under sommerens travle forberedelser til jubilæet. Også havens tidligere overgartner Valdemar Thorsen ydede fortræffelig hjælp.

Johan Lange

FRA UNDERGANG REDDEDE GARTNERIER

Valdemar Petersens rosenplanteskole i Løve lidt SV for Høng i V. Sjælland har på grund af "Løve-Petersens" sygdom måttet afhændes. Køber blev Maiken Hilda Thim, der nu med ildhu fører planteskolen videre sammen med sin bror. Den ny indehaver er fast besluttet på at rosensortimentet skal vedligeholdes i fuldt omfang, ja mere end det; det skal udvides og kundekredsen gøres større. Der er ellers ikke spor i vejen for at alt hvad der produceres kan afsættes; det kniber endda at følge med efterspørgslen, alt bliver solgt næsten inden planterne er fremstillet. Men for at de mange udgifter skal kunne dækkes og et overskud skabes, må der produceres endnu mere end hidtil. Samtidig skal den smukke demonstrationshave med de mange andre planter, både stauder, enårige, buske og ikke helt få træer, også holdes i stand. Alene græsplænerne ta'r det med motorplæneklipper en lille time at klippe. Og da Maiken Thim som enlig mor også må sørge for sin lille knap to år gamle pige, vil man forstå at det er en modig og dygtig dame der har overtaget styret i landets eneste specialplanteskole for gamle haveroser.

Gisselfelds væksthuse er bygget i flere tempi. Det høje paradehus med to lavere huse i forlængelse af det høje, henholdsvis mod vest og øst, er de ældste, bygget i 1876; de er fredet og skal vedligeholdes af godset (stiftelsen). Nord for dem ligger et antal yngre huse (fra 1889 og endnu senere) som sammen med de ældre nu i mange år har været fyldt med et stort antal væksthuse-(pryd)planter i mange arter og sorter. Formålet har fra begyndelsen været at gartneriet skulle kunne forsyne slottet med blomster og grønne planter, men da forbruget har været stærkt faldende, gik man over til at sælge især pottedplanter til besøgende for at give stiftelsen en ekstra indtægt. Med de stigende udgifter til lønninger blev det til en underskudsforretning, og i marts 1980, da gartner Thomsen faldt for aldersgrænsen, opgav stiftelsen at føre drivhusgartneriet videre. Man var som anført forpligtet til at vedligeholde de ældste tre huse, men resten var dømt til nedrivning. inden denne plan blev bragt til udførelse havde en tidligere gartner-elev i Gisselfeld-væksthusene Arne Petersen taget den beslutning at husene skulle reddes fra undergang. Han fik med godset stillet en forpagtningsordning på benene, hvorefter han mod selv at afholde udgifter til opvarmning og vedligeholdelse af de yngre huse kunne sælge planter til besøgende, ligesom det var sket før, og på den måde skaffe sig en indtægt til dækning af de mange udgifter. Da han selv, for at kunne eksistere, har et krævende job som gartneribestyrer i Herlev, må han trække på sin mors hjælp til den daglige pasning af ekspeditionen og ikke mindst af de mange planter. Fru Bodil Petersen har i løbet af forbløffende kort tid uden nogen forudsætninger formået at sætte sig ind i planternes navne og alt det andet der skal til for at kunne klare

en sådan geschæft. Det er en imponerende indsats; og det er al ære værd at en ganske ung mand af lutter interesse og idealisme vover pelsen for at kunne redde et historisk drivhusgartneri af så høj karat fra undergang.

Johan Lange

ØDELAGTE PRÆSTEGÅRDSDHAVER

At de allerfleste af vore landsbypræstegårdshaver allerede for længe siden er blevet "reguleret", d.v.s. de snørklede gange, stenhøjene og mange andre tidsrøvende haveelementer nedlagt, er en gammel kendsgerning. Man ser så godt som aldrig en helt "rigtig" præstegårdshave. Men de store, motorklippede, grønne plæner, busketterne og de store træer er dog bibeholdt de allerfleste steder. Beboerne i præstegården, næsten ligegyldigt hvilken, kan ad en veranda eller havetrappe (eller -dør) komme lige ud på et stort grønt område, der i forårs månederne ofte vil rumme mange forvildede løgvækster i krogene, hasselgangene eller måske endda i en præstegårdslund. Og mange steder ofrer man mange kræfter på at vedligeholde et staudebed. Hække eller andre randbeplantninger gør haven til et beskyttet og hyggeligt sted, ofte rammen om friluftsskuespil, småstævner, sommerlige møder for diverse kirkelige eller ikke-kirkelige kredse, der hygger sig ved lange opdækkede borde i skygge eller sol. Sådanne arrangementer er det i hvert fald slut med i Kirke-Stillinges præstegårdshave. For et par år siden indvilligede menighedsrådet i at den kvindelige præsts mand, der på sin gård et stykke derfra dyrker frugtbuske, også kunne få lov at dyrke ribs og solbær i hele præstegårdshaven. Til det formål blev de fleste af de gamle træer fældet, ligesom alle busketter forsvandt, græsplænerne blev pløjet op, og frugtbuske i hundredvis plantet i lange rækker i den sorte muld. Beboerne i sognet protesterede, sagen kom op for en række instanser, bl.a. Danmarks Naturfredningsforening, der ikke kunne gøre andet end beklage den skete skade og misbillige hvad der var sket. Den eneste trøst i denne yderst pinlige sag er at beboerne har været meget opbragt over hvad der er sket, og affæren har været omtalt ret udførligt i Sjællands Tidende med et billede af den raserede have. Der ses dog stadig træer i haven.

Vemmelev præstegårdshave mellem Slagelse og Korsør blev indtil 1974 dyrket efter alle kunstens regler, selv de allerfleste havegange blev holdt rene, under træerne myldrede løgvækster, Perlehyacint, Scilla, Chionodoxa, Vintergæk og især Nikkende Fuglemælk, og plænen var pletvis fuld af Gul Anemone. Takket være præstens interesse for duer kunne køkkenurterne forsynes med "kraftfoder" i form af due-guano hvert år, ligesom rosenbedet bar præg af god pleje og rigelig mad. Den efterfølgende præst havde ingen interesse for have, og det kan vel ikke bebrejdes en præst, men et menighedsråd burde nu ikke lade en præstegårdshave "modernisere" så radikalt som det er sket fra besættelsen af embedet i 1975 til nu: 10-12 store Elme og en stor Blodbøg blev fældet, en nøddegang bestående af talrige Hasler blev rykket op med rode, Eranthis-floret her blev ved den lejlighed naturligvis ødelagt. Da havegangene (som ofte i gamle haver) lå dybt i forhold til plænen midt i haven blev hele partiet bulldozet og jævnet, hvorved naturligvis både Anemonerne og løgvæksterne forsvandt. Ydermere er en dam midt i en frugthave blevet fyldt op, frugttræerne ryddet og to arter Hestehov begravet under fyldet. Af iøjnefaldende sjældnere haveplanter der nu er forsvundet fra haven kan nævnes Italiensk Skovranke (*Clematis viticella*), endda i to farvevarianter, der prydede verandaen. Men da man ikke ønskede en direkte udgang fra havestuen til haven forsvandt både trappe og Clematis. En Tobakspibeplante (*Aristolochia durior*) på husets facade blev ødelagt af uforsigtige håndværkere, en trøst dog at det ikke var et tilsigtet mord, lige så lidt som på *Clematis montana*, der nu er væk. Og vi må da også prøve at glæde os over at der er blevet stående et virkeligt stort træ i haven nemlig en Gråpoppe og adskillige andre træer i helt almindelige arter. Jo, man bli'r nøjsom. Og en skønne dag bliver de ansvarlige i 11.-12. time vel klar over at kulturværdier også kan være knyttet til haver og til de levende organismer som udgør den væsentligste del af haven og ikke bare til døde skulpturer og andre kunstgenstande, bygninger og oldsager.

Johan Lange

Den frodige lund langs Vemmelev præstegårdshaves nordside er nærmest præstegården decimeret til nogle få træer og et blandet lavt krat af buske. Ingen blomsterbede og næsten ingen løgvækster i græsset.

Præstegårdshavens park og træer blev til stor solbærmærk

Personforfølgelse, siger menighedsrådsformanden i Kirke Stillinge om beboerreaktion

Her i baghaven til præstegården, der ses i baggrunden, var tidligere en park med en rændebeplantning af store, gamle træer. Nu har beboere anket græsplænen pløjet op til fordel for flere hundrede buske.

Præstegårdshaven i Kirke Stillinge har gennem længere tid været byens store samtaleemne. Mange mener, at haven er skamferet ved en omfattende fældning af en lang række store gamle træer. Sagen har også været rejst flere gange i menighedsrådet. Desuden har provsten været hidkaldt, og fældningen er også behandlet og misbilliget af Danmarks Naturfredningsforening.

Sagen er første gang rejst officielt i oktober 1978, da en række beboere retter henvendelse til Naturfredningsforeningen. Heri anfører man, at den parklignende have i forbindelse med præsteboligen i Kirke Stillinge er ændret til en solbærmærk. For at give plads til den er gammel græsplæne nedpløjet, og en gammel randbeplantning af elm, bøg, ask og lignende er blevet fældet. Beboerne sendte henvendelsen, fordi man frygter, at også en mindre birkeskov skal væk. Den er senere for en stor dels vedkommende forsvundet.

Provst Poul Riis, Slagelse, har - fordi bølgene i sognet efterhånden gik højt - besigtiget forholdene. Han vil ikke foretage sig noget, fordi præstefamilien har lov til at benytte haven som nyttehave.

Fældningen og plantning af solbærbuskene, hvoraf der er flere hundrede i lange rækker, er foretaget af pastor Eva Svenningsens mand, gdr. Bent Korsbæk. Han har i forvejen en stor bærproduktion på sin egen landejendom, som han i følge oplysninger fra menighedsrådet arbejder på hver dag, men som han kun bebor i ferietiden.

Naboer og andre beboeres anke mod ændringerne i præstegårdshavens miljø skal også ses i lyset af, at det tidligere har været et parkområde, hvor beboerne ofte færdedes.

Stort opsat avisartikel om præstegårdshaven i Kirke Stillinge for knap et år siden.

REGISTER TIL HEFTE VI - X

Årgang 1976 - 80

- A. Stedregister
- B. Navneregister, omtalte personer, citerede bøger osv.
- C. Forfatter- og illustratørregister
- D. Emneregister, herunder planter

A. Stedregister

Alheden	VI 24	Knuthenborg	VI 27
Alvastra	VIII 19	Kolding	VI 31, 59
Amager	VI 23, VII 67, VIII 59	Kongsberg	VI 24
Arboretet, Hørsholm	VIII 55	Lagesminde	VIII 80
Avedøre	VIII 86	Landbohøjskolen	VIII 54, 55
Bernstorff	VIII 74	Langesø	X 33
Blangstedgård	VIII 30, IX 65	Lerchenborg	VI 25
Botanisk Have, København	VI 39, 40, 41, VIII 32	Lotzes Have, Odense	VI 24
Brenderup	VIII 9	Lu-Shan-arboretum	X 43
Brøndby Strand	VIII 76	Lyngbyvej	VI 29
Børkop	VI VI 44	Løve	X 63
Charlottenborg	X 8	Nygaard, Haderslev	VI 37
Charlottenborg Have	VI 28	Ny Kastrupgård	VII 75
Charlottenlund	VI 42	Nymark, Fyn	VIII 11
Claushavn	VII 45	Nysø	VI 25
Esrum	VIII 77	Ribe	IX 7
Flommen	VI 71	Rold	VI 44
Flottbeck	VI 23, 27	Rosenborg Have	VI 25, 28, 35
Forsthaven, Århus	VI 44	Sapporo	X 31
Fredensborg	VI 39	Segen	VI 44
Frederiksberg	VII 55, IX 53, 71	Skovlunde	VII 78
Frederiksberg Have	VI 37	Sophienholm	VIII 91
Frederiksberg Runddel	X 13	Sorgenfri	VI 38
Frederiksborg	VII 83, VIII 92	Sorø	VI 62, 67
Frederikssund	IX 49	Spangsbjerg	VIII 29, 51, IX 65
Frydenlund	VI 25	Steninge	VIII 92
Gartnerernes Hus	VII 81	Studevungen	X 10
Gartnerregensen	VII 8	Svendborg	VI 59
Gisselfeld	VI 27, X 63	Sydamerika	VI 22
Gottorp	VI 35	Sønderborg	VI 29
Grønland	VII 45	Thorvaldsensvej	VII 55
Hellebæk	VI 24, X, 27	Vallø Stiftshave	VI 27
Hesede	VI 27	Vemmelev	X 65
Hindsgavl	VIII 89, 91	Vennelyst	VI 8
Hofmangave	VI 28	Virklund	VI 10
Hornum	VIII 30, 54	Virum	VIII 30
Hørsholm	VI 42, VII 7	Ørslev Kloster	VI 63
Hårslev	VIII 11	Østerlars	VIII 19
Islegård	VI 10	Åbenrå	VI 7
Jægerspris-skovene	VI 45	Ålborg	VI 8
Kastrup	VII 75	Ålholm	VI 27, 28
Kastrupgård	VII 77	Årslev	VIII 30
Kirke-Stillinge	X 64		

B. Navneregister, omtalte personer,
anmeldte, citerede bøger (for-
fattere), håndskrifter m.m.

- Abel, Jette VIII 90, 91
 Akademihaven gennem 800 år VI 67
 Aksel Olsens kildeliste VI 30,
X 28, 46
 Andersen, Gotfred VI 9
 Andersen, H. C. VIII 68
 Andersen, Peter IX 73
 Andersen, Peter X 16, 18
 Andersen, S. Hessel VIII 46
 Andersson, Sv.-Ingvar VIII 90
 Arends, Georg VIII 22
 Bacher, Tønnes O. VIII 54
 Backeberg, Curt VI 27
 Bang, N. J. VI 44
 Banks, Joseph VI 20
 Batzke, Johan A. VIII 25
 Bauer, Walter VIII 90
 Benary, E. VIII 22
 Bencard, Mogens IX 7
 Bentzien, J. A. VI 29, 42, VII
51, X 11
 Benzon, Alfred N. VI 24
 Bergstrøm, Erik X 62
 Bernstorff, J. H. E. VI 24
 Berthelsen, Jørgen VI 7
 Bjerregaard, Hans VI 33
 Blatt, F. IX 8
 Block, Hans Rassmussøn IX 21
 Boesen, Peder Nielssøn VIII 69
 Booth, James VI 23
 Booth & Sønner VI 27
 Borger, Peter Jepsen IX 14
 Bornø, Jens VII 24
 Botanisk Haves Jubilæumsskrift
VI 39
 Botanisk Haves plantefortegnelser
X 28, 46
 Bremer, A. H. VIII 34
 Brorson, H. A. IX 23
 Brostrøm, Carl J. VI 30
 Brown, Robert VI 20
 Brun, Friederike VIII 91
 Bruun, C. Svend VIII 72
 Bruun, Frederik Theodor VIII 74
 Bruun, Jacob Pederssøn VIII 69
 Bruun junior, Svend VIII 86
 Bruun, Malte Conrad VIII 70
 Bruunow, Peder Jacobssøn VIII 69
 Brøer, Christian IX 26
 Brøndegaard, V. J. IX 79
 Bunis, Ertman IX 26
 Burchardt, N. VIII 64
 Burser, Joachim VI 70
 Bøgh, G. J. VIII 26
 Børgesen, Birgit X 34
 Børgesen, F. VI 24, 32, X 27
 Børgesen, S. X 28
 Böttner, J. IX 63
 Callisen, Poul VIII 32
 Camerarius, R. J. VIII 20
 Candolle, A. P. de VIII 20
 Carl af Hessen VI 7
 Caroline Mathilde VII 19
 Ching, R. C. X 43
 Christensen, C. VII 29
 Christensen, F. Günther VI 42
 Christian I IX 13
 Christian II VI 23, VIII 59
 Christian III VI 34, VIII 60, IX 15
 Christian IV VI 7, 35, VIII 9
 Christian VI VII 7
 Christian IX IX 47
 Christiansen, Edv. IX 66
 Christoffer af Bayern VIII 8
 Clark, C. F. IX 75
 Clodius, Johan VI 35
 Correns, Carl VIII 21
 Cotton, A. W. X 33
 Cox, E. H. M. VI 31
 Crisp, Frank VII 87
 Dalbro, Karen, VIII 33
 Dalskov, A. VI 10
 Danske Lov VIII 8
 Danske Vitruvius, Den, VII 14
 Darwin, Charles VIII 20
 Degn, Ole IX 15, 26
 Dippe, Gebr. VIII 22
 Dix, J. F. Ch. VI 20
 Duvald, K. F. VIII 46
 Dybdahl, J. A. VII 50, VIII 27,
IX 57
 Düring, Ørnolf VI 9
 Dahnfeldt, L. VIII 26
 Ehlers, Robert VIII 66
 Eigtved, Nicolai VII 7
 Elias humlemand VIII 9
 Elisabeth VIII 59
 Eltzholtz, Johan C. VIII 25
 Engen, Erland VIII 90
 Erik Menved VIII 91

Erik Præstehader VIII 91
 Ernst Ludvig af Stettin-Pommern
 Erstad, Troels X 46 VIII 9
 Erstad-Jørgensen, E. X 16
 Esbjerg, N. VIII 28
 Farestveit, Birger VIII 33
 Feilberg, P. D. VII 50
 Fleischer, Esaias VI 33
 Flindt, H. X 13
 Flora Danica VI 17
 Flora Japonica VI 20
 Floto, E. VI 41
 Fløytrup, Erik VII 68
 Foerster, Karl VIII 22
 Fortune, Robert VI 20
 Fox Maule, Anne VI 21
 Frederik I VIII 60
 Frederik II VII 7, VIII 9
 Frederik III VI 7
 Frisenette, Frants C. J. VI 29
 Frisenette, J. W. X 11
 Galthen, M. IX 12
 Gentz, C. VI 27
 Georgsen, Georg VI 10
 Glæsel, Edvard VII 26
 Gram, A. VII 36
 Gram, Kai VI 28
 Gram, Michael X 26
 Gøhrn, C. VIII 46
 Haage & Schmidt VIII 22
 Hammer, Bente VIII 90
 Hansen, A. VIII 26, 64
 Hansen, Carl VI 42
 Hansen, Carl Johan VIII 34
 Hansen, C. F. VII 26
 Hansen, Esben M. VIII 25
 Hansen, Hans J. L. VIII 25
 Hansen, K. Stormly VIII 31
 Hansen, Poul VIII 64
 Hansen, S. A. VIII 91
 Hansen, Svend Tage VIII 46
 Hedegaard, Johannes VI 33
 Helbæk, H. VIII 15, IX 9
 Helweg, L. VIII 27, 29
 Helwigh, Gunhild og Eggert X 29
 Hemmer, Christoffer de IX 23
 Henning, Biskop VIII 8
 Henningsen, Knud W. VIII 32
 Henry, Augustine VI 20
 Hermansen, Victor IX 26
 Hesse, H. VI 30
 Hill, A. X 33
 Hillier X 33
 Hillier & Sons VI 21
 Hintz, L. F. E. VI 44
 Hintze, P. W. VII 50, VIII 25
 Hjelmqvist, H. IX 9
 Hjerting, J. P. VI 22
 Hofman Bang VI 28
 Holbøll, F. L. VI 39
 Holm, Theodor VIII 91
 Holmboe, J. IX 9
 Holmskiold, T. VIII 91
 Hoog, M. H. VI 20
 Hornemann, J. W. VI 40, VIII 8
 Hortus Kewensis VI 39
 Hortus regius botanicus VI 40
 Houtte, L. van VIII 23
 Humboldt, Alexander v. VI 19
 Hunt, Peter IX 75
 Jacobsen, Hans VI 27
 Jacobsen, Peter VIII 38
 Jensen, Clement VI 34
 Jensen, F. J. Chr. VI 28, VIII 31
 Jensen, Hans Arne IX 9
 Jensen, H. Nilaus VI 41
 Jensen, Johannes V. VI 11
 Jersin, Jens Dinesen IX 16
 Jessen, Knud IX 9
 Johannsen, W. VIII 21
 Johansson, Emil VIII 34
 Juel, Niels VI 25
 Just, Ivar Dam VI 25
 Jørgensen, Bent VI 29
 Jørgensen, C. A. VIII 32
 Jørgensen, Jens K. IX 53, 71, X 16
 Jørgensen, Jørgen VIII 81
 Jørgensen, Sv. Ellehauge VIII 46
 Kinch, J. IX 13
 Kingdon Ward, F. X 34
 Klougart, Asger X 61
 Knight, T. A. VIII 20
 Knipschildt, Georg VI 32
 Knuth, F. M. VI 27
 Krieger, Johan C. VI 17, VII 7, 83
 Kristensen, Mathias VII 67, VIII 64
 Kristensen, Oline VII 67
 Kristensen, Oluf VII 75, VIII 65
 Kristensen, Reinhardt VIII 33
 Krüssmann, G. VIII 22
 Kölreuter, J. G. VIII 20
 Landbohøjskolens plantefortegnelser
 X 28, 46
 Lange, Axel VI 21, 25
 Lange, Carl V. VI 32
 Lange, Christen IX 12

- Lange, Johan VI 27, 28, 32, VIII
90, IX 10, X 28, 61
- Lange, Johan M. Chr. VI 22, 24,
VII 55
- Langen, J. G. v. VI 42
- Langkilde, Eywin X 61
- Larsen, H. H. IX 63
- Larsen, Karl VII 30
- Larsen, N. W. VI 32
- Larsen, Poul VIII 68
- Lee & Kennedy VI 21
- Lemoine, Victor L. VIII 22
- Leopold, Sv. VII 33
- Liebmann, F. VI 21
- Lind, Else X 19, 62
- Lindgreen, Albert VIII 65
- Lindgreen, Hans Jacob VIII 38
- Lindhardt, E. VIII 27
- Linné, Carl von VI 19
- Linstow VII 21
- Lotze, Ernst G. VI 24
- Lund, Hakon VIII 90
- Lundqvist, Arne VIII 32
- Lægeplanter i farver VI 66
- Madsen, A. VIII 53
- Malthe-Bruun, Kim VIII 71
- Margrethe I VII 7
- Maries, Charles VI 20
- Marmillod, Jean VII 13
- Mathiesen, H. L. VI 30
- Matthiesen, C. IX 74
- Matthiessen, Hugo IX 26
- Mediaeval Gardens VII 87
- Mejer, Johannes IX 15
- Mendel, Gregor VIII 21
- Menzies, A. VI 20
- Michelsen, Torben VI 67
- Milner, E. H. VI 27
- Molbech, Chr. VII 20
- Monceau, Duhamel du VIII 27
- Mule, Kaspar IX 15
- Mørch, O. J. N. VII 50, X 9
- Neergaard, Paul VIII 46
- Nellemann, Conrad X 39, 46
- Neubert, E. VIII 23
- Nielsen, Carl VI 9
- Nielsen, Harald VI 66
- Nielsen, Ingrid, IX 13
- Nielsen, J. VIII 28
- Nielsen, J. K. Krag VIII 46
- Nielsen, Lars VII 24
- Nielsen, Laurits VI 10
- Nielsen, P. VIII 27
- Nielsen, R. VI 28
- Norrgren, Estrid VIII 88
- Nørgaard, E. VI 32
- Ohlsen, Jørgen X 61
- Ohlsens's Enke, J. E. VIII 26
- Olsen, Aksel VI 31, X 28
- Olsen, J. C. X 12
- d'Origny X 7
- Paludan, Hother VI 34
- Paterson, Catherine Childs VII 87
- Paulli, Simon IX 21
- Pechel, Frantz VI 24
- Pedersen, Anton VI 29
- Pedersen, Leo Dalboe X 61
- Pedersen, Otto Magle VIII 65
- Pedersen, Thor VIII 38
- Petersen, Arne X 63
- Petersen, Axel VIII 33
- Petersen, Claes VIII 65
- Petersen, H. Ingemann VI 32
- Petersen, Paul U. VIII 31
- Petersen, Peter VI 37
- Petersen, Thorvald VIII 65
- Petersen, V. VI 32
- Podebusk, Mourids IX 12
- Pontoppidan, Erich IX 18
- Poulsen, Dines VIII 20
- Poulsen, D. T. VI 30, VIII 36,
IX 57
- Poulsen, Niels VIII 35
- Poulsen, Svend VI 30, VIII 34
- Raben VI 28
- Rafn, Carl Gottlob IX 45
- Rafn, Johannes VI 44
- Rantzau, Henrik VIII 9
- Rasmussen, Charles VIII 68
- Rathsack, C. VI 21
- Ravn, F. Kølpin VIII 32
- Resen, P. IX 15
- Riise, Albert H. VI 24
- Rock, J. F. VI 31
- Roesdahl og Nordquist IX 10
- Rosenborg-inventarlisten VI 38
- Rostrup, E. VIII 27
- Rothe, Rudolph VI 17, 29
- Rottbøl, C. F. VI 25
- Rud, Bent VIII 91
- Røhr, Levin IX 26
- Rønner, P. C. IX 18
- Saxo IX 8
- Schack IX 18
- Scheel, Paul VII 31
- Schelbeck, E. VIII 46
- Schlätzer, G. VI 22
- Schmidt, Chr. Fr. VI 37, VIII 24

Schmidt, Palle VIII 90
 Schouw, J. F. VI 24
 Schæffer, A. G. VII 24
 Schæffer, M. G. VII 20
 Seeberg, Peter VI 63
 Seerup, Søren IX 19
 Sengbusch, R. v. VIII 53
 Sennels, Niels J. VIII 46
 Sigbrit VIII 59
 Sinecksen, Nicolaj IX 26
 Sivers, Gert IX 26
 Smid, Henrik VIII 31
 Sophie Magdalene VII 7
 Spaeth, L. VIII 22
 Species Plantarum VI 19
 Sperling, Otto VI 35, IX 21
 Späth, L. VI 21
 Stearn, William IX 75
 Steffensen, Lave IX 15
 Struensee VII 19
 Suhr, Holger VIII 64
 Suhr, Thorvald VIII 64
 Svendsen, Edvard VIII 64
 Svendsen, Hans VIII 64
 Sydow, G. VI 33
 Sündermann, F. VIII 22
 Syrach-Larsen, C. VI 44, VIII 55
 Søegaard, B. VI 22
 Søht, August VII 24
 Søndergaard, P. VI 22
 Sønderhousen, O. VIII 38
 Sørensen, Damsgård VIII 33
 "Søster" X 19
 Tausen, Hans IX 15
 Terpager IX 12
 Thacker, Christopher IX 77
 Thim, Maiken X 63
 Tholle, Johannes VI 37, VIII 8, 9,
 IX 15
 Thomasen, H. B. VI 33
 Thorsen, Eyvind VI 10
 Thorup, P. N. IX 13
 Thuesen, Axel VIII 53
 Thunberg, Pehr VI 20
 Thura, Laurids de VII 7
 Trolle, Anna VIII 9
 Træers Opelskning VI 37
 Tschermak, Erich VIII 21
 Tubergen, van VI 20, VIII 23
 Ugilt, Anders VIII 46
 Vedel, Anders Sørensen IX 15
 Vedel, H. VI 22
 Veitch & Sons VI 20, VIII 22
 Vilhelm, Abbed IX 10

Vilmorin, A. VIII 22
 Vothmann, Hans P. A. VI 29
 Vothmann, Peter VI 29, VIII 24
 d'Vries, Hugo VIII 21
 Wallich, Nathaniel VI 21
 Wanscher, Johan H. VIII 40
 Ward, Kingdon VI 20
 Warras, Eddie VI 29
 Waterstradt, Johannes A. Chr. VI
 28
 Westen, Johan K. v. VI 24
 Wilson, Ernest H. VI 20
 Winge, Øjvind VIII 32
 Worm, Carsten IX 22
 Worm, Ole VI 39
 Wöldike, J. VI 33
 Yendo, K. X 31
 Zytphen-Adeler X 12
 Ødum, Søren VI 22, IX 11
 Ørslev Kloster VI 63
 Ørsted, A. S. VI 45
 Aarestrup, Erik VI 33

C. Forfatter- og illustratørregister

Andersen, Gunhild VII 87
 Backe, Ellen VII 64
 Bonde, Robert Christensen VI 7
 Boye, Georg VII 86
 Clausen, Grethe IX 71
 Engholm, Betty VI 67
 Floto, Ernst IX 45
 Frich, Lucie VII 64
 Hancke, Verner VI 66
 Hansen, Carl Johan X 7
 Kleivan, Inge VII 45
 Kornerup, Andreas VII 611 (fejl-
 agtigt tillagt Aksel Kragh)
 Kragh, Aksel, se Kornerup
 Kragh, Johannes VII 63, 64
 Kristensen, Oluf VII 67, VIII 59
 Lange, Ingrid VII 63
 Lange, Johan VI 17, 59, 63, VII
 83, 87, VIII 89, IX 7, X 61,
 63, 64
 Lange, Johanne VII 62
 Lange, Petrine Margr. VII 55
 Meyer, Johannes IX 17
 Mikkelsen, Valdemar IX 79
 Nielsen, P. Chr. VII 7
 Nordgaard, Knud IX 57
 Olsen, Aksel VI 31
 Olsen, Olaf VI 17, VIII 14, X 27
 Pedersen, A. VII 49, VIII 7 69

Pentoppidan, Erich IX 24, 25
 Rask, K. VIII 11
 Resen, P. IX 20
 Rønner, P. C. IX 39, 40, 41
 Skovgaard, Joakim VII 64
 Skovgaard, Johan Thomas VII 55
 Skovgaard, Morten Chr. VII 62
 Svendsen, Kaj VII 56
 Thornam, Chr. VII 64
 Weber, Anna IX 47
 Wecker, Johan F. IX 27
 Ørum-Larsen, Asger IX 75

D. Emneregister (stikord, herunder planter)

abelmoskusfibre IX 22
 Abies-arter VIII 37
 abildgård IX 12
 Acacia farnesiana IX 28
 Acer griseum VI 42
 Achillea ptarmica IX 35
 Aconitum hyemale IX 22
 Aconitum napellus IX 22
 Acorus calamus IX 11, 37
 Adiantum capillus-veneris IX 28
 Adonis annua IX 23, 31
 Aeonium IX 21
 Aeschynanthus hildebrandii VIII 55
 Aesculus carnea VII 66
 Aesculus hippocastanum IX 19
 Aesculus hippocastanum ? IX 30
 Aethusa cynapium IX 11
 aftenstjerne IX 11, 36
 Agapanthus VII 85
 agave IX 18, 19
 Agave americana VI 36, IX 28
 Ageratum VII 85
 agerkål IX 9
 Aglaonema-arter VIII 32
 agurk VIII 23, IX 30
 akacie IX 28
 akacie, uægte IX 19, 23, 28
 Akademihaven i Sorø VI 62
 akeleje IX 28
 Alangium sinense VI 61
 Albizzia julibrissin VI 61
 allée couverte VII 85
 Allium moly IX 23, 34
 Allium schoenoprasum VII 66
 Alocasia vanhouttei VIII 32
 Aloe Americ. VI 36
 alpe-stenhøjsplanter VI 28

alpeviol VIII 48
 Althæa rosea IX 33
 'Amager Hvidkål' VIII 24
 Amalienborg-Have VI 18
 amarant-arter IX 28
 Amaranthus caudatus VII 66
 Amarum Verum VI 38
 ambra IX 21, 28
 amerikansk olje-plante VII 66
 Amomum bacciferum IX 28
 Anagallis sp. ? IX 28
 Anemone apennina VII 65
 anemone, bornholmsk VII 65
 Anemone coronaria IX 28
 Anemone hepatica IX 31
 Anethum graveolens IX 37
 Angelica officinalis VIII 7
 anis IX 21, 34
 anlæg af humlehaver VIII 11
 Anthemis nobilis IX 30
 Anthyllis barba-jovis IX 23, 28
 Antirrhinum majus IX 28
 Apium graveolens IX 37
 appelsin IX 34
 appelsintræ IX 19
 Aquilegia coerulea IX 28
 Araucaria VI 21
 arbejderhaver VI 7
 arboreter VI 19
 Arboretet i Hørsholm VI 42, VIII 55
 Arbor Judæ VI 35
 Archangelica officinalis IX 28
 Aristolochia clematitis IX 11, 37
 Aristolochia durior X 65
 Aristolochia longa IX 37
 Aristolochia rotunda IX 37
 Aristolochia vana IX 37
 Armoracia lapathifolia IX 38
 Armoracia rusticana IX 21
 Arnica montana IX 34
 Aronia arbutifolia IX 19, 35
 arons stav IX 30
 Artemisia abrotanum IX 28
 Artemisia absinthium IX 37
 Artemisia dracunculus IX 31
 artiskok IX 21, 30
 Arundinaria fastuosa X 39
 Asarum europæum VII 66
 Asimina triloba VI 42
 Asparagus officinalis IX 28
 Asparagus plumosus VIII 54
 Asphodelus albus IX 28
 Aspidistra lurida VII 66
 Aster amellus IX 28

D. Emneregister

- Aster ericoides VII 66
 Aucuba japonica VII 66
 aurikel, vild IX 28
 Azara microphylla VI 61
 baljeplanter VI 35
 basilikum IX 21, 28, 34
 Begonia VI 21, 27, 28, VIII 48
 Begonia x cheimantha VIII 25
 Begonia roezlii VIII 25
 Begonia schmidtiana VIII 25
 Begonia semperflorens VII 85,
 VIII 22, 25
 Belle videre IX 28
 Bellis perennis IX 28
 berberis, almindelig IX 19
 Berberis dictyophylla X 37
 Berberis julianae X 37
 Berberis parvifolia X 37
 Berberis polyantha X 37
 berberis-sortrust VIII 55
 Berberis verruculosa X 37
 Berberis vulgaris IX 28
 Betonica officinalis IX 28
 betonie IX 28
 bisamkorn IX 22
 bjergfyf VI 45
 Blattaria perennis IX 28
 Blitum capitatum IX 28
 blomkål VIII 25
 blomkål 'Erfurter' VIII 22
 blomme-sorter IX 35
 blomsterkarse IX 34
 blærebalg IX 19, 30
 blåbær VIII 55
 boghvede IX 38
 Bolsterbjerg VI 44
 Borago VIII 24
 Borago officinalis IX 30
 botaniske (og andre) haver VI 18
 Brassica campestris IX 9, 35
 Brassica oleracea IX 10, 30, 37
 bregne-arter VI 28
 broccoli VIII 24
 brombær IX 35
 brunkarse VIII 23
 brunrod IX 34
 Bryonia VIII 21
 Bryonia alba IX 37
 Bryonia dioeca IX 11, 37
 brændende kærlighed IX 33
 brøndkarse VIII 23
 Buddleia alternifolia X 39
 buksbom IX 19
 buksbom, almindelig IX 30
 bulmeurt IX 10, 11, 38
 Buxus sempervirens IX 19, 30
 byplan VII 11
 bøg, krybende VII 36
 bønne VIII 21, 23
 Børkop VI 44
 Calendula officinalis IX 30
 Caltha IX 8
 Caltha palustris IX 30
 Camelina sativa VIII 17, IX 9
 Camellia japonica X 39
 Campanula medium IX 36
 Campanula persicifolia VII 65,
 IX 30
 Campanula pyramidalis IX 30
 Campanula rapunculus VIII 17
 Canna indica IX 23, 28
 Cannabis sativa IX 37
 Cantua dependens X 11
 Cardamine pratensis IX 31
 Carum carvi IX 37
 Carya ovata VI 42, VII 22
 Castanea sativa IX 36
 Castanea vulg. equina IX 30
 ceder IX 19
 cedrat IX 30
 Cedrela sinensis VI 27
 Cedrus libani IX 19, 30
 Cedrus Libonatus VI 37
 Cedrus sp. IX 19
 Cedum Canerin IX 21
 Celosia argentea 'Cristata' IX 8
 Centaurea moschata IX 30
 Cerasus acida IX 30
 Cerasus avium IX 30
 Ceratonia siliqua VI 36
 Cercidiphyllum japonicum X 41
 Cercidiphyllum magnificum X 41
 Cercis canadensis VI 27, 61
 Cercis siliquastrum VI 35, IX 19,
 23, 28
 Cercocarpus betuloides VI 61
 Cercocarpus ledifolius VI 61
 Chamaecyparis lawsoniana VI 29,
 VIII 37, X 11
 champignon VIII 23
 Charlottenborg-Have VI 18, 28
 Cheiranthus cheiri IX 21, 36
 Chelidonium IX 11
 Chelidonium majus IX 37

D. Emneregister

- Chenopodium album* VIII 17
Chenopodium bonus-henricus IX 37
Chiliotrichum diffusum VIII 54
Choisya ternata X 39
Chondrilla juncea IX 30
Chrysanthemum parthenium IX 34
Chrysanthemum-selskab VI 33
Chrysanthemum sp. IX 30
 cichorie VIII 23
 Cichorié IX 30
Cichorium intybus IX 37
Cistus-arter IX 22
Cistus Ledum IX 22
Cistus spp. IX 30
 citron IX 19, 34
Citrus aurantium IX 34
Citrus grandis VI 38
Citrus medica IX 30, 34
Clematis VIII 37
Clematis armandii X 39
Clematis-arter IX 23, 30
Clematis viticella X 65
Cnicus benedictus IX 30
 Coccenell Baum IX 36
Cochlearia officinalis IX 30
Colchicum autumnale IX 30
Colchicum cilicicum X 32
Colchicum speciosum X 33
Colchicum vernale IX 30
Colutea arborescens IX 19, 30
Convallaria majalis IX 33
Convolvulus spp. IX 30
Cornus mas IX 19, 30
Cornus nuttallii VI 42, 61
Corydalis cava IX 31
Cratægus oxyacantha 'Punicea'
 VII 66
Crista galli IX 8
Crocus-arter IX 30
Crocus kotschyanus X 32
Crocus speciosus X 32
Crossandra undulifolia VI 41
Cucumis melo IX 34
Cucumis sativus IX 30
Cucurbita pepo IX 30
 cultivar VIII 40
Cunninghamia lanceolata VI 42
 x *Cupressocyparis leylandii* VI 44
Cupressus lawsonianum X 11
Cupressus sempervirens VI 36,
 IX 30
Cyclamen VIII 48
Cyclamen cilicicum X 33
Cyclamen coum X 33
Cyclamen europæum ? IX 30
Cydonia oblonga IX 34
Cymbidium pendulum VI 28
Cynanchum nigrum VII 66
Cynara scolymus IX 30
Cynoglossum officinale IX 37
 cypres IX 19
 cypres, ægte IX 30
Cypripedium calceolus VII 66
Cypridedium spectabile X 32
 dagbog holden i Grønland VII 45
 Dahlia VI 32, VIII 50
 Dahlia 'Lux' VIII 36
Danaë racemosa VI 35
 Danmarks første planteskole VI 29
 Dansk Planteforædling A/S VIII 40
 Dansk Planteskoleejerforening
 VIII 31
 Dansk Staudegartnerforening VIII 31
Daphne laureola IX 33
Daphne mezereum VII 66
Daphne retusa X 41
Datura stramonium IX 31, 39
 Davidia VI 31
Davidia involucrata VI 60, 61, X 30
Delphinium consolida IX 30
Delphinium nudicaule VII 66
Delphinium staphisagria IX 37
Dendrobium VI 21
 Dendrologisk Forening VI 28, 33
 desmerkorn IX 22
 'Deutsch Evern' VIII 52
Dianthus VIII 50
Dianthus barbatus VII 66
Dianthus caryophyllus VIII 31, IX 30
Dicentra spectabilis VII 66
Dictamnus albus VII 66, IX 31
Digitalis purpurea VII 65, IX 11, 31
 dild VIII 24, IX 37
Dimorphotheca pluvialis IX 23, 30
Diospyros ebenum IX 31
Dipladenia sanderi VI 41
Dipsacus silvester VII 65, IX 37
 diptam VII 66
Dipteronia sinensis VI 61
Distylium racemosum VI 61
 dodder IX 9
Doronicum plantagineum IX 34
 dorthealilje IX 33
Dracocephalum ruyschianum X 11

D. Emneregister

- dudekorn IX 34
 duft-knopurt IX 30
 Ebenus cretica IX 31
 Edinburgh's Botaniske Have VI 31
 eg, krybende VII 36
 eg, tyrkisk VII 33
 engelsk spinat VIII 24, IX 38
 engkabbeleje IX 30
 engkarse IX 31
 enkeblomst IX 35
 Enkianthus campanulatus X 37
 Enkianthus cernuus X 37
 Enkianthus perulatus X 37
 ensian, gul IX 31
 Eranthis hiemalis IX 22, 28
 Erica boweana VIII 32
 Erica stricta X 31
 Erinacea anthyllis VI 61
 Erodium moschatum ? IX 31
 Eruca sativa VIII 17
 Eryngium giganteum VII 66
 Erythronium dens-canis IX 31
 Escallonia sp. X 39
 esdragon IX 21, 31
 Esula purpurea IX 31
 etnobotanik IX 79
 Eucalyptus VI 44
 Eucryphia glutinosa VI 61
 Euphorbia IX 36
 Euphorbia sp. ? IX 31
 evighedsblomst, gul IX 31
 Faba vulgaris IX 31, 38
 Fagopyrum esculentum IX 38
 Fagus sylvatica 'Aspleniifolia'
     VII 66
 fersken IX 34
 Ficus carica VI 36, IX 36
 figen IX 36
 figenkaktus IX 19, 36
 fiksernellike VII 66, IX 33
 fingerbøl VII 65, IX 11, 31
 finsk røn VII 66
 Flor Leonoris VI 35
 Flos perpetuus IX 31
 fløjlsblomst IX 31
 fløjlsplet VIII 54
 fodblad VII 66
 folkegrupper VI 19
 fontænemester VII 13
 forløber for engelsk have VII 17
 Forstbotanisk Have VI 42
 Forsthaven i Århus VI 44
 forstplanteskoler VI 19
 Forsythia VIII 54
 forsøgsstationer VIII 28, 51
 forødling VIII 14
 Fragaria chiloënsis VIII 52
 Fragaria grandiflora VIII 52
 Fragaria lucida VIII 52
 Fragaria moschata ? IX 31
 Fragaria virginiana VIII 52
 Fredensborgvejen VII 13
 Frederiksborg Slotshave VII 83
 Freesia VIII 50
 Fresia VIII 50
 'Frigg' VIII 53
 Fritillaria imperialis IX 30
 Fritillaria meleagris VII 66, IX 31
 Fritillaria pallidiflora VII 66
 Frosts Planteskole VI 44
 fruesko VI 66
 frynseeg VII 33
 frøavl VIII 23
 frøavls drift VIII 24
 frøkildeudvalg VI 44
 frøstjerne, gul IX 36
 frøsætning, tab af VIII 17
 Fuchsia VII 85
 fuglekirsebær IX 30
 fællesudvalg VIII 28
 førstegangsblostring VI 59
 galdebær, tvebo IX 11, 37
 Galega officinalis ? IX 31
 Galtonia candicans VI 36
 Gammelkjøgegaard VI 44
 Garden History Society IX 75
 Gartnerforening, Alm. dansk IX 62
 gartnerier VI 18
 Gartnernes Hus VII 81
 Gartnerregensen VII 81
 gedeblad, vild IX 34
 Genista fragrans X 11
 Genista hispanica VI 35, IX 19, 23,
     IX 31
 Genista silvestris X 41
 Gentiana lutea IX 31
 georgine VI 22, VIII 50
 Geranium VI 38
 Geranium creticum IX 31
 Geranium phæum VII 66
 Gerbera VIII 50
 Gladiolus communis IX 31
 Gnaphalium arenarium IX 31, 35
 granat træer VI 37

D. Emneregister

- granatæble IX 19, 36
 granatæbletræ VI 38
 grotte VII 17
 græsplaner i Frederiksborg-haven
     VII 86
 guldløg IX 23, 34
 guldrejn IX 19
 guldrejn, almindelig IX 28
 gulerødder VI 23
 gummitræ VI 20
 gyldenlak IX 36
 gyldenlak, fyldt IX 21
 gyldenris IX 36
 'Haages Erfurter Dværg' VIII 25
 Haematoxylon campechianum VI 35
 Halesia carolina VI 42
 Hamlet-sagnet IX 8
 hammelreb VIII 12
 hamp IX 37
 hanekløver IX 31
 hasselnød IX 8
 hasselurt VII 66
 havebaldrian IX 36
 havebalsamin IX 28
 havebrug i Ribe IX 7
 Havebrugsinstituttet VIII 54
 havehus VI 8
 haveiris IX 38
 havekarse IX 9
 havekål IX 9, 10
 havemalurt IX 37
 havemerian IX 33
 havenellike IX 30
 havepalæ VII 13
 haveplanternes indførselshistorie
     VI 17
 haveplanternes udvikling VIII 14
 haverabarber IX 35
 haveroe-sorter IX 35
 havesalat IX 38
 havesyre IX 28
 havetimian IX 39
 haveæble-sorter IX 34
 Haworthia margaritifera IX 36
 Hedera VI 41
 Hedera helix IX 31
 Hedeselskabet VI 19
 Hedysarum coronarium IX 31
 Helianthus annuus IX 31
 Helichrysum monstrosum IX 31
 heliotrop VII 85
 Helleborus IX 22
 Helleborus abchasicus VII 66
 Helleborus niger IX 31
 Helleborus viridis IX 31
 Hepatica nobilis VII 66
 herkomstkontrol VI 44
 herremænd VI 19
 Hesperis matronalis IX 11, 36
 hestebønne IX 7, 9, 31, 38
 hestehov IX 8
 hestehov, rød IX 8, 34, 38
 hestekastanie IX 19
 Hibiscus abelmoschus IX 22, 28
 Hibiscus mutabilis VI 36, IX 36
 Hibiscus-sorter VI 41
 Hibiscus syriacus VI 35
 hichorytræ VII 22
 Hieracium pilosella IX 28
 hindbær VIII 54
 Hirschholmsommeren 1832 VII 28
 hjertespond IX 37
 hjortetunge IX 38
 hjulkrone VIII 24, IX 30
 honningblomst IX 23, 34
 Hordeum vulgare VIII 15
 hornnød IX 37
 huguenotter VI 23
 humle VIII 7, IX 38
 humleavl VIII 11
 humlegård VIII 8, IX 12
 humlehandler VIII 13
 humlehave VIII 11
 humlehøst VIII 12
 humlekane VIII 12
 humlekrømmer VIII 9
 humlekule VIII 7, IX 45
 humlemagasin VIII 11
 humlemester VIII 8
 humlestænger VIII 7
 Humulus lupulus IX 38
 hundepersille IX 11
 hundetand IX 31
 hundetunge IX 37
 Husalleen VII 85
 husløg IX 39
 hvidbede VIII 23
 hvidkål VI 23, VIII 39
 hvidpil IX 38
 Hyacint-arter IX 33
 Hydrocotyle vulgaris IX 36
 hylde VIII 55, IX 11, 19, 35
 Hyoscyamus niger IX 11, 38
 Hypericum VIII 54

D. Emneregister

- Hyssopus officinalis IX 38
 høgeurt, håret IX 28
 hør IX 9, 38
 høstadonis IX 31
 ibenholt IX 31
 Iberis umbellata IX 23, 36
 ildbær IX 36
 ildkrone-art IX 33
 Ilex aquifolium VIII 56, IX 28
 Ilex fargesii X 41
 Impatiens balsamina IX 28
 Impatiens noli-tangere IX 33
 Impatiens roylei VII 65
 Index Seminum VI 19
 indførselshistorie VI 17
 indførselshistorisk have VI 59
 indianske vækster VI 35
 Inula helenium IX 38
 iris VI 32
 Iris-arter IX 33
 Iris florentina VI 36
 Iris germanica IX 38
 iris, spansk IX 23
 Iris xiphium IX 23
 Isatis tinctoria IX 9
 isop IX 38
 Jacobaea africana IX 33
 Jacobea Africana VI 35
 jakobsstige, hvid VII 66
 jasmin, hvid IX 18
 Jasminum fruticans VI 35
 Jasminum nudiflorum X 11
 Jasminum officinale VI 36
 Jasminum sambac VI 36, IX 33
 jernurt IX 39
 jomfrufinger IX 31
 jomfrukam IX 34
 jonquil IX 36
 jordbær VIII 51
 jordbærsorter IX 57
 jordbær, spansk IX 31
 jordbærspinat, purpurrød IX 28
 judaspenge IX 33, 38
 judastræ IX 19, 23, 28
 Juglans nigra VI 42, VII 22
 Juglans regia IX 19, 34
 julerose IX 31
 Juniperus virginiana VI 42
 jupiters skæg IX 23, 28
 'Juventa' VIII 53
 Jyske Haveselskab, Det X 61
 Jyske Skovhave i Rold VI 44
 jødekirsebær VII 66
 kabbeleje IX 8
 kaktus VI 27, 29
 Kaktus-Selskab VI 33
 Kalanchoë VIII 51
 Kalanchoë blossfeldiana VIII 32
 kalmus IX 11, 37
 Kalopanax pictus VI 44
 kandelaber-kongelys VII 66
 kaprifolie IX 18
 kaprifolie, ægte IX 19, 30
 kardebolle VII 65
 kardebolle, ægte IX 37
 kardinallobelie IX 31
 kartoffel VI 22, VIII 51, IX 21, 35
 kartoffel-avlens indførelse VI 23
 kartoffeltyskerne VI 24
 kaskade- og springvandsakse VII 85
 kastanie, ægte IX 36
 Kastrupgård VII 77
 katost, kruset IX 33
 katost, uægte IX 33
 kejserkrone IX 30
 kepaløg VIII 39
 Ketmia Arabica VI 35
 kinabarktræ VI 20
 kirsebærkornel IX 19, 30
 klase-kongelys IX 37
 klatrerose IX 18
 klematis IX 18
 klokke, smalbladet VII 65, IX 30
 knold-fladbælg IX 33
 Knuthenborg VI 27
 kodriver-arter IX 34, 35
 Kolkwitzia amabilis VI 31
 kolonihavebevægelsen VI 7
 Kolonihaveforbundet VI 9
 kolonihaver VI 7
 Kolonihaveskolen VI 10
 kommen IX 37
 Kongelige danske Haveselskab, Det
     X 7, 61
 kongelys IX 36
 kongelys, filthåret IX 11
 Kongens Have VI 34
 konval-arter IX 33
 koraltop VIII 51
 korbendikt IX 30
 korn-ridderspore IX 30
 korsikansk fyr VI 45
 korsved-art IX 22
 kortkrone IX 37

D. Emneregister

- kortløbe, vellugtende IX 34
 kost-fuglemælk IX 34
 kransburre IX 38
 kristtorn-sort IX 28
 Kronborg Have VI 34
 krusemynte IX 38
 kugleprimula VII 66
 kulturhistoriske haver VI 59
 kulturæble IX 11
 kvalkved IX 35
 kvan VIII 7, IX 21, 28
 kvæde IX 34
 kvæsurt IX 38
 kælnetræer og buske VI 35
 kæmpebalsamin VII 65
 kæmpe-mandstro VII 66
 kærlighedsæble VIII 24, IX 21
 købstadsprivilegier VII 11
 kål, brogetbladet IX 30
 kålgård IX 12
 Laburnum anagyroides IX 19, 28
 Lactuca sativa IX 38
 Landbohøjskolen VIII 54
 Lantana africana IX 33
 Laquear tecti IX 8
 Lathyrus- og Rosenselskabet VI 33
 Lathyrus tuberosus IX 33
 laurbær VI 35, VII 10, IX 19, 33
 laurbærdafne IX 33
 laurbær-kirsebær IX 19, 33
 laurbærtræ IX 18
 Laurus africana IX 33
 Laurus Alexandrinus VI 35
 Laurus Americanus VI 35
 Laurus nobilis IX 33
 Lavandula vera IX 33
 Lavatera arborea IX 33
 lavendel, ægte IX 33
 ledsageplanter til kornkulturen
 VIII 17
 Ledum palustre IX 22, 30
 Lentiscus VI 35, IX 33
 Leonotis leonorus VI 35
 Leonurus cardiaca IX 37
 Lepidium sativum IX 9
 Lerchenborg VI 25
 Leucojum vernum IX 33
 leverurt IX 31
 levkøj VIII 21, 49
 levkøj, fyldt hvid IX 33
 libanonceder IX 30
 Libocedrus (Calocedrus) decurrens ?
 VI 61
 liguster, almindelig IX 19
 Ligustrum japonicum X 11
 Ligustrum vulgare IX 19, 33, 34
 Lilium candidum VII 66
 Lilium giganteum X 33
 Lilium regale X 33
 lilje-arter IX 33, 34
 liljekonval IX 33
 lin IX 9
 Lindegården IX 15
 Lindera præcox VI 61
 Linum usitatissimum IX 9, 38
 Liriodendron VI 42
 Liriodendron tulipifera VII 22
 livstræ IX 19, 28
 Lobelia cardinalis IX 31
 Lollandske Vilkaar VIII 8
 Lonicera VIII 54
 Lonicera caprifolium IX 19, 30
 Lonicera ledebouri VIII 54
 Lonicera nitida X 41
 Lonicera periclymenum IX 34
 Lonicera pileata X 41
 Ludwigia sp. IX 33
 Lunaria annua IX 33, 38
 Lupanaria fl. pl. IX 21
 Lupinus polyphyllus IX 33
 Lychnis chalcedonica IX 33
 Lychnis coronaria VII 66, IX 33
 Lycopersicum esculentum IX 34
 lyngasters VII 66
 lysthuse VII 13
 Lystoftegård VII 78
 lægealant IX 38
 lægekogleare IX 30
 lægesalvie IX 35
 lægeverbena IX 39
 lærkespore-arter IX 31
 løg VI 23, IX 9
 løgskimmel VIII 39
 løvemund IX 28
 løvemundsrust VIII 55
 løvetand VIII 23
 madonna-lilje VII 66
 Magnolia grandiflora VI 36
 Magnolia kobus X 37
 Magnolia salicifolia X 37
 Magnolia sieboldii X 37
 mahognitræ VI 20
 Mahonia VIII 54
 majoran IX 21
 Majorana hortensis IX 33
 majs VIII 20, IX 31

D. Emneregister

- malurt VIII 13
 Malus domestica IX 34
 Malus florentina VI 61
 Malus floribunda VII 66
 Malus pumila VIII 19
 Malus silvestris VIII 19
 Malva hortensis IX 33
 Malva moschata ? IX 33
 Malva verticillata IX 33
 mandelgræskar-sorter IX 30
 marieklokke IX 36
 Marienlyst VI 34
 maretidsel VII 66, IX 37
 Marrubium vulgare IX 38
 Martagon-arter IX 34
 martsviol IX 11, 36
 mastikstræ IX 23
 matrem IX 34
 Matthiola annua IX 33
 Matthiola incana VIII 49
 Maulbeer Espalier VI 37
 Meconopsis cambrica IX 38
 Melianthus major IX 23, 34
 Melilotus sp, IX 34
 Meliosma myriantha X 41
 Melissa officinalis ? IX 34
 Melissa turcica IX 34
 melisse IX 21
 melon IX 21, 34
 Mentha maculosa anglica IX 34
 Mentha piperita IX 38
 Mentha sp. IX 34
 merian IX 21
 merian, vild IX 34
 Metasequoia glyptostroboides VI
 41, 61, VII 36, VIII 32
 Miliun solis Indicum IX 34
 Mirabilis jalapa IX 31
 morgenfrue, fyldt IX 30
 mosepost IX 22, 30
 mosrose IX 35
 munkrabarber IX 38
 musetorn IX 19, 35
 mynte IX 34
 Myrica quercifolia ? IX 33
 Myristica malabarica VI 38
 myrte VI 35, VII 10, IX 18, 19
 Myrtus communis IX 21, 34
 Napellus IX 22
 Narcissus IX 34
 Narcissus bulbocodium VII 66
 Narcissus jonquilla IX 36
 navleurt IX 36
 nellike VIII 31, 50
 Nephthytis VI 41
 Nerium oleander VI 35
 Nerium oleander fl. pl. VI 36
 Nicotiana sp. IX 37
 Nigella damascena VII 66
 Nigella sativa IX 34
 Nordisk Arboretudvalg VI 22
 Norske Hus VII 10
 Nothofagus pumilio VI 61
 Nux malebaricha VI 38
 Ny Kastrupgård VII 75
 nyserod, grøn IX 31
 nyserøllike IX 35
 Nysø VI 25
 nyzeelandsk spinat VIII 23
 obelisk VII 17
 Ocimum basilicum IX 28, 34
 Oeders Have VI 18
 okro IX 22, 28
 Olea europaea VI 35
 Oliander VI 35
 Oliander fl. Pleno VI 36
 Oliventanum VI 35
 oljeplante IX 35
 opiumvalmue IX 34, 38
 Opuntia ficus-indica ? IX 36
 orange VI 35, IX 18
 orangeri VII 10
 Orangeri Inventarium VI 35
 Orchidé-Selskab VI 33
 ordensstjerne IX 28
 Origanum vulgare IX 34
 orkidé VI 28
 Ornithogalum arabicum VI 39
 Ornithogalum sp. IX 34
 Ornithogalum umbellatum IX 34
 Osmanthus heterophyllus X 39
 Othonna abrotanifolia IX 23
 Othonna abrotanifolia ? IX 33
 Pæonia-arter IX 34
 Pæonia suffruticosa VI 28
 Pæonia tenuifolia VII 66
 Paliurus spina-christi VI 35
 palmelilje-art IX 33
 Papaver nudicaule IX 38
 Papaver somniferum IX 34, 38
 Parietaria officinalis IX 38
 Parnassia palustris IX 31
 Passiflora coerulea IX 23, 31
 passionsblomst IX 31

D. Emneregister

- passionsblomst, blå IX 23
Pastinaca sativa VIII 17, IX 38
Patientia VIII 24
 peberrod IX 21, 38
 pebertræ VII 66
Pedicularis IX 8
 pelargonie-arter IX 31
Pelargonium-sorter VIII 38
Penstemon-sorter X 11
Peperomia griseo-argentea VI 41
Peraphyllum ramosissimum VI 61
 peruviansk pebertræ IX 23
Petasites-arter IX 8
Petasites hybridus IX 34, 38
Phellodendron lavalleyi VI 44
Philadelphus coronarius VI 35
Phillyrea angustifolia og *latifolia*
 VI 35
Philodendron VI 41
Phlox paniculata X 11
Phoenix dactylifera VI 36
Phragmites communis IX 8
Phyllitis scolopendrium IX 38
Physalis alkekengi VII 66
Picea breweriana VI 30
Picea sitchensis VI 42
Picrasma quassioides VI 42
 pigøble IX 31, 39
 pileurt, tvevreden IX 37
Pimpinella anisum IX 34
Pinus aristata VI 61
Pinus flexilis VI 61
Pinus maritima VI 45
Pinus mugo VI 45
Pinus nigra VI 42
Pinus pinea VI 35
Pinus tabuliformis VI 61
Piper betle VI 41
Piper nigrum VI 41
Pistacia lentiscus VI 35, IX 23,
 33
Pisum abyssinicum VIII 18
Pisum arvense VIII 18
Pisum elatius VIII 18
Pisum fulvum VIII 18
Pisum sativum VIII 18
Pisum syriacum VIII 18
 planteforædlere VIII 22
 planteforædlingens historie VIII 14
 planteindførsel VI 19, VIII 23
 planteregnskaber VI 23
 plantesamlere VI 18
 planteskole i Folehave Skov VII 20
 planteskolen på Nygaard VI 37
 planteskoler VI 18
Podocarpus alpinus VI 61
Podophyllum hexapetalum VII 66
Polemonium coeruleum fl. albo VII
 66
Polyantha-hybrider VIII 20
Polygonum bistorta IX 37
Polylepis australis VI 41
 pomerans VII 10
 pomme d'amour VIII 24
 pompelmos VI 38
 poppelrose-art IX 33
Populus nigra IX 38
Populus vernirubens VII 36
 porcelænsblomst VII 66
 porre VIII 39
 primula VIII 21, 51
Primula acaulis X 11
Primula-arter IX 34, 35
Primula auricula IX 28
Primula denticulata VII 66
Primula x hortensis IX 28
Primula polyantha VII 66
Primula rosea VII 66
Primula variabilis VII 66
 Prinsegårdens Have VI 37
Protea VI 39
Prunus domestica IX 35
Prunus insititia IX 35
Prunus laurocerasus VI 35, IX 19,
 33
Prunus persica IX 34
Pseudolarix amabilis X 35
 publicering VIII 31
Pulmonaria officinalis IX 35
Punica granatum IX 36
 purløg VII 66
Pyracantha VIII 54
Pyracantha crenato-serrata X 41
 pyramidecypres IX 30
 pyramideklokke IX 30
Pyrheimia fuscata VIII 32
Pyrus communis IX 35
 pælebygningernes fund i Sverige
 VIII 19
 pæresorter IX 35
Quercus alba VI 44
Quercus cerris VII 33
Quercus pontica VIII 54
Quercus robur IX 35

D. Emneregister

- Quercus robur* 'Pyramidalis' VII
 66
 rabarber VII 49, VIII 23, IX 21
 rabarberkvarteret VII 51
 radise VIII 19, 39
Ranunculus asiaticus IX 35
Raphanus landra VIII 18
Raphanus maritimus VIII 18
 regnviser IX 23, 30
 rejnfan, kruset IX 36
 rejsebeskrivelser VI 19
 remontantnelike VIII 31
Rhamnus alaternus IX 22, 28
Rheum palmatum VI 24, VII 49
Rheum undulatum VII 49, IX 35
Rhodiola rosea IX 35
Rhododendron VII 86, VIII 54
Rhododendron adenopodum X 45
Rhododendron argyrophyllum X 44
Rhododendron auriculatum VI 42
Rhododendron bureavii X 45
Rhododendron campylocarpum X 43,
 45
Rhododendron concinnum X 44
Rhododendron crinigerum X 44
Rhododendron decorum X 44
Rhododendron degronianum X 45
Rhododendron eritimum X 44
Rhododendron fictolacteam X 45
Rhododendron fortunei X 44
Rhododendron haematodes X 44
Rhododendron impeditum X 44
Rhododendron keleticum X 44
Rhododendron-krydsninger VII 37
Rhododendron lysolepis X 45
Rhododendron mallotum X 44
Rhododendron mucronatum X 44
Rhododendron neriiflorum X 44
Rhododendron nigro-punctatum X 44
Rhododendron orbiculare X 44, 45
Rhododendron oreodoxa X 44
Rhododendron oreostrephes X 44
Rhododendron orthocladum X 44
Rhododendron pachytrichum X 44
Rhododendron polylepis X 44
Rhododendron ponticum X 45
Rhododendron repens X 45
Rhododendron roxieanum X 44
Rhododendron sanguineum X 44
Rhododendron schlippenbachii X 44
Rhododendron scintillans X 44
Rhododendron sutchuenense X 45
Rhododendron thomsonii X 45
Rhododendron williamsianum X 44
Rhus africana IX 35
Ribes VIII 54
Ribes x culverwelli VIII 54
Ribes uva-crispa IX 39
 ribs-arter IX 35
Ricinus VIII 20
Ricinus communis IX 35
 ridderspore, rød VII 66
Rivina humilis IX 36
Robinia pseudoacacia IX 19, 23, 28
 rodål VIII 38
 rokokofester VII 31
 romersk kamille IX 30
Rosa x alba VIII 19
Rosa centifolia VIII 19
Rosa chinensis VIII 20
Rosa damascena VIII 19
Rosa gallica VIII 19
Rosa helenae 'Lykkefund' VI 31
Rosa multiflora VIII 20
Rosa x odorata VIII 20
 rose VIII 19, 34, IX 19
 rosen-arter og -sorter IX 35
 Rosenborg Have og Orangeri VI 35
 Rosenborg Kongelige Driverihave og
 Gartnerlæreanstalt VI 34
 rosen-forødling VIII 22
 rosenrod IX 35
 rosmarin IX 18, 19, 21
 rosmarintræ VI 38
Rosmarinus officinalis IX 35
 'Rubin' VIII 53
Rubus henryi X 39
Rubus sp. IX 35
 rude IX 35
Rumex acetosa 'Hispanica' IX 28
Rumex patientia IX 38
 rundbælg-art IX 23, 28
Ruscus aculeatus IX 19, 35
Ruscus hypoglossum IX 36
Ruscus hypophyllum IX 36
 rusme VIII 12
Ruta graveolens IX 35
 rybs IX 82
 ræddike VIII 18
 rævehale-amarant VII 66
 rødbede VIII 23
 rødbladet bladkål IX 37
 safrankrokus IX 30
Saintpaulia VIII 21
 salat IX 14
Salix alba IX 38

D. Emneregister

- Salvia sclarea IX 33
 salvie-arter IX 35
 'Sambu' VIII 55
 Sambucus ebulus IX 38
 Sambucus nigra IX 11, 19, 35
 Sanguisorba officinalis IX 38
 Saponaria officinalis VIII 17,
 IX 21, 38
 Sarsaparil IX 37
 Saxifraga umbrosa VII 66
 Scabiosa maritima IX 35
 Scandix pecten-veneris IX 34
 Schinus molle IX 23, 33
 Sciadopitys verticillata X 35
 Scindapsus VI 41
 Scrophularia nodosa IX 34
 Sedum canarium IX 21
 Segen Planteskole VI 44
 selleri VIII 23, IX 37
 Selskabet til Blomsterkulturens
 Fremme X 7
 Selskabet til Haveculturens Fremme
 X 8
 Sempervivum canariense IX 21, 35
 Sempervivum tectorum IX 39
 Senecio rigidus VI 35
 'Senga Sengana' VIII 53
 sennep, gul IX 9, 39
 Sequoiadendron giganteum X 35
 seksualitet hos planter VIII 20
 Sideritis montana IX 37
 Silybum marianum VII 66, IX 37
 Sinapis alba IX 9, 39
 Sinarundinaria murielae VIII 37
 Sinarundinaria nitida VI 31
 singrøn-sorter IX 36
 Sison amomum IX 37
 Sium sisarum VIII 17
 sivnarcis IX 36
 skarleje IX 33
 Skovfrøkontoret VI 44
 skov-æble VIII 19
 skærmelm VII 23
 skærmlilje VII 85
 slangerod IX 11, 37
 slangerod, lang IX 37
 slangerod, rund IX 37
 slangeurt IX 37
 slotsgartnere VI 19
 sløjfeblomst IX 23, 36
 Smilax IX 37
 snebolle VII 66
 snerle-arter IX 30
 Snoghøj VI 44
 Solanum VI 22
 Solanum tuberosum IX 35
 solbær VIII 54
 Solidago sp. IX 36
 solsikke IX 31
 soløjetræ IX 22
 soløjetræ-arter IX 30
 sommerhyld IX 38
 sommervarme VI 59
 Sorbus fennica VII 66
 Sorgenfri Slotshave VI 38
 sort VIII 40
 sortpoppel IX 38
 'Spangsbjerg 5' VIII 52
 specialplanteforeninger VI 19
 Spina Christi VI 35
 Spiraea prunifolia X 11
 spredeevne, mistet VIII 17
 springbalsamin IX 33
 springknap IX 38
 'Späte von Leopoldshall' VIII 52
 stamme VIII 40
 Stapelia variegata IX 28
 Staphylea pinnata VII 66
 Statens Planteavlfsforsøg IX 65
 stenklover IX 34
 Stewartia pseudocamellia VI 61
 stikkelsbær IX 39
 stilk-eg IX 35
 Stoechas arabica citriniata IX 35
 stokrose IX 33
 Stolbergstøtten VII 17
 stolthenriks gåsefod IX 37
 Store Ravnsborg VIII 25
 storkenæb, bølget VII 66
 strandkål VIII 23
 Stranvaesia davidiana X 41
 stregbælg IX 31
 strålekurv VIII 50
 studenternellike VII 66
 stuekalla IX 28
 sukkulenter IX 35
 surbær IX 19, 35
 surkirsebær IX 30
 svalerod VII 66
 svaleurt IX 11, 37
 symmetriakse VII 11
 Symplocos paniculata X 39
 Syngonium VI 41
 syre IX 28

D. Emneregister

- syren IX 19
 syren, almindelig IX 35
 Syringa x josiflexa VIII 29
 Syringa x prestoniae VIII 29
 Syringa vulgaris IX 19, 35
 Syvdalen VI 31
 sæbeurt IX 38
 sæbeurt, fyldt IX 21
 særlige Bygningssyn, Det VIII 91
 søkål VIII 23
 sølvbede VIII 23
 søstjerne IX 36
 Tagetes patula IX 31
 tagrør IX 8
 taks IX 19
 taks, almindelig IX 36
 tallerkensmækker IX 34
 Tanacetum vulgare IX 36
 Tanath Ceth Crippin IX 36
 Taxodium ascendens VI 42
 Taxus baccata IX 19, 36
 Taxus baccata 'Fastigiata' VII 66
 tempeljasmin IX 33
 Teucrium marum VI 38, IX 34
 Thalictrum IX 36
 Thlasbi peren. fl. alb. IX 21
 thuja, almindelig IX 19
 Thuja occidentalis VII 22, IX 19, 28
 Thuja plicata x standishii VI 44
 Thymus vulgaris IX 39
 tidløs IX 30
 tilbudslister i aviser VI 19
 timian-arter IX 35
 tobak IX 37
 tobaks-kultur VI 24
 toldlisterne VI 23
 tomat VIII 24, 54, IX 21, 34
 tomoffel VIII 56
 topkapning VII 16
 tordenskrøppe IX 8, 34, 38
 Trapa natans IX 37
 Triticum dicoccum VIII 15
 Trochodendron VI 24, X 39
 trolldurt IX 8
 Tropæolum majus IX 34
 træskolers anlæg VIII 24
 trådpæon VII 66
 Tsuga mertensiana VI 42
 Tulipa Arbor VI 36
 tulipan IX 22
 tulipan-sorter IX 36
 tulipantræ VII 22
 tungeblad IX 36
 tusindfryd, fyldt IX 28
 ubevidst forædling VIII 15
 udstillingsvirksomhed VIII 31
 ukrudtsarters tilpasningsevne VIII 17
 Ulmus lævis VII 23
 Umbilicus pendulinus IX 36
 Ungula jumentii IX 8
 urtegårde VI 34
 vajd IX 9
 Valeriana græca IX 36
 Valeriana phu IX 36
 valnød IX 19, 34
 valnød, sort VII 22
 vandgran VII 36
 vandnavle IX 36
 vedbend VI 41, IX 18, 31
 venushår IX 28
 venusvogn IX 22
 Verbascum blattaria IX 37
 Verbascum olympicum VII 66
 Verbascum phoeniceum IX 28
 Verbascum sp. IX 36
 Verbascum thapsus IX 11, 36
 Verbena officinalis IX 39
 Veronica longifolia IX 23, 36
 vibæg IX 31
 Viborgs arboret i Charlottenlund VI 42
 Viburnum americanum IX 36
 Viburnum davidii X 41
 Viburnum henryi X 41
 Viburnum opulus IX 35
 Viburnum opulus 'Roseum' VII 66
 Viburnum prunifolium? IX 36
 Viburnum rhytidophyllum X 41
 Viburnum tinus IX 33
 vidunderblomst IX 31
 vildvin, klatrende IX 22
 Vinca-sorter IX 36
 vinranke IX 18, 19
 vinranke-sorter IX 36
 vinterblomme IX 28
 vinter-snebolle IX 19, 33
 Viola biflora VII 66
 Viola odorata IX 11, 36
 viol, dobbelt VI 38
 viol, dobbelt gul IX 21
 visse, spansk IX 19, 31
 visse-art IX 23

D. Emneregister

Vitis repanda IX 19, 23
Vitis repanda ? IX 28
Vitis vinifera IX 19, 36
vortemalk IX 36
vrietorn, stedsegrøn IX 28
Wachendorfia VI 39
'Ydun' VIII 53
Yucca filamentosa VI 28
Yucca gloriosa VI 35, IX 33
Zantedeschia æthiopica IX 28
Zea mays IX 31
'Zefyr' VIII 53
æble VIII 19, IX 11
ærenpris, hvid langbladet IX 36
ærenpris, langbladet IX 23
ært VIII 18, 21, IX 7, 9
Østifternes Haveselskab X 61
ådselblomst IX 28
Ålholm VI 27

FRA KVANGÅRD TIL HUMLEKULE

Meddelelser fra Havebrugshistorisk Selskab

10. årgang - 1980

Udgiver: Havebrugshistorisk Selskab

Rolighedsvej 23, 1958 København V.

Redaktør: Johan Lange

Ekspedition: Havebrugshistorisk Selskab, kassereren,

Lise Tillge, Æbelholtsdamvej 15, 3320 Skævinge

giro 4169476

Abonnement tegnes kun gennem medlemskab p.t. kr. 60,00 om året;

medlemmer kan erhverve tidligere meddelelser,

der hidtil er kommet med ét nummer årligt, til nedsat pris,

indtil videre 35,00 pr. stk.

INDHOLDSOVERSIGT

Carl Johan Hansen: Det kgl. Danske Haveselskab i historisk belysning	7
Olaf Olsen: Planteindførsel til haven i Hellebæk 1891-1905-1956 . .	27
Små meddelelser	61
Det kgl. Danske Haveselskab 150 år	61
Fra undergang reddede gartnerier	63
Ødelagte præstegårdshaver	64
Register	67